Переклав з російської МИХАЙЛО ЗЯБЛЮК

ВСТУП

СОН ТРИВАЛІСТЮ В П'ЯТЬ ТИСЯЧОЛІТЬ

Довга вузька ущелина Кругосвітніх гір закінчувалася затишною теплою печерою з високим склепінням, гладкими стінами і рівною долівкою. В найдальшому кутку печери височіло гігантське ложе, і там, на м'якій моховій підстилці, спала глибоким сном жінка велетенського зросту.

Сон її був незвичайним: він тривав десятки віків. Хто ж зумів подолати її, хто і за які лиходійства навіяв на неї чарівний сон?

Щоб дізнатися, як і чому звершилася така дивна подія, полинемо думкою в минуле на кілька тисяч літ, у ту далеку епоху, коли в країні, пізніше названою Чарівною, з'явився могутній чарівник Гуррікап[1].

Це Гуррікап відгородив Чарівну країну від решти світу Великою пустелею й Кругосвітніми горами. Це він наділив тварин і птахів, які водилися в ній, людською мовою, він змусив пекуче літнє сонце сяяти цілий рік над її лісами й полями.

Багато добра зробив Гуррікап для Чарівної країни, і племена маленьких людей, які населяли її, жили весело та щасливо, спокійно займалися мирною працею.

Та ось минула тисяча, а можливо, й дві тисячі літ, і жителів Чарівної країни раз у раз стали обсідати несподівані лиха. То ясного дня налетить на людське селище ураган і потрощить будинки, вбиваючи й калічачи тих, хто не встиг завчасно покинути житло; то повінь затопить

прибережне село; то на домашню худобу нападе пошесна хвороба, корови і вівці гинуть десятками.

Заглянувши у свої магічні книги, Гуррікап дізнався, що до Чарівної країни навідалась з Великого світу чаклунка Арахна. Зростом вона сягала Гуррікапу тільки до пояса, але ж сам добрий чарівник торкався головою маківок найвищих дерев. Тому Арахна теж була велетнем, хоча і меншим, десь так ліктів зо тридцять.

Арахна була дуже злою чаклункою. Коли в якийсь день їй не вдавалося комусь накапостити, вона вважала цей день пропащим. Та коли вже приносила кому-небудь нещастя, то реготала так голосно, що аж дерева в близькому гаю колихались і з них осипалися плоди.

Лише до одного з людських племен Арахна ставилась поблажливо — до малочисельного племені гномів, яких вона привела до Чарівної країни із-за гір. Гноми служили чарівниці вірно і віддано, ще їхні пращури заприсягалися їй у цьому. Але якби чародійка образила своїх підданих, то гноми розбіглися б по всій країні, і тоді спробуй знайти їх у густих лісах і високих лугових травах: на зріст вони були з лікоть і вміли навдивовижу спритно ховатися.

Крихітні дідки з довгими сивими бородами й охайні бабусі в білих чепчиках дбали про всі погреби своєї повелительки з надзвичайною ретельністю. Гноми смажили для неї биків і баранів, яких розводили на багатих гірських пасовищах. Пекли пишні паляниці з пшениці, яку вирощували на родючому ґрунті своєї усамітненої долини. З маленьких луків підстрілювали жирних фазанів і куріпок; ткали матерію і фарбували її в синій колір, а потім шили нову мантію, коли одежа чаклунки зношувалася.

За ці неоціненні послуги Арахна віддячувала їм своїм покровительством: заклинання Арахни продовжували їхнє життя до ста

п'ятдесяти літ, їхні діти виростали, не знаючи хвороб, їхні стріли вбивали дичину без промаху, а в неводи потрапляла велика риба.

Однак Арахна робила добро з нехіттю і винагороджувала себе тим, що іншим людським племенам влаштовувала всілякі капості. І ось, коли про це довідався Гуррікап, він вирішив знешкодити злу чарівницю. Але як це зробити? Найпростіше, здавалося, вбити чаклунку, стукнувши її по голові багатопудовим кулаком. Та чарівник був такий лагідний, що ніколи нікого не вбивав. Навіть ступаючи по галявині, він навмисне шумів і човгав ногами, і різні там жаби, комашки, тарганчики встигали втекти з-під його величезних чоботищ.

Гуррікапові залишалося одне: надовго приспати Арахну. Він покопався в книзі заклинань і виявив, що найдовший термін зачарованого сну, який можна наслати на злу чарівницю, — п'ять тисяч років.

— Ну що ж, термін підходящий, — в задумі пробурмотів Гуррікап. — Можливо, за цей час вона відвикне чинити зло... Але тут написано, що для успіху чародійства я маю зібрати всю силу волі, а найголовніше — мені треба бути поряд з Арахною, коли я вимовлятиму заклинання, інакше воно не подіє. А це найважче...

Від усіх розвідників — звірів і птахів — Гуррікаи знав, що Арахну заскочити зненацька неможливо. Навколо неї сновигали гноми, вони попереджали свою володарку про найменшу небезпеку. І, крім того, чаклунка вміла набувати подобу, яку тільки захоче. Вона могла перевернутися лисицею чіт пугачем, квітучою яблунею чи сухим пнем. Щоб її зловити, потрібна була неабияка хитрість.

Гуррікап ґрунтовно підготувався до виконання свого задуму. Він вивчив довге й страшне заклинання напам'ять, щоб у потрібний момент не відволікатися і не зиркати по рядках магічної книги. Після цього він покликав на допомогу всіх лісових звірів і птахів. Звірі і птахи охоче

відгукнулися на заклик чарівника. Арахна так усім допекла, що вони раді були спекатися злої феї.

У призначений день і годину долину, де було сховище Арахни, оточили незліченні стада всілякої звірини. Прийшли бізони й тури, леви й тигри, гієни, шакали, вовки, борсуки та зайці, миші та пацюки, по гіллях дерев стрибали опосуми, куниці й білки. В небі клекотали зграї орлів, кондорів, яструбів, сокотали сороки, каркали ворони, краяли повітря швидкими крилами ластівки…

Страшенний ґвалт і гамір переповнили довкілля. І все це незліченне воїнство грізно насувалось на сховище Арахни, оточуючи його зусібіч. Вів це воїнство велетень з розкуйовдженими сивими кучерями, з палаючими гнівом очима. Трубним голосом, що перекрив шум його різномовної армії, Гуррікап сповістив:

— Виходь, Арахно! Настав час відповідати за всі скоси і тобою злочини.

Серце чаклунки затремтіло від страху. Спочатку вона сподівалася відсидітися в печері, але зрозуміла, що тут її найлегше схопити.

І вмить з печери вилетів орел, спробував загубитися в орлиній зграї. Дарма! Орли були готові почастувати незваного прибульця такими добрячими ударами лап і крил, що фальшивий орел миттю перекинувся ластівкою, яка загубилася в гущі прудких пташок. Але ті теж ґав не ловили й відразу розпізнали обманщицю.

Арахна не здавалася. Серед мишачого полчища, яке густим килимом вкрило землю, з'явилася ще одна, мабуть, стотисячна миша, але її теж негайно виявили. Дика кішка міцно схопила її кігтями і, задихаючись від радості, уривчасто пронявчала:

— Вона тут! Я тримаю її, повелителю!

Не гаючи ні секунди, Гуррікап став навколішки серед мишей, що кинулись урозтіч, і швидко-швидко прочитав своє заклинання.

І, о диво! На землі на весь свій гігантський зріст розпростерлася чаклунка Арахна. Вона заснула глибоким сном, яким віднині їй судилося проспати п'ятдесят віків!

Чарівник подякував звірам і птахам за дружну допомогу, і ті швидко розсіялися полями й лісами. Гуррікап у задумі стояв над сплячою феєю, і раптом до його слуху долинув слабкий голос. Придивившись, чарівник розгледів гнома, який видерся на груди чаклунки. Сивобородий Антрено звернувся до Гуррікапа:

— Могутній повелителю! Ти приспав нашу володарку, і ми не сміємо чинити наперекір твоїй волі: Арахна справді накоїла багато лиха. Але вона була доброю до нас, і ми не хочемо, щоб шакали й гієни розтягли по шматках її тіло. Дозволь нам відвезти її в печеру і там вартувати, поки не настане час її пробудження!

Гуррікап усміхнувся:

— Ви — добрі маленькі істоти, і я хвалю вас за вашу турботу. Робіть з вашою володаркою, що хочете, я не маю наміру вбивати її, я подбав лише про те, аби вона більше не чинила зла.

Гуррікап попростував до себе в замок, а гноми під керівництвом Антрено взялися за роботу. Незважаючи на маленький зріст, вони були вправними майстрами. Одні з них виготовили довгу колісницю, а інші прибрали кам'яне ложе, яке розміщалося в далекому, найтеплішому і затишному кутку печери, і встелили його товстим шаром свіжого моху.

Потім сотні гномів, немов мурахи, обліпили гігантське тіло сплячої повелительки, з допомогою блоків і важелів звалили його на колісницю, відвезли до печери і з величезними зусиллями вклали на ложе.

Гноми не знали, скільки часу судилося проспати Арахні, і тому влаштували так, що все було готове до пробудження в будь-який момент.

В узголів'ї стояла бочка з водою, яку міняли, аби не псувалася. Через кожні три дні на рожнах засмажували двох биків: адже повелителька прокинеться голодною. Та оскільки м'ясо довго зберігатися не може, гноми з'їдали його самі і негайно готували заміну. В печі завжди були свіжі паляниці.

Словом, коли б не прокинулася чаклунка, вона не могла б поскаржитися на недбальство своїх слуг.

Тим часом покоління гномів змінювали один одного, а зла чаклунка все перебувала в зачарованому сні: Гуррікап не кидав заклинання на вітер.

Раз на сотню літ, коли синя мантія Арахни зношувалася, жінки пряли пряжу, ткали матерію, шили нову мантію, і гноми з великими труднощами надівали її на непритомне тіло чародійки.

А як пильно стежили гноми за чистотою печери! Підлога, стеля й стіни підмітались щоденно, а раз на тиждень їх мили. Комарі, мухи і павуки, які потрапляли в приміщення, знищувалися нещадно, а мишей і пацюків виганяли з ганьбою. Над головою сплячої повелительки було встановлено опахало, і цілу добу черговий страж приводив його в рух, завдяки чому повітря навколо Арахни ніколи не застоювалося, І чи не від цих турбот відданих гномів довгий ланцюг віків пролітав над Арахною непомітно, а вона лежала на м'якому ложі такою ж рум'яною і свіжою, як у той момент, коли її приспав Гуррікап?

З плином століть гноми забули обставини, за яких була приспана фея; їм здавалося, що вона вічно спить у своїй печері чудесним сном і спатиме до кінця світу. Але догляд за нею перетворився на релігійний

обряд, і його дотримували дуже суворо. Найменший відступ від нього вважався гріхом і нещадно карався старійшинами.

Час у темній печері ніби зупинився, але не стояв він у Великому світі за Кругосвітніми горами. Людство від кам'яних знарядь перейшло до бронзових, а потім до залізних. Попливли морями вітрильні кораблі. Відгриміли греко-перські війни. Змітаючи все на своєму шляху, пройшли по заляканій Європі римські легіони. Почалася і завершилася епоха середньовічного варварства. Колумб відкрив Америку, а спільники Магеллана першими з мореплавців здійснили кругосвітню подорож. Піднялися в небо повітряні кулі, перший пароплав забив по воді колесами, перший незграбний паротяг поволік стальними рейками сміховинні коробочки-вагони. А чаклунка все спала зачарованим сном.

Що відбувалося в Чарівній країні? Історія і тут ступала своєю повільною ходою. Племена маленьких людей змінювали одні одних, виникали і розпадалися крихітні держави, що гордо вважали себе центром світу; королівські династії чергувалися одна за одною. І за всім цим пильно стежили гноми, піддані сплячої Арахни.

Невидимками сновигали вони по країні, все підглядали, підслуховували, запам'ятовували. І оскільки Гуррікап відкрив народам Чарівної країни секрет винайденого ним письма задовго до того, як він став відомим у Великому світі, то гноми вели літопис. Розвідники, повертаючись до рідної печери, розповідали черговому літописцеві новини, і той старанно записував їх на пергаментних сувоях, які маленький народець майстерно вичиняв з телячої шкіри.

Таких пергаментних сувоїв нагромаджувалося дедалі більше, вони вже заповнили всю шафу в печері, зберігаючи правдиву оповідь про всі події, які трапилися в Чарівній країні за тисячоліття чарівного сну Арахни.

Гноми ставилися до літопису, як до найбільшої святині, і після того як списаний сувій лягав на полицю, ніхто не смів до нього доторкатися. Так і лежали сувої непотрібною купою десятки віків.

ЧАКЛУНКА АРАХНА

ПРОБУДЖЕННЯ

е був незвичайний день у маленькій державі гномів. Зранку все йшло як завжди, але вже опівдні незвичний звук струснув печеру. Він скидався не то на могутнє зітхання, не то на рвучкий порив вітру, не то на рев величезного звіра. Повітря в печері сколихнулося, і частина світильників погасла. Зі стелі печери посипалися камінці, а луна незрозумілого звуку вирвалася назовні і сколихнула всі околиці.

Гноми, які знаходилися в долині, щодуху помчали до печери, а їм назустріч поспішала перелякана варта. Всі здивовано перепитували один одного:

— Ти чув? Що це таке? Чи не кінець світу настав?

Тільки мудрий Кастальо, старійшина гномів, і він же їхній літописець, здогадався, що трапилося. Він підпив палець догори і врочисто проголосив:

— Це прокидається володарка!

Кастальо мав рацію. Дивний звук виявився позіхом чарівниці, яка пробуджувалася. За ним лунали інші, не менш потужні звуки; вони погасили всі світильники, перетрощили меблі — маленькі столики, стільчики і ліжечка гномів, змусили зловісно тріщати стіни печери.

Нарешті Арахна прокинулася. Спляча людина не помічає плину часу, і чарівниці здалося, що вона якусь хвилину тому рятувалася від звіриної

раті, яку нацькував на неї могутній Гуррікап. Невтямки було тільки, куди поділися звірі і птахи ї чому вона, Арахна, лежить у своїй печері, на ложі. Чарівниця покликала:

— Гей, хто там? Ходіть сюди!

До печери несміло ввійшли гноми. Вони пробиралися поміж уламків, освітлюючи собі шлях смолоскипами. Хід очолював Кастальо.

— Покличте Антрено! — наказала чаклунка. — Нехай пояснить, що тут трапилося.

— В нас нема такої людини, володарко, — наважився доповісти Кастальо. — В нашому племені давним-давно нікого не називали таким іменем.

— Це означає, що я дуже довго спала? — недовірливо запитала Арахна.

— На людській пам'яті ти спочивала багато віків, повелительно, — сказав старий гном. — Ми не знаємо, як і коли ти заснула і чому цей сон тривав так довго. Але ми завжди пам'ятали про свої обов'язки і старанно оберігали твій спокій.

— Дякую вам за вірну службу, — мовила Арахна. — Сподіваюся, що ви мене нагодуєте: я голодна, мов звір.

За обідній стіл Арахні правила дошка із скам'янілого дерева. Стіл зберігся з прадавніх часів і знаходився неподалік від входу до печери. Гноми піднімалися на нього довгими драбинами, а щоб доставити туди чергові страви, застосували дотепну систему блоків; все це зберігалося віками.

Чаклунка з'їла все, що було в запасі, і зажадала добавки. Вона зжерла чотирьох смажених биків і трьох баранів, сімнадцять фазанів і шістдесят чотири куріпки, закусила двома десятками паляниць та випила цілу бочку води. Потім, погладжуючи живіт, знеможено сказала:

— Після такого обіду не гріх би й подрімати.

Але чарівниця тут же скумекала, що й так проспала дуже довго, і вирішила зайнятися справами.

— Треба все-таки з'ясувати, — пробурчала вона, — як довго тривав сон, навіяний на мене Гуррікапом.

Вона розпитала Кастальо про великого чарівника. Чаклунка зраділа, коли дізналася, що протягом багатьох поколінь ніхто в цих краях нічого не чув про чародія з таким іменем.

— Що, прорахувався, голубе, — криво всміхнулася Арахна, — тебе давно на світі нема, а я живу, і тепер ніхто не завадить мені розпоряджатися в цій країні, як заманеться.

Кастальо розповів чарівниці, що у шафі зберігається багато рукописів — літопис Чарівної країни. Й Арахна, перш ніж розпочати рішучі дії проти мешканців цього загубленого світу, вирішила познайомитися з його історією. А раптом за минулі віки тут знову з'явився якийсь могутній чародій, котрого треба остерігатися.

ЛІТОПИС ГНОМІВ

рахна взялася за літопис. Пергаментні сувої лежали за номерами, і неважко було розібратися, з чого почати. Грамоту чарівниця знала погано, і справа в неї посувалася повільно.

Оповідь про давні часи Арахна переглядала неуважно. Лише розповідь літописця про те, як її, Арахну, приспав Гуррікап, вивчила дуже ретельно. Вона дізналася, що добрий чарівник дозволив гномам перетягти її сонне тіло до печери і доглядати за ним, щоб зберегти на довгі віки. Коли вона прочитала, з якими осторогами піддані оберігали її від згубного впливу часу, то навіть в її жорстокій душі ворухнулося щось схоже на вдячність.

— Треба винагородити гномів, — мовила сама до себе чаклунка. — Я дозволю їм добувати в моїх лісах стільки дичини й ловити в моїх річках стільки риби, скільки їм заманеться.

Історії древніх королівств та імперій Арахна пропускала, не читаючи.

— Королівство Феома… Імперія Балланагар… Могутній завойовник Агранат… Кому яка справа до цих примар, що давно відійшли в царство тіней?

Справжнє зацікавлення літописом Арахна виявила лише з того моменту, коли знайшла розповідь про королевича Бофаро, який жив тисячу літ тому в Західній країні. Бофаро задумав скинути з престолу свого батька, оскільки той, на думку сина, надто довго правив.[2]

Синівська невдячність не здивувала злу жінку. Адже і вона обікрала свою матір, поцупивши в неї всі приналежності чаклунського ремесла. Мало того: вона забрала її підданих гномів і повела з Великого світу в Чарівну країну, залишивши немічну стару жінку доживати віку на самоті..

Арахна з інтересом читала, як Бофаро та його прихильники, вигнані на вічне поселення в похмуру Підземну країну, пристосувалися там до життя. Вони стали добувати метали, і за це їх прозвали підземними рудокопами. Чарівниця зацікавлено прочитала, як перший король Печери Бофаро, не в змозі вибрати когось із своїх семи синів, призначив

їх усіх спадкоємцями престолу, і вони стали правити почережно кожен по місяцю. Коли літописець розповів, які безладдя і плутанина з цього вийшли, чаклунка аж засяяла від захоплення. Семеро королів! І в кожного свій почет придворних, своє військо, свої закони, встановлені тільки на місяць, свої податки, що збираються з народу…

Арахна реготала так голосно, що склепіння печери мало не звалилося на неї і чаклунка мусила поспішно вискочити назовні. А гноми полізли драбинами нагору і почали цементувати стелю.

— Ох і Бофаро, ох і молодець! — у захваті вигукувала чародійка. — Веселе життя влаштував своїм підданим, нічого не скажеш!

Чаклунка вгамувалася, коли прочитала в літописі, що після кількох століть тяжкого життя в лабіринті, який оточував Печеру, було випадково знайдено джерело Сонної води. Випивши цієї води, людина надовго засинала й прокидалася не пристосованою до життя, немов новонароджене маля. Її доводилось усього вчити заново. Щоправда, навчання тривало лише кілька днів.

Мудрий Хранитель часу Белліно придумав присипляти ненажерливі юрбища придворних, солдат і шпигунів, а заодно й самих королів з сім'ями на той час, коли вони не правили. Життя королів перетворилося в суцільне свято, яке переривалося шестимісячними періодами зачарованого сну, що пролітали, мов одна хвилина.

Гортаючи сувої, чаклунка відкидала ті, в яких не знаходила нічого цікавого для себе. Та ось одна давня подія прикувала її увагу. За Кругосвітніми горами, за Великою пустелею, в різних кінцях величезного материка жили дві добрі і дві злі чарівниці. Добрих чарівниць звали Вілліна і Стелла, а злих — Гінгема і Бастінда. Людські поселення дедалі ближче насувалися до сховищ чарівниць, вони заглянули в свої магічні книги, і всім їм припала до душі Чарівна країна.

Чотири феї рушили у дорогу в один і тон самий час і неприємно здивувалися, зіткнувшись на новому місці проживання віч-на-віч. Вони зчинили сварку, але воювати не наважилися і поділили Чарівну країну.

— Спробували б ці базіки зайнятися дільбою в моїй присутності, — сердито буркнула Арахна. — Вони у мене світу не побачили б більше!

Піддані добрих чарівниць жили щасливо і мирно, однак гірка доля випала Жуванам, підвладним Гінгемі, і Мигунам, якими стала правити Бастінда.

СПРАВИ ДНІВ НЕДАВНІХ

ще повільно спливав вік за віком. Арахна спала зачарованим сном, чотири чарівниці добре чи зле правили своїми народами. Та ось літ за сорок до пробудження чаклунки сталася дивна подія. Одного разу під час урагану в центрі Чарівної країни із-за хмар опустилася величезна куля, під нею гойдався кошик, з якого на землю вистрибнув чоловік у картатому костюмі і з чудернацькою шапкою на голові. Дивний чоловік назвався Гудвіном, і мешканці тих місць прийняли його за Великого Чарівника: адже він спустився з неба і, за його словами, був близьким другом Сонця.

— Добридень, ще один чародій з'явився, — пробурмотіла незадоволено чаклунка, читаючи літопис., — Лізуть сюди, як мухи на мед.

Арахна зовсім забула, що і вона сама з'явилася в Чарівній країні нежданo-непрошено.

Гудвін став повелителем Центральної країни. Під його керівництвом було збудоване чудове місто, назване Смарагдовим: воно все сяяло смарагдами, якими оздоблені були міські мури, покрівлі будинків і навіть

щілини в бруківці. Гудвін став іменувати себе Великим і Жахливим Чарівником Смарагдового міста.

Читання дедалі більше захоплювало чаклунку, вона просиджувала над літописом цілими днями й навіть забувала вчасно пообідати, що з її апетитом було вкрай дивно.

Нові незвичайні події сталися в Чарівній країні. Ураган, накликаний чаклункою Гінгемою, приніс із-за гір будиночок-фургон, в якому перебувала дівчинка Еллі та її песик Тотошко. Будиночок звалився на злу Гінгему і розчавив її. Песик знайшов у печері Гінгеми чарівні срібні черевички і віддав їх своїй хазяйці.

На місце події з'явилася добра фея Вілліна. Вона сказала, що коли Еллі доб'ється виконання заповітних бажань трьох істот, то Великий Гудвін поверне її на батьківщину, в Канзас. І Еллі, надівши срібні черевички, хоробро попрямувала до Смарагдового міста дорогою, викладеною жовтою цеглою. Її супроводжував веселий Тотошко.

Еллі недовго ждала зустрічі з трьома істотами, котрі мали заповітні бажання. В пшеничному полі вона зняла з кілка солом'яне опудало на прізвисько Страшило. Страшило повідомив, що. його заповітне бажання — одержати мозок.

Далі нові друзі побачили в лісі Залізного Дроворуба. Він стояв там цілий рік, іржавіючи від дощів і негоди. Коли його змастили і він заговорив, Дроворуб признався, що найзаповітніше його бажання — мати любляче серце.

Третьою істотою із заповітним бажанням виявився Полохливий Лев. Він був таким несміливим, що боявся навіть дрібних звірят і найбільше в світі жадав набратися сміливості.

Ця незвичайна компанія, здолавши дорогою безліч перешкод, дісталася до Смарагдового міста і розповіла Гудвілу про Свої бажання. Великий і Жахливий оголосив прохачам, що їхні бажання здійсняться лише в тому випадку, якщо вони переможуть підступну Бастінду.

Це було важке завдання, і все ж вони впоралися з ним, Бастінді судилося померти від води, вона п'ятсот років не вмивалася і не чистила зуби. А Еллі під час сварки облила її відром води, і чаклунка розтанула, немов грудка цукру в склянці чаю.

Коли Еллі та її кумедні і любі друзі повернулися з перемогою і зажадали від Гудвіна виконання їхніх бажань, Великий і Жахливий признався, що ніякий він не чарівник, а просто дурисвіт, який морочить людям голови. Вія страшенно боявся справжніх чарівниць і ховався від них у своєму палаці.

— Я відразу здогадалася, що тут щось негаразд, — чванькувато зауважила Арахна. — Цей самозваний друг Сонця ще з самого початку здався мені підозрілим. Та це на краще — одним ворогом менше.

Зрештою, хоча Гудвін і був фальшивим чарівником, він виявився досить кмітливим, щоб дати Страшилові розумний мозок з висівок, перемішаних з голками і шпильками. Дроворубові Гудвін підвісив у грудях серце з ганчір'я, наповнене тирсою. А Левові дав напитися сміливості із золотого блюдця, де вона шипіла й пінилася. Троє друзів стали гордими і щасливими, їхні заповітні бажання здійснилися.

Гудвіну набридло ховатися від людей, і він повернувся до Канзасу на тій самій кулі, на якій прилетів до Чарівної країни. Замість себе він призначив правителем Смарагдового міста Страшилу Мудрого. Залізний Дроворуб повернувся до Мигунів і став правителем Фіолетової країни. А Сміливого Лева вибрали своїм царем звірі.

— Ти диви, як воно цікаво виходить! — здивувалася Арахна, дізнавшись, чим закінчились пригоди друзів Еллі. — Всі стали знатними особами, правителями і царями. Ну, а дівчинка? Що сталося з дівчинкою?

Читаючи далі сувій, чаклунка дізналася, що Еллі повернулася додому, її перенесли в Канзас чарівні черевички Гінгеми.

Покликавши Кастальо, — а він і був останнім літописцем, — Арахна суворо запитала:

— Слухай-но, малюче, усе, що тут написано про Еллі та її приятелів, правда чи вигадка? Надто все це схоже на казку!

— Все це суща правда, володарко, клянуся життям моїх онуків! — запевнив літописець. — Та це ще нічого, читайте далі, там ви знайдете ще дивовижніші речі.

Арахна, з'ївши трьох биків і двох баранів, ще з більшим інтересом взялася за літопис. З наступного сувою вона дізналася, що чаклунці Гінгемі до її загибелі прислужував злий і заздрісний столяр Урфін Джюс. Коли Гінгему розчавив будиночок Еллі, Урфін пішов у ліс і там жив самотою, нікого не люблячи і ніким не любимий.[3]

Одного разу буря занесла на його город насіння дивної рослини, яка мала надзвичайну життєву силу. Вони проросли в нього на грядках, і коли Урфін висмикав їх, подрібнив і висушив на залізних деках, то вийшов животворний порошок.

Урфін виготовив армію могутніх дерев'яних солдат і назвав їх дуболомами. Ожививши дуболомів, Джюс з їхньою допомогою став повелителем Жуванів і Мигунів та королем Смарагдової країни.

Потрапивши в полон до Урфіна, Страшило і Залізний Дроворуб не захотіли визнати владу загарбника. Їм вдалося написати послання до Еллі, і ворона Кагги-Карр, здолавши довгий шлях до Канзасу, розшукала дівчинку.

Коли Еллі дізналася, що її друзі в біді, вона поспішила до них на виручку, але не сама. Її супроводжував дядько, одноногий моряк Чарлі Блек, майстер на всі руки. Моряк і дівчинка перетнули Велику пустелю на сухопутному кораблі на колесах. Вони перейшли Кругосвітні гори й опинилися в Чарівній країні.

Боротьба з Урфіном та його дерев'яними солдатами була довгою і тяжкою, але завершилася перемогою Еллі та її друзів. Урфіна Джюса засудили до вигнання, а дуболомам, за пропозицією Страшила, замість лютих пик вирізали веселі усміхнені фізіономії, і дерев'яні люди перетворилися на слухняних працелюбних трудівників.

Покінчивши з владарюванням Урфіна, Еллі та її дядько повернулися на батьківщину.

Дізнавшись про безславний кінець блискучої кар'єри Урфіна Джюса, Арахна поспівчувала столярові, його зла і заздрісна вдача припала чаклунці до душі.

— Слід узяти на замітку цього метикуватого чоловічка, — сказала чаклунка.

Арахну зацікавила і доля Руфа Білана, головного державного розпорядника при королі Урфіні Першому. На цю високу посаду Урфін призначив Руфа Білана за зраду: той зрадив рідне місто і тайкома відкрив ворогам міські ворота. Коли влада Урфіна впала, Руф Білан не став чекати покарання за свої злочини і втік у Підземелля. Рятуючись від переслідувачів, Руф Білан заблудився в лабіринті й потрапив до джерела Сонної води. Випадково знайденою киркою він почав

прорубувати прохід крізь кам'яну стінку, яка оточувала басейн, перекрив потік водяного струменя, і вода пішла в землю.[4]

За цю тяжку провину правлячий тоді король розжалував колишнього міністра в лакеї, а в Підземній країні зникнення Сонної води порушило порядок, який існував там протягом століть. Королі, які закінчували правити і мали заснути на півроку, тепер тинялися по палацу зі своїми сім'ями, перебуваючи в якомусь заціпенінні. Не засинали придворні лакеї, солдати, шпигуни...

Всю цю ненажерливу юрбу доводилось годувати трудовому люду, а продуктів на всіх не вистачало, в країні настав голод. І тут несподівано в Підземній країні з'явилася Еллі. Прочитавши про це, Арахна муркнула від задоволення.

— Ну і дівчинка! З усього видно — фея! Відчуваю, доведеться мені з нею воювати, стане вона на моєму шляху!..

Еллі та її троюрідний брат Фред Каннінг припливли в Печеру сімох королів у човні підземною річкою. Руф Білан набрехав, що Еллі може відновити джерело Сонної води, зникнення якої спричинило тяжкі лиха Підземній країні. Королі оголосили, що Еллі та її брат залишаться в полоні доти, доки Священне джерело не з'явиться знову.

Довелося посилати гінця за Страшилом, Дроворубом, Левом та іншими друзями Еллі. Вправний механік Лестар привів з собою бригаду дуболомів, а ті принесли помпи, бурильний та інший необхідний інструмент.

Майстри пробурили глибоку свердловину, опустили в неї труби і добралися до зниклого в землі джерела. Коли знову вдарив фонтан Сонної води, королям було оголошено, що це звершилося завдяки чарам Еллі.

— Так воно, напевно, і було, — пробурчала недовірлива Арахна.

Коли в Підземній країні знову з'явилася Сонна вода, мудрий Страшило придумав дотепний трюк. Усіх семеро королів приспали одночасно. А коли вони прокинулися, невинні, мов новонароджені малята, їм навіяли, що один з них раніше був ткачем, другий — ковалем, третій — хліборобом… І вони почали скромне трудове життя.

Так було покінчено з володарюванням сімох королів і країна стала вільною. Підземні рудокопи переселилися нагору, під сонце Чарівної країни. Вони збудували села по сусідству з Жуванами і зайнялися землеробством та скотарством.

Дочитавши до цього місця, Арахна їдко всміхнулася:

— Вільними стали, голуб'ята, так? Ну, нічого, ось я до вас доберуся, ще пошкодуєте за своїми сімома королями!

Протягом останніх днів перебування у рудокопів Еллі побачилася з Раміною, королевою польових мишей. І королева напророчила дівчинці, що та більше не повернеться до Чарівної країни. Страшило та інші друзі Еллі дуже засумували, дізнавшись про це пророцтво, й обіцяли назавжди зберегти вдячну пам'ять про маленьку дівчинку з Великого світу, яка зробила так багато добра для народів Чарівної країни.

Еллі і Фреда посадили в паланкін, прикріплений на спині ручного дракона Ойххо, і той відніс їх на батьківщину, до Канзасу.

Чаклунка запитала літописця:

— Скажи мені, Кастальо, Раміна мала рацію і Еллі справді не повернулася до Чарівної країни?

— Читайте далі, хазяйко, — ухильно відповів гном. — Читайте все і дізнаєтесь.

ВОГНЯНИЙ БОГ МАРРАНІВ

рахна знову взялася ва читання. Літопис повернувся до Урфіна Джюса і почав розповідати, як той роками нудився у своїй самотній хаті, в країні Жуванів.[5]

Десять років копався Урфін на своєму городі, і раптом доля його круто змінилася. Поблизу його житла упав гігантський орел Карфакс, поранений у битві з іншими орлами. Колишній король вилікував Карфакса, і між ними зав'язалася дружба. Хижий Урфін запевнив благородного птаха, що думає тільки про одне: як ощасливити інших людей. Добре було б йому стати королем відсталого народу, що живе в нужді і темряві. Цей народ за його, Урфіна, правління заживе на славу.

Найтемнішим народом у Чарівній країні були Стрибуни, котрі населяли віддалену долину поміж гір. Стрибуни, що називали себе Марранами, настільки відстали від інших племен, що навіть не вміли користуватися вогнем. Цим і скористався хитрий Джюс Він прилетів до країни Марранів уночі, на спині гігантського орла, в пурпуровій одежі, з палаючим смолоскипом у руці. Джюс проголосив себе Вогняним богом, що спустився з неба, і легковірні Маррани підкорились його владі.

Урфін почав з того, що залучив на свій бік князя і старійшин. Замість куренів, в яких ті жили, він спорудив для них теплі затишні будинки. Джюс навчив знатних Марранів готувати на вогні смачні страви, призвичаїв їх до розкоші і бенкетів, і вони стояли за Урфіна горою: він приніс їм легке, привільне життя за рахунок простих людей.

Останні ось-ось мали збунтуватися, але Урфін хитрощами спрямував їхній гнів на сусідні племена.

— Ваше щастя не тут! — сказав Урфін Марранам. — З вашої скупої, неродючої землі я поведу вас на завоювання багатющих рівнин, з отарами жирних овець. Ми захопимо зручні житла Мигунів і Жуванів, заволодіємо багатствами Смарагдового міста.

Войовничі Маррани захоплено відгукнулися на заклик Урфіна. Зібралася сильна армія. Джюс узяв у полон Залізного Дроворуба, підкорив Мигунів і повів солдат на Смарагдову країну. На цей час Смарагдове місто перетворилося на острів, дуболоми під керівництвом Страшила оточили його широким ровом з водою.

Солдати Урфіна побудували міст через рів, міські укріплення впали під натиском ворога. Страшило, Довгобородий Солдат Дін Гіор і Вартовий Брами Фарамант знову опинилися в полоні у зухвалого загарбника. І знову їм на допомогу прийшли дівчинка та хлопчик з Великого світу.

Дочитавши до цього місця, Арахна торжествуюче вигукнула.

— Ага, я так і знала, що Раміна помилилася! Все ж таки Еллі знову з'явилася в Чарівній країні.

Але невдовзі чаклунка примовкла. Дівчинка виявилась сестрою Еллі, і звали її Енні. Енні була на десять років молодша за сестру. Наслухавшись розповідей Еллі про її дивовижні пригоди, Енні та її друг Тім О'Келлі почали мріяти про мандрівку до Чарівної країни, і їхня мрія вбулася. Вони перетнули Велику пустелю й Кругосвітні гори на дивних тваринах, які називалися мулами. Що це за тварини, гноми толком не з'ясували, але їм стало відомо, що мули живляться сонячним світлом. Енні і Тім побували в лисячій дернтві, зробили важливу послугу лисячому королю Тонконюху XVI, і той на знак вдячності подарував дівчинці срібний обруч, який робив невидимим кожного, хто його надівав.

Цей магічний обруч та ще чарівний, всевидючий ящик, одержаний Страшилом як подарунок від доброї феї Стелли, дуже допомогли Енні і Тіму в їхній боротьбі з підступним Урфіном. Визволивши з ув'язнення Дроворуба та інших бранців, Енні і Тім перебралися разом з ними до Фіолетової країни, яка вже скинула іго Марранів.

Урфін повів своє військо в похід проти Енні та її друзів. Трапилося так, що коли армія Урфіна підходила до Фіолетового палацу, в Мигунів дві команди проводили заключний матч на першість країни з волейболу. (Грати у волейбол Мигунів навчив Тім О'Келлі). Маррани йшли на ворогів у найвойовничішому настрої. Вони палали жадобою помсти. Джюс вигадав, що їхні родичі та друзі, залишені у Фіолетовій країні для підтримки порядку, перебиті Мигунами, а трупи порубані на шматки і згодовані свиням.

Та ось Маррани, які поспішали на смертельний бій, помітили серед гравців і болільників своїх друзів і братів, тих самих, котрі, за словами Урфіна, були по звірячому вбиті. Ці "вбиті" сміялися, жартували з Мигунами і весело перекидали м'яч.

Маррани зрозуміли, що їх обдурено, що "Вогняний бог" — дурисвіт, який нацьковував народи один на одного з єдиною метою — панувати над ними. Влада Урфіна впала в ту ж мить, і скинутий бог ганебно втік. Його честолюбні надії знову луснули.

— Ох, і не щастить бідоласі, — співчутливо зітхнула Арахна. — Плани в нього були великі, однак забракло вміння.

Далі чаклунка прочитала, як воїни обох армій побратались і стали грати у волейбол, склавши змішані команди. А Тім і Енні на своїх сонячних мулах відправились на батьківщину.

Сталося це десь майже рік тому.

СПОКУСИ УРФІНА ДЖЮСА

ро події останніх десятиліть у Чарівній країні Арахна читала кілька тижнів. Після цього вона перейнялася пристрасним бажанням діяти. Вона гірко шкодувала, що спала в той час, коли відбувалися такі незвичайні події.

— Коли б я не спала, як останній дурень, я показала б усім цим правителям, — зітхнула чаклунка. — Вони у мене вбагнули б, хто така Арахна!

Марнославній чарівниці ввижалася пурпурова імператорська мантія або принаймні королівська корона. Вона уявляла себе повелителькою Чарівної країни і подумки віддавала накази не тільки своїм покірним намісникам Страшилі й Залізному Дроворубові, а й цим зарозумілим феям Вілліні та Стеллі.

Кілька слухняних гномів на чолі зі старійшиною Кастальо подались розшукувати Урфіна Джюса з наміром привести його до печери Арахни. Чи вдалося їм виконати це доручення і чи погодився колишній король піти на службу до злої чаклунки?

Щоб це з'ясувати, повернемося на рік назад і глянемо, як пережив скинутий володар своє нове падіння.

Ні Маррани, ні Мигуни не бажали смерті обманщика, вони просто прогнали колишнього Вогняного бога зі свистом, з криком, з насмішками. Вірний Тупотун покинув свого повелителя, відданий Урфінові дерев'яний блазень Еот Лінг загубився в метушні, і з Джюсом залишився тільки пугач Гуамоко.

Сидячи на плечах Урфіна, пугач шепотів йому на вухо:

— Нічого, не падай духом. Тримайся!.. Ще настане наш час, ми їм покажемо, цим насмішникам…

Урфін розумів, що це порожні слова, призначені тільки для його підтримки, але був вдячний пугачу за його втішливі слова.

Нестерпний сором пік душу Урфінові. Він згадував минуле. Всього кілька місяців тому, за незвичайних обставин, у мантії вогняного кольору, з палаючим смолоскипом у руці, з'явився він на спині гігантського орла перед Стрибунами, і ці простаки відразу визнали його богом, віддали йому свою долю.

І що ж він звершив для них доброго? Він зробив багатих ще багатшими, бідних — біднішими, він вселив в їхні серця пожадливість до чужого добра, повів воювати з сусідами, І ось якою бідою все це для нього обернулося…

Що було йому робити? Жодну людину в Чарівній країні не міг Урфін назвати своїм другом, ніде не мав він пристанища. Навіть свою скромну хатинку поблизу сільця Когіди він спалив, коли на спині Карфакса подався до Марранів. Тепер він ішов назустріч невідомості з порожніми руками, з порожніми кишенями. Все його майно залишилося в Стрибунів в армійському обозі: постіль, тепла одежа, зброя, інструменти.

Повернутися й перепросити? Великодушні Маррани, звичайно, віддадуть його речі, але вислуховувати їхні насмішки чи, ще гірше, співчуття? Ні, цього він не витерпить! І Урфін, сердито стис зуби, спохмурнів та швидко пішов геть від Фіолетового палацу.

"Ніхто ще не вмирав з голоду в Чарівній країні, — думав Джюс. — На деревах достатньо плодів, а гілляк для куреня, щоб ночувати в лісі, я і руками наламаю…"

Дещо заспокоївшись, Урфін згадав, що в дворі колишньої його садиби, в країні Жуванів, є погріб, а в погребі вберігаються запасні столярні інструменти: сокира, пили, рубанки, долота і свердла. Якщо дім і згорів, то погріб, звичайно, цілий, а отже, цілі й інструменти. Чесні Жувани нічого не зачеплять, він був упевнений у цьому.

"Що ж, — з кривою посмішкою подумав Урфін, — двічі в житті я був столяром, двічі королем. Доведеться стати столяром втретє, тепер уже востаннє..."

Своїми намірами Джюс поділився з пугачем, єдиним своїм порадником, і Гуамоко ці наміри схвалив.

— У нас нема іншого виходу, повелителю, — мовив пугач. — Повернемося Ета твою садибу, збудуємо дім і житимемо, поки знову що-небудь не підвернеться.

— Ох, Гуамоко, Гуамоко, — зітхнув Урфін. — Даремно ти втішаєш мене порожніми надіями. Я вже немолодий, і чекати знову десять літ чергового дива в мене забракне сил. І, будь ласка, не називай мене повелителем. Який я тепер повелитель, ким повеліваю? Називай мене просто хазяїном!

— Слухаю, хазяїне! — покірно відгукнувся Гуамоко.

І Урфін рішуче попростував на захід.

Важкою виявилася дорога Урфіна Джюса до Голубої країни. Подорожній почував у лісі, зариваючись від пічної прохолоди в сухе листя або ладнаючи простенький курінь. Розпалювати багаття він не міг: його знаменита запальничка теж залишилася в обозі у Марранів. Харчувався він фруктами і пшеничними колосками, зірваними в полі. Пугач не раз приносив йому впійманих куріпок, але Урфін не міг їсти їх сирими і, зітхаючи, повертав Гуамоко.

Джюс зовсім охляв, його смуглі щоки запали; великий ніс, здавалося, зробився ще більшим і стирчав, як башта, над запалим ротом. Обличчя Урфіна заросло кущастою їжакуватою бородою, а поголитися не було чим.

Докучливі думки про минуле весь час ворушилися в голові Урфіна. Чи був він щасливий, коли повелівав Чарівною країною?

"Ні, не був, — признавався сам собі колишній король. — Я захоплював владу силою, позбавляв людей волі, і мене всі ненавиділи. Навіть мої придворні, яким я дав високі посади, і ті лише прикидалися, що люблять мене. Облесники і підлабузники вихваляли мене під час бенкетів, та лише для того, щоб дістати від мене орден чи іншу милість. Я зруйнував Смарагдове місто, зняв з будинків і башт коштовні камені, і в мене летіли цеглини, коли я ходив вулицями. Тож навіщо я прагнув влади? Навіщо..."

І Урфін не знаходив відповіді на це запитання.

Через Велику річку Урфін переправився на сяк-так зв'язаному плотику, і тут, зовсім недоречно, прилинув до нього спогад, як його дерев'яна армія опинилася у воді під час походу на Смарагдове місто.

"Краще б річка забрала її зовсім... Проклятий живодайний порошок! Нащо він потрапив мені до рук? Адже все з нього і почалося..."

Урфінові стало дещо легше, коли він нарешті дійшов до дороги, викладеної жовтою цеглою. Вона привітно світліла перед ним, ніби запрошувала йти далі вперед. Наближались рідні місця, і навіть повітря тут здавалося Джюсу свіжішим і запашнішим, ніж на чужині. Та і м'якосерді Жувани, що зустрічалися по дорозі, ставилися до колишнього короля зовсім непогано.

Маленькі люди, одягнуті в голубе, в голубих гостроверхих капелюхах з дзвіночками, не раз запрошували втомленого подорожнього до своїх голубих хатин за голубими огорожами. На столику, накритому голубою скатеркою, в голубих тарілках з'являлись смачні наїдки, і усміхнена господиня щедро пригощала зголоднілого гостя. А два чи три рази Урфін навіть переночував в затишних голубих хатках...

І сувора душа Урфіна Джюса стала потроху добрішати.

"Як це так?! — з пізнім каяттям думав він. — Я стільки зла накоїв цим добрим людям, мріяв лише про те, щоб владарювати над ними, гнобити їх, а вони забули все погане, що я їм робив, і так привітно обходяться зі мною... Гм, очевидно, не так я прожив своє життя, як слід..."

Але з хитрим, підступним пугачем Джюс не наважувався ділитися своїми новими думками і почуттями, бо розумів, що злий птах їх не схвалить.

І ось одного прекрасного полудня мандрівник опинився на рідному згарищі. Від хати залишилися тільки розмиті дощами кути, але Урфін з радістю побачив, що погріб цілий і колодка на його дверях ніким не порушена. А коли Джюс висмикнув кільце і відчинив двері, то переконався, що весь його багатий набір інструментів цілий. По зарослій щоці Урфіна побігла сльоза...

— Жувани, Жувани, — прошепотів він, зітхнувши. — Тільки тепер я починаю розуміти, які ви добрі люди... І як я завинив перед вами!

Ще дорогою Урфін вирішив вибрати собі нове місце проживання десь подалі від Когіди і ближче до Кругосвітніх гір.

"Нехай люди забудуть про мої лихі вчинки, — думав колишній повелитель Чарівної країни. — Це трапиться швидше, якщо я не стовбичитиму перед їхніми очима, заберусь звідси кудись подалі..."

Перш ніж покинути рідну садибу, Урфін надумав побувати у всіх її куточках, попрощатися з грядками, які він так довго і дбайливо доглядав.

Заглянувши на пустир, відокремлений від городу тином, Урфін зойкнув і схопився за серце. В дальньому кутку піднімалася порість яскраво-зелених рослин з продовгуватим м'ясистим листям, з колючими стеблами.

— Вони! — глухо вигукнув Урфін.

Так, це були вони, ті самі дивовижні рослини, з яких він багато років тому одержав живодайний порошок. Невже прокинулося від довгого заціпеніння їхнє насіння, що опинилося глибоко в землі? Ні, їх, вочевидь, приніс вітер. Урфін згадав, що два дні тому трапилася велика буря з дощем і градом, від якої йому довелося ховатися у лісових хащах під крислатим деревом.

— Так, звичайно, це знову витівки урагану, — сказав Урфін, а пугач Гуамоко радісно запугукав.

Велика спокуса охопила Урфіна Джюса. Ось воно, те диво, про яке говорив Гуамоко дорогою на батьківщину.

І його не доведеться ждати десять літ; воно тут, перед очима. Урфін простяг руку до одного зі стебел і відсмикнув, натрапивши на гостру колючку.

Отже, з'явилася можливість почати все заново. І тепер, коли в нього є великий досвід, він не повторить попередніх помилок. Він може

виготовити п'ятсот… ні, тисячу сильних, слухняних дуболомів. І не тільки дуболомів: можна змайструвати невразливих літаючих чудовиськ, дерев'яних драконів! Вони швидко шугатимуть у повітрі й звалятьсяиа голови переляканих людей нежданим лихом! Усі ці думки миттєво промайнули в голові Урфіна. Він весело глянув на пугача.

— Ну, що скажеш, Гуамоко, про цей новий дарунок долі?

— Що скажу, повелителю? Готуй побільше живодайного порошку — і за роботу! Ми їм тепер покажемо, цим насмішникам!

Але довгі роздуми під час простування на батьківщину не минули для Урфіна даремно. Щось змінилося в йото душі. Блискуча перспектива, яка відкрилася перед ним, його не захоплювала. Він сів на пеньок і довго думав, уважно розглядаючи краплю крові, яка з'явилася на пальці після колючки.

— Кров… — шепотів він. — Знову кров, людські сльози, страждання. Ні, треба покінчити з цим раз і назавжди.

Він приніс з погреба лопату і викопав усі рослини з корінням.

— Знаю я вас, — бурмотів він сердито. — Залиши вас тут, ви заполоните всю околицю, а потім хто-небудь здогадається про вашу чарівну силу і накоїть дурниць. Досить і одного разу!..

Пугач був у відчаї від цього несподіваного наміру хазяїна і довго благав його не відмовлятися від щастя, яке знову випало на його долю.

— Ну хоч дрібку порошку приготуй про всяк випадок, — мовив він сердито. — Мало що може трапитись?

Урфін відкинув і це прохання. Сушити рослини на деках було справою довгою, і Джюс спалив їх на вогнищі. Коли від чудодійних

стебел залишився тільки попіл, Урфін закопав його глибоко в землю. Потім зробив тачку, навантажив на неї майно, яке збереглося в потребі, і рушив у дорогу. Насуплений Гуамоко залишився на садибі.

Але годин через дві Урфін почув лопотіння крил: пугач наздогнав його.

— Знаєш, господарю, — ніяково признався Гуамоко. — Твоя, мабуть, правда! Нічого доброго живодайний порошок нам не приніс, і ти правильно зробив, коли відмовився починати все заново.

Гуамоко, звичайно, хитрував: не міг він так легко і швидко перебудуватися на добрий лад. Просто за свій довгий вік він звик жити з людьми і йому одному в лісі було б незатишно. Урфін це прекрасно розумів, але все одно був задоволений: адже йому теж було б тяжко проводити час самотою.

Кілька днів людина і пугач прошкували в гори. І коли до них залишалося вже зовсім недалеко, Урфін надибав чарівну галявину, через яку пробігала прозора річечка, на берегах її росли дерева, обвішані плодами.

— Оце гарне місце для житла, — сказав Урфін, і пугач з ним погодився.

Тут Урфін Джюс побудував собі хатку і завів город. У праці і клопотах мішали його дні, і тяжкі спогади про минуле поволі почали стиратися з пам'яті вигнанця.

І тут через рік знайшли Урфіна Джюса посланці Арахни. Це виявилося нелегкою справою… Гноми були крихітні, ніжки у них коротенькі, і як вони не поспішали, не могли пройти за день більше двох-трьох миль. Та й розшукати нове житло Урфіна було не просто.

Спочатку Кастальо та його супутники прибули до Голубої країни, і там Жувани розповіли їм, що Джюс покинув рідні місця.

Довелося розпитувати птахів і звірів, і ось після довгої, втомливої дороги, десь через місяць, зраділі гноми дісталися нарешті до чудової галявини, де стояла нова хата Урфіна.

Джюс дуже здивувався, побачивши біля своїх ніг маленьких чоловічків з сивими бородами. Він сорок літ прожив у Чарівній країні, але ніколи не чув про існування гномів. Зрештою, він знав, що чудеса Чарівної країни невичерпні, тому ввічливо привітав нежданих відвідувачів і поцікавився, що вони від нього хочуть.

Кастальо тільки розкрив рота, щоб заговорити, як раптом у знемозі опустився на землю. Те саме сталося і з іншими гномами.

Урфін ляснув себе по чолі.

— Ох, і дурень же я! Ви змучилися, ви голодні, а я зразу завів розмову про справи. Прошу мене вибачити. Живучи самотою, я цілком здичавів...

Після щедрого частування і відпочинку Кастальо повідомив Урфіна про мету свого прибуття. Він розповів про те, хто така Арахна і за що приспав її в незапам'ятні часи могутній чарівник Гуррікап. Гном не приховав і того, що чаклунка мас намір стати повелителькою Чарівної країни і розраховує на допомогу Урфіна Джюса, якому двічі вдавалося завоювати Смарагдове місто. Посилаючи гномів до Урфіна, Арахна натякнула, що щедро винагородить своїх помічників, зробить їх правителями і намісниками підкорених країн.

Урфін Джюс довго мовчав. Доля знову випробовує його великою спокусою. Досить піти на службу до злої чарівниці, і він знову стане повелителем Смарагдового міста або країни Марранів і з лихвою

розквитається за приниження, яких довелося йому зазнати. Та ось заковика — чи варто? Знову він прийде до влади силою, і знову поневолений народ ненавидітиме його…

Рік, прожитий на самоті, коли так багато було передумано, не минув марно. Урфін підвів голову і, глянувши в очі Кастальо, твердо сказав:

— Ні! Я не піду на службу до вашої хазяйки!

Кастальо не здивувався, почувши таку відповідь, але попросив:

— Шановний Урфіне, ти, можливо, сам скажеш про це нашій повелительці?

— А навіщо це? — поцікавився Джюс. — Хіба ви не зумієте передати їй мої слова?

— Бачте, — пояснив гном. — Хазяйка сказала нам, що коли ми не приведемо тебе до неї, значить, ми погані, ліниві слуги. І за невиконання її доручення вона позбавить нас на цілий місяць права добувати дичину в її лісах і ловити рибу в її річках. Ну що ж, затягнемо тугіше паски і якось переб'ємося зі своїми запасами.

Урфін посміхнувся:

— А хіба ви не можете ловити рибу і добувати дичину нишком від своєї хазяйки? Ви такі маленькі і спритні, вона вас не вистежить.

Очі Кастальо та інших гномів розширилися від жаху.

— Красти дичину і рибу?! — вигукнув Кастальо тремтячим голосом. — Шановний Урфіне, ти не знаєш племені гномів! Воно існує тисячі літ,

але ніколи жоден з нас не порушив даного слова, ніколи нікого не обманув. Ми швидше з голоду помремо.

Розчулений Урфін вхопив Кастальо в свої міцні обійми, обережно притис старого до грудей.

— Любі маленькі чоловічки! — ніжно сказав він. — Щоб не накликати на вас біду, я піду з вами і сам порозуміюся з Арахною. Сподіваюсь, вона не покарав вас за мою відмову стати її помічником?

За твою поведінку ми не відповідаємо, — з гідністю пояснив Кастальо.

— Ми вирушаємо завтра, — сказав Урфін. — Сьогодні ви масте добре відпочити.

Щоб розважити гостей, Урфін виніс з хати купу іграшок і розклав їх перед гномами. Це були дерев'яні ляльки, блазні, фігурки звірів. Майстер розфарбував їх у світлі топи, обличчя ляльок і блазнів усміхалися, олені, сарни були такі легенькі, майже ефірні, що здавалося — ось-ось вони побіжать. Як різко відрізнялися ці веселі сонячні іграшки від тих сердитих і похмурих, яких колись робив Урфін, щоб налякати дітей!

— Цим я займаюся на дозвіллі, — скромно пояснив Урфін.

— О-о, яка краса! — закричали гноми.

Вони розібрали ляльок і звірят, ніжно притискаючи до грудей, гладили. Помітно було, що чудові іграшки страшенно сподобалися їм. Один дідок сів на дерев'яного оленя, другий почав танцювати з іграшковим ведмедиком. Обличчя гостей сяяли радістю, хоча, треба признатися, для їхнього зросту іграшки були досить великуваті.

Бачачи радість гномів, Урфін великодушно сказав:

— Ці іграшки ваші! Несіть їх у свою країну, і нехай ними тішаться діти.

Радості гномів не було меж, вони не знали, як дякувати Урфінові.

Наступного дня компанія рушила в дорогу. Після першої ж сотні кроків Джюс побачив, що не все гаразд в їхній колоні. Гноми взагалі не були гарними пішоходами, а навантажені іграшками мало не їхнього зросту, вони пихтіли, сопіли, ледь пленталися, але розставатися з подарунками ніяк не хотіли. На ту відстань, яку Урфін долав за дві хвилини, їм треба було зо двадцять. Глянувши на захеканих, спітнілих гномів, Урфін розсміявся:

— Ні, любі гноми, у нас так справа не піде! Скільки часу ви згаяли на дорогу до мене?

— Місяць, — відповів Кастальо.

— А тепер будемо йти рік.

Урфін повернувся на садибу, викотив із сарая тачку, посадив туди чоловічків з подарунками і пішов легким пружним кроком, котячи перед собою тачку. Гноми були на вершині блаженства.

Дорога до Арахни зайняла всього три дні. Чекаючи на Урфіна Джюса і Руфа Білана, Арахна вирішила перевірити свої чаклунські здібності. Адже, перед тим як розпочати боротьбу з народами Чарівної країни, належало переконатися, чи всі її чари зберегли свою злу силу.

Читачі, звичайно, пам'ятають, що Арахна володіла чарівним умінням перекидатися будь-якою твариною, птахом, деревом… Для перемоги над ворогом це було найвірнішим засобом. І ось Арахна переконалася,

що таким чаклунством вона більше не володіє. Для неї це було великим горем.

Як таке могло трапитися? Справа в тому, що заклинання було дуже складним, і довгим, і таким секретним, що Арахна побоялася записати його, аби воно не потрапило ворогам. А за час довгого сну вона це заклинання забула! Що ж ви хочете: проспати п'ять тисяч літ — це не те, що задрімати після обіду. Тут можна забути навіть власне ім'я.

Отже, тепер Арахна в битві з противником уже не могла обертатися на білку чи лева, на могутнього дуба чи швидку ластівку. Віднині чаклунка могла розраховувати тільки на свій гігантський зріст і силу.

Виявилось, що Арахна втратила і деякі інші чаклунські чари, але в неї залишалося ще достатньо можливостей шкодити людям. Вона не розучилася, наприклад, викликати землетруси, урагани та інші стихійні лиха.

— Нічого, ми ще повоюємо, — сказала собі заспокійливо чарівниця, коли за її наказом, з маківки гори впала скеля і розбилася на дрібні уламки.

Так, грізним противником була зла чарівниця Арахна.

А тим часом у долину Арахни прибули Урфін Джюс і весела зграйка гномів на тачці. Показавши Урфінові вхід до печери, крихітні чоловічки мерщій побігли до своїх хаток, схованих у кущах та під великими каменями, і покликали зовсім уже крихітних діточок, щоб роздати їм подарунки доброго дядька Урфіна…

Тут автор відкладає перо, оскільки захоплення малюків описати неможливо. За тисячі років існування племені гномів ніколи ще їхні діти не бачили стільки прекрасних іграшок…

Урфін Джюс увійшов до печери Арахни повагом, з гідністю вклонився чарівниці.

— Чого хоче хазяйка? — запитав Джюс.

Він обіцяв гномам зробити вигляд, що зовсім не знає, навіщо покликала його Арахна. Він аж ніяк не злякався, побачивши гігантську фігуру злої феї та її грізно насуплені густі брови.

— Ти знаєш, хто я?

— Шановний гном Кастальо розповів мені про вас.

— Отже, тобі відомо, що я проспала п'ять тисяч років і палаю бажанням діяти! Мій перший намір — захопити владу над Чарівною країною, а потім я, можливо, переберусь і за гори.

Джюс скептично похитав сивіючою головою.

— Я двічі пробував стати повелителем Чарівної країни, і ви знаєте, чим це все закінчилося, — спокійно сказав він.

— Ти — жалюгідний черв'як у порівнянні зі мною! — з погордою вигукнула чаклунка і випросталася так, що її голова вперлася в стелю.

— Вибачте, хазяйко, — твердо заперечив Джюс, — я діяв не так вже і необачно. Першого разу в мене була могутня армія слухняних дерев'яних солдатів, а вдруге — військо з двох тисяч спритних, сильних Марранів. І обидва рази я зазнав невдачі. Хазяйко, я багато думав за останній рік і зрозумів, що не так воно легко кинути під ноги вільні народи…

— Он як, ти ще насмілюєшся читати мені мораль? — презирливо всміхнулася Арахна. — З твоїх слів нібито випливає, що ти не схвалюєш мої наміри і відмовляєшся мені служити.

— Так, я не схвалюю і відмовляюся! Життя мене багато чому навчило, і я хочу жити самотою доти, доки зі мною не примиряться люди, яких я образив.

— Йди, жалюгідний чоловіче, і забудь про нашу розмову! — гнівно наказала чарівниця. — Ти ще пошкодуєш про свою відмову. Адже я могла так піднести тебе!..

Урфін з поклоном вийшов. На порозі він обернувся і сказав:

— Боюся, що, ставши на дорогу війни, ви підете назустріч своїй загибелі!..

Арахна глузливо усміхнулася, але в неї ворухнулася мимовільна повага до цієї маленької людини, яка не злякалася її, могутньої чародійки.

"А я б обсипала цього впертюха почестями, якби він погодився служити мені, — подумала чаклунка. — Відчувається, що ця людина може твердо йти до наміченої мети..."

На галявині перед печерою Урфін зустрів Руфа Білана, за яким другий загін гномів ходив у Підземелля. Колишній король з презирством відвернувся від свого колишнього першого міністра.

"Цей, звісно, не відмовиться від спокусливих пропозицій Арахни", — подумав Урфін.

Він не помилився.

СПОКУСИ РУФА БІЛАНА

ипровадивши Урфіна Джюса, чаклунка довго сиділа в задумі. Потім вона труснула величезною головою і наказала ввести до печери Руфа Білана, про чий прихід їй доповіли гноми.

Руф Білан уповз до печери мало не на колінах, його рум'яне обличчя зблідло від страху, він ледве осмілився звести очі на чарівницю і тут же злякано їх опустив.

— Це ти, Руфе Білане? — запитала чаклунка.

— Так, хазяйко, підземний рудокоп говорив, що мене саме так звуть, — відповів тремтячим голосом Білан. — Але я нічого не пам'ятаю про те, ким я був і чим займався в попередньому житті...

І він справді все забув про своє минуле. Коли гноми розшукали Білана в Підземеллі, той усього за два дні перед тим прокинувся від довгого сну. Він тільки-тільки вивчився заново ходити і говорити, за розвитком нагадував п'ятирічну дитину. Рудокоп, його вихователь, ще не встиг навіяти Білану, що таке добро і що таке зло.

Вловивши момент, коли вихователь Руфа відлучився, хитрі гноми виманили це велике дитя з Печери, спокусивши його принесеними з собою ласощами. Дорогою супутники Білапа на запитання, куди його ведуть і що з ним буде, не відповідали.

Вигляд жінки велетенського зросту викликав у Руфа трепет, і він з жахом дивився на грізну фею.

— Отже, від тебе приховали, що ти колись займав дуже високе становище в рідній країні? — з підступною посмішкою запитала чарівниця.

— Я нічого не знаю про це, хазяйко, — покірно сказав Руф Білан, але в очах його зблиснуло дивне почуття, схоже на гордість.

Проникліва Арахна помітила, яке враження справили її слова, і відразу ж намітила план дій.

— Кастальо, ти підведи цього чоловіка до себе, навчи його грамоти, і нехай він прочитає в літописі все, що там розповідається про його життя і справи, — наказала чаклунка. — І коли Білан згадає своє минуле, ти знову приведеш його до мене.

Літописець чудово зрозумів, куди хилить його повелителька.

Кастальо привів Білана до чарівниці через два тижні.

Вираз обличчя і постава колишнього державного розпорядника цілком змінилися. Він тримався прямо, ступав твердо. Руф Білан до найменших подробиць згадав усе, що з ним було. Він вирішив усе почати заново, якщо випаде нагода. Руф уже не був тією кволою, безпомічною дитиною, якою гноми вивели його з печери. Перед Арахною стояла доросла людина, інтриган і честолюбець, здатний на будь-яку зраду. Хитрий крок Арахни воскресив у Руфа Білана всі його найгірші якості.

Ледь кивнувши головою у відповідь на уклін Білана, чаклунка мовила:

— Ти, безсумнівно, хочеш знати, навіщо я тебе покликала сюди?

— Так, хазяйко, але насамперед дозволь запитати.

— Запитуй!

— Хто був той чоловік, якого я зустрів у ваших володіннях два тижні тому?

— Це Урфін Джюс, колишній король Смарагдової країни.

— Ось чому його обличчя видалося мені таким знайомим! Це при ньому я був першим міністром у державі! — Білан гордо випростався.

— Так, і ти можеш знову піднятися дуже високо, якщо підеш на службу до мене! Мої сили незмірно більші, ніж у Джюса, хоча його сміливість мені подобається. Шкода, що невдачі зламали його і він змирився з долею.

І Арахна посвятила Руфа у свої плани, розповіла, що має намір стати імператрицею Чарівної країни.

— Хочеш стати моїм соратником? — запитала чаклунка.

— Милостива хазяйко, я готовий служити вам у міру своїх сил! — зраділо вигукнув Білан.

— І ти вважаєш, що моє бажання збудеться?

— У цьому нема жодних сумнівів. Народи Чарівної країни матимуть за щастя підкоритися такій могутній повелительці, як ви!

— Ти в цьому впевнений? — із сумнівом запитала чарівниця.

— Життя готовий віддати!

— А твій колишній король думає інакше.

— Він помиляється, милостива повелителько! Він помиляється, і ви скоро в цьому переконаєтеся.

— Гаразд, Руфе Білане, я беру тебе на службу. Ти будеш моїм послом з важливих доручень, і, якщо відзначишся, я тебе ще вище піднесу!

Обличчя Руфа сяйнуло радістю, і він знову почав запевняти Арахну у своїй відданості.

— Іди! — кивнула йому чаклунка, і Руф Білан вибрався з печери, задкуючи і безперестанку кланяючись.

— Ну й створіння! — презирливо мовила фея. — Цвіль! Він за найпершої зручної нагоди зрадить мене так само легко, як легко погодився служити. Але, на нещастя, я не маю з кого вибирати…

ПЕРША ЧАРКА КОЛОМ

своєму чаклунському господарстві Арахна мала килим-самоліт, який вона вкрала у матері, коли втекла від неї до Чарівної країни. Це був дуже старий, пошарпаний килим, але під пильним наглядом гномів від сирості та молі він не постраждав. Крихітні чоловічки щомісяця чистили його щітками, витрушували, сушили на. сонечку, штопали, і до моменту пробуджений чаклунки він був цілком придатним для користування.

Приступаючи до здійснення своїх задумів, Арахна вирішила облетіти по черзі всі області Чарівної країни, подивитися, як там ідуть справи, і зажадати визнання її влади.

Арахна розстелила килим перед входом до печери, зсілася посередині і посадила поруч Руфа Білана, котрого брала, щоб він від її імені вів переговори.

— Килиме, неси мене в Рожеву країну, до чарівниці Стелли, — наказала чаклунка.

Килим миттю піднявся і швидко помчав над землею. Обличчя Білана побіліло від жаху, і він голосно застогнав.

— Що з тобою? — сухо спитала Арахна.

— Милостива хазяйко, заклинаю вас в ім'я всього святого, не вступайте в боротьбу з чарівницею Стеллою!

— Це ж чому? Ти гадаєш, вона сильніша од мене?

— Я не сумніваюся у вашій силі, повелительно, але знайте, що Стеллі відомий секрет вічної юності.

— А яке мені діло до цього, мені — якій уже не пам'ятаю скільки тисяч літ від роду? — гордо заперечила Арахна.

— Гаразд, хазяйко, не будемо говорити про вік, — погодився Руф Білан. — Але в пані Стелли прекрасні стосунки з надзвичайно могутнім племенем Летючих Мавп. Це — страшні звірі, і, коли їхня зграя накинеться на вас, я не ручаюсь за нашу перемогу, незважаючи на всю силу і мужність.

Чарівниця трохи задумалася, звеліла килимові зупинитися, і той нерухомо завис у повітрі.

— Так, я дещо чула колись про Летючих Мавп. З цими створіннями справді краще не зв'язуватися, — погодилась Арахна. — А що ти скажеш на те, аби відвідати Вілліну й зажадати від неї покори?

— Ну нащо вам здалися ці феї? — благально мовив Білан. — Ви самі — фея і, даруйте за відвертість, чудово знаєте, що то за архінеприємний народ! Пані Вілліна, правда, стара, але вона має здатність миттєво переноситися з місця на місце. Зараз вона тут, а через секунду за тисячу миль звідсіля. Як ви зможете перемогти такого невловимого ворога?

— Звичайно, ти маєш рацію! — неохоче визнала Арахна. — Залишимо фей у спокої. Адже, і крім них, у Чарівній країні достатньо земель і народів. Я читала в літописі Кастальо про Марранів. Це найтемніший і відсталий народ у тутешніх краях. Чи не почати нам з Марранів, Білане!

— Почнемо з Марранів, повелительно, — зрадів Білан, хоча, проспавши останні десять літ у Печері, він нічогісінько не знав про події, які відбулися в їхній країні; а ті глави літопису, які про це розповідали, прочитати не встиг.

І Арахна наказала літаючому килимові доставити її в долину Марранів. Через кілька годин льоту килим опустився на одну з гір, що кільцем обступили цю країну.

Великі зміни сталися в долині Марранів відтоді, як її жителі прогнали Вогняного бога Урфіна Джюса. Розправившись із самозванцем, Стрибуни влаштували справжню революцію: вони скинули владу аристократів і перестали працювати на них. Замість колишніх жалюгідних солом'яних куренів, де тулилося простолюддя, в охайних сільцях уздовж прямих вулиць стояли невеличкі, але теплі і затишні хати. З труб курився димок: це свідчило про те, що Маррани позбулися давнього страху перед вогнем і навчилися ним користуватися.

Погано оброблені пшеничні поля вони замінили прекрасними фруктовими гаями, де дерева були обвішані спілими плодами. На схилах гір під наглядом веселих хлопчиків паслися отари корів і овець. І біля коленого сільця обов'язково був волейбольний майданчик — волейбол, спадщина Тіма О'Келлі, став національним видом спорту в Стрибунів.

Коли гігантська чорна фігура Арахни, яка стояла на горі, вирізнилася на блакитному фоні неба, в селах Марранів зчинилася тривога. Жінки і діти поховалися в хатах, а чоловіки збуджено перемовлялися.

Незабаром на дорозі, що вела до центрального поселення Стрибунів, з'явилася фігурка Руфа Білана; набундючившись від гордості, він ішов послом від злої феї. Йому назустріч поспішили Харт, Бойс і Клем, виборні старійшини Марранів. В їхніх руках про всяк випадок були важкі палиці, і Руф Білан злякався. Замість того, щоб заговорити голосно і вагомо, він, тремтячи, пробелькотів, що прийшов від великої чарівниці Арахни з вимогою до них, Марранів, визнати її своєю імператрицею і платити їй щорічну данину.

Старійшини перезирнулися, і Бойс сказав:

— Передай своїй хазяйці, що ми просимо півгодини на роздуми, а потім з'явимося до неї з відповіддю.

Білан зразу підбадьорився і бундючно повернув назад, вважаючи, що справа зроблена.

— Звичайно, ці простаки до смерті злякалися, коли я дуже суворо передав їм вашу вимогу, пані, — доповів він чарівниці. — Вони невдовзі з'являться до вас з покорою, і мова може бути тільки про те, щоб ви наклали на них не дуже велику данину.

Чарівниця подякувала Білану кивком голови і стала чекати. А в хатинках Стрибунів тим часом рух пожвавився. Від хати до хати поспіхом ходили чоловіки, щось передавали один одному, а хлопчаки сновигали дворами, часто нахиляючись до землі.

І ось до гори, на якій стояла Арахна, рушив натовп з кількохсот людей. Дивувало, правда, що в ньому не було ні дітей, ні жінок, ні стариків — тільки дорослі, сильні чоловіки, цвіт племені. Незвичними

були і їхні пози: кожним ішов, тримаючи праву руку за спиною, щось приховуючи від ока чаклунки.

Натовп півколом оточив чарівницю, що стояла на літаючому килимі. Вона гордовито дивилася на юрбу, що наближалася; біля її ніг щулився Руф Білан. Старійшини Клем, Бойс і Харт вийшли наперед.

— Чарівнице Арахно, — заговорив голосно Харт, — ви хочете, щоб ми підкорилися вам і платили данину. Але доволі з нас князів, чарівників і богів. Ось наша відповідь! Плі!!!

І Харт скинув праву руку вгору. За його сигналом над натовпом миттєво злетіли і закружляли заряджені пращі, і сотні каменюк зі свистом пронеслись у повітрі.

Три снаряди вцілили в широке чоло чаклунки, два в підборіддя, кілька десятків влучили їй у плечі, груди і живіт, добряча каменюка збила з ніг Руфа Білана.

Напад виявився настільки організованим і раптовим, що Арахна розгубилася. Та коли вона побачила, що Маррани нахиляються за камінням, щоб знову зарядити пращі, вона заволала диким голосом:

— Килиме, неси мене геть звідси!

І килим умить знявся в повітря. Кілька снарядів найметкіших стрільців наздогнали його і пробили в ньому дірки (до речі, від цього піднімальна сила і швидкість килима відчутно зменшилася).

Чаклунка так розізлилася на Білана, що стиснула його в кулаці і мало не розчавила, — а для цього їй потрібно було зробити лише найменше зусилля.

Але збагнувши, що зрадник їй ще знадобиться, вона випустила його і тільки злобно прошипіла:

— Так ось, дурню, яких покірливих Марранів привів ти до мене!

Руф Білан спритно викрутився:

— Якщо вже ваша мудрість не виявила їхнього підступного задуму, то де вже мені, простому смертному, було розгадати його!

Чаклунка прикусила язик. Справді, що візьмеш з Білана, коли вона сама, чарівниця, котра з дитинства призвичаїлася до всіляких хитрощів і викрутасів, потрапила в таку просту пастку!

Щоб відомстити Марранам, Арахна вирішила накликати землетрус. Та оскільки в запалі роздратування вона переплутала заклинання, то і землетрус вийшов нікчемним: з гір скотилося кілька каменів, та ще деінде в хатах з полиць попадав посуд.

Якби Арахна і Руф Білан знали прислів'я далекої північної країни, загубленої за океаном, то вони дуже доречно могли б пригадати таке: "Перша чарка колом".

ГАРМАТА ЛЕСТАРА

відком ганебної невдачі чародійки Арахни виявилася стара мудра сойка. Зметикувавши, що небезпека наступного разу загрожуватиме Фіолетовій країні, сойка негайно розшукала ластівку.

— Лети щодуху до Фіолетового палацу, — наказала вона. — Нехай перша зустрінута тобою подруга передасть естафетою Залізному Дроворубові, що на його країну насувається біда: її хоче завоювати чаклунка зростом зо тридцять ліктів. Нехай Мигуни готуються!

Пташина естафета була звичною справою в Чарівній країні. Її організувала ворона Кагги-Карр, яка була головним начальником зв'язку і мала в цьому великі заслуги.

Тут доречно зазначити, що люди Чарівної країни жили з лісовими звірами і птахами в дружбі. Благодатна природа щедро обдарувала жителів країни врожаями злаків, овочів і фруктів, на їхніх луках паслося стільки домашньої худоби, що зовсім не було потреби в полюванні.

Навпаки, люди часто приходили на допомогу лісовим мешканцям. Коли траплялася засуха і плоди, не дозрівши, падали з дерев, селяни підгодовували звірів і птахів зі своїх запасів.

У свою чергу, звірі і птахи допомагали людям, коли ті опинялися в біді. Такою допомогою була, зокрема, пташина естафета.

Швидкокрила літунка помчала, зі свистом розсікаючи повітря. Вона без труднощів обігнала літаючий килим Арахни, що постраждав від снарядів Марранів. Звістка передавалася естафетою з такою швидкістю, що на три години випередила Арахну.

Яка зчинилася тривога! Адже останній рік після повалення Вогняного бога Марранів Мигуни з усіма сусідами жили в мирі і дружбі. Ніхто нічого не чув про злих чарівниць і чарівників, і, здавалося, ніщо не загрожувало спокою країни.

Однак сумніватися не доводилось. Небезпека наближалася, і небезпека грізна; пташиною естафетою передавалися тільки найважливіші повідомлення, а звичайні донесення доставляли дерев'яні кур'єри, колишні поліцаї Урфіна Джюса.

Залізний Дроворуб щойно пройшов черговий курс диспансеризації. Його заново перебрали, прочистили і змастили всі деталі, набили

шовкове серце свіжою тирсою. Він вийшов з майстерні такий відполірований і сяючий, що на нього любо було дивитися.

Дізнавшись від механіка Лестара, маленького дідуся зі жвавими рухами, про наближення біди, Правитель негайно зробив ряд розпоряджень, які свідчили про його розум і великий досвід у військових справах.

На всі сторони побігли гінці з наказом очистити найближчі села, жителі повинні були залишити ферми і сховатися у Фіолетовому палаці за міцними мурами. Пастухи погнали отари в яри, відомі тільки їм самим. Одні воїни, озброївшись луками, зайняли оборонні позиції в кам'яних башточках; інші засіли на даху палацу, ховаючись за димарями; а декотрі причаїлися в засідці за великими валунами, розкиданими вздовж дороги.

Все довкілля Фіолетового палацу швидко набуло вигляду військового табору, готового до облоги.

А механік Лестар зайнявся великою дерев'яною гарматою, тією самою, що колись дозволила Мигунам без бою перемогти дуболомів, налякавши їх одним-єдиним пострілом. Правда, при цьому пострілі гармата тріснула, але Лестар тоді ж полагодив її, натягнувши на ствол залізні обручі. У механіка ще залишився запас пороху, приготовленого одноногим моряком Чарлі Блеком.

Лестар зарядив гармату порохом, а замість картечі насипав усередину погнутих цвяхів, уламків кінських підків та іншого залізного дріб'язку. Гармата була готова до бою. Бомбардир стояв біля неї з палаючим смолоскипом у руці.

Аж ось виринув килим-самоліт, а на ньому гігантська чорна постать чарівниці Арахни, котра цього разу озброїлася величезним стовбуром дерева, вирваним із землі з корінням.

Килим опустився на землю на деякій відстані від палацу, парламентер Руф Білан рушив до Залізного Дроворуба, розмахуючи замість прапора білим рушником, — він поцупив його в спустілій хижі якогось Мигуна.

Дроворуб упізнав Білана. Він презирливо сказав:

— Ага, це ти, запроданцю? Виявляється, тобі не скрутили в'язи в Підземній країні?

— А за що мені їх скручувати? — огризнувся Білан, — Однак тепер мова не про мене, і давай перейдемо до справи. Ти бачиш там, оддалік, могутню чарівницю Арахну; я прийшов сюди її посланцем.

— І що ж вона тобі звеліла передати? — поцікавився Дроворуб.

Насамперед вона вимагає від вас безумовної покірності і визнання її вашою королевою віднині і навіки-віків.

— Так. І це все? — запитав Дроворуб.

— Звичайно, ні. Ви будете платити королеві щорічно данину — тисячу биків і дві тисячі баранів, а гусей і качок скільки вона зажадає. Для початку ви засмажите повелительці троє биків і п'ятеро баранів, а мені досить жирної курки: ми з хазяйкою зголодніли під час цієї подорожі.

— Хіба Маррани не пригостили вас ситним сніданком? — з наївним виглядом запитав Білана Залізний Дроворуб.

Руф Білан дико вирячив очі: він зрозумів, що про невдачу Арахни в Стрибунів уже стало якимось чином відомо у Фіолетовій країні, і пиха відразу спала з його обличчя.

— Так ви підкоритесь Ара хні чи ні? — запитав вів, втративши будь-яку впевненість.

— Іди до своєї хазяйки і скажи, що ми будемо битися до останку! — гнівно вигукнув Правитель. — І пам'ятай, що тебе врятував від загибелі тільки твій парламентерський прапор.

І він так сильно змахнув сокирою над головою зрадника, що аж повітря загуло навколо.

Ноги Білана підкосились од страху, і він, спотикаючись, поспішив до своєї повелительки. Вислухавши донесення Руфа, чарівниця дуже розсердилася і рушила на Мигунів, спираючись на величезну палицю. Назустріч їй засвистіли стріли: вони летіли з бойових баштoчок, з даху палацу, із-за придорожніх валунів. Вони втикалися в чоло і щоки чаклунки, застрявали в мантії, уражали голі щиколотки. Правда, для такого велетня, як Арахна, це було не страшніше, ніж уколи шпилькою, але і шпилькові уколи не дуже приємні.

І все-таки гігантська фігура Арахни простувала вперед, а її палиця, вдаряючи об землю, вибивала в ній глибокі ями. Ось коли Залізний Дроворуб пошкодував, що в перші ж дні свого правління звелів знести високий, з гострими цвяхами нагорі мур, який оточував Фіолетовий палац за часів Бастінди. З цим муром палац дуже нагадував тюрму, але тепер, можливо, мур затримав би Арахну…

І тут оглушливо бухнула гармата Лестара. Постріл картеччю, який з близької відстані вцілив прямо в груди чародійки, приголомшив Арахну. Вона навіть похитнулася і мало не впала, проте втрималася на ногах. Рана не була для неї смертельною і навіть небезпечною, однак чарівниці здалося, що її вдарив якийсь велетень, рівний їй силою, а рев гармати вона сприйняла за голос розгніваного чудовиська…

І Арахна злякалася! Так, вона злякалася, кинула палицю і побігла шукати порятунку на своєму чарівному килимі. Дорогою вона зосліпу наступила на дві оборонні баштоки і розчавила їх, але воїни, які в них сиділи, на щастя, встигли вискочити і стрибнути в рів.

Втікаючи поспіхом, чаклунка загубила шкіряні черевики і навіть не зупинилася, щоб їх підібрати. Їхня доля виявилася дуже цікавою. Черевики були непромокальні: чп то шкіру обробили особливою речовиною, чи то Арахна їх заворожила. Залізний Дроворуб уміло скористався цією властивістю черевиків. Він наказав відвезти їх на Велику ріку. Там Мигуни спорядили їх палубами, мачтами, вітрилами, прилаштували до них рулі, і черевики перетворилися на кораблі під назвою "Правий" і "Лівий". Вони ввійшли до складу флоту Фіолетової країни, і на цих кораблях Мигуни вирушали в далекі плавання, перевозили в трюмах вантажі. "Правий" і "Лівий" мали велику тоннажність і прекрасну маневровість.

Та найцікавішою їхньою якістю виявилося те, що вони відганяли крокодилів, яких багато водилося в річці. На дерев'яні судна потвори нападали часто, і від них доводилося відбиватися стрілами й списами. Але, угледівши шкіряні кораблі, крокодили розбігалися хто куди. Напевне, їх лякав незвичний вигляд кораблів-черевиків або їм не подобався різкий запах, що відгонив від суден. Так чи інакше, а від охочих поплавати на кораблях-черевиках не було відбою.

Битва Мигунів з могутньою Арахною тривала не більш як десять хвилин. Втечу чаклунки оборонці зустріли переможними вигуками.

А чарівниця, піднявши килим у повітря і спрямувавши його подалі від цих місць, подумала: "Урфін Джюс, мабуть, мав рацію: не так воно легко підкорити своїй владі волелюбні народи. Але ми ще подивимось!.."

І вона наказала килимові нести її до Смарагдового міста. Чаклунка не знала, що, випереджуючи її, летить пташиною естафетою донесення

Страшилі про все, що трапилося в долині Марранів і біля Фіолетового палацу.

НІЧНИЙ ШТУРМ

илим Арахни рухався в повітрі зі швидкістю задрипаного залізничного потяга, а чаклунка знову і знову переживала приниження, яких вона зазнала під час зустрічей з Марранами і Мигунами. Як?! Ці нікчемні крихітні людці змусили ганебно тікати її, могутню повелительку, досі переможену лише самим Гуррікапом! І, однак, доводилося визнати, що сила виявилася на їхньому боці.

"Все це тому, що їх багато, а я сама, — міркувала Арахна. — Хіба можна, справді, вважати помічником цього нікчемного боягуза, що скрючився біля моїх ніг. Він не може як слід викопати навіть найпростішого доручення. Але кого ж мені взяти собі за союзника?.." Подумавши, чаклунка зізналася сама собі, що в Чарівній країні не знайдеться ні людей, ні звірів, які стали б їй допомагати.

— Ну що ж, як і раніше, діятиму сама, — сердито пробурчала Арахна. — А на балачки Урфіна не варто звертати уваги.

Але позаяк фея про це вже заговорила, значить, передбачення колишнього короля все ж запали їй у пам'ять.

Настрій у чаклунки був кепський, і не тільки тому, що вона зазнала двох поразок, а й тому, що в неї мерзли босі ноги та ще мучив її голод. Вона не їла з самого ранку і готова була зжерти цілу отару баранів. Однак ніде не траплялося ніякої живності. На фермах, що траплялися дорогою, було порожньо. Птахи, які летіли попереду Арахни, сповіщали фермерів про небезпеку, і ті встигали сховати худобу, а самі чаїлися в схованках. Довелося Арахні знизитися біля фруктового гаю і налягти на плоди, хоча вона на них навіть дивитися не могла.

Сяк-так заморивши черв'яка, чарівниця рушила далі. А в цей час пташина пошта вже несла до Смарагдового острова звістку про наближення ворога. Страшило негайно зібрав свій штаб. На його заклик першим прибув фельдмаршал Дін Гіор, який розчісував золотим гребінцем свою розкішну бороду, що звисала нижче колін. Після нього з'явилися завідувач постачанням армії Фарамант та начальник зв'язку Кагги-Карр. До прийняття якихось рішень належало з'ясувати, яка їм загрожує небезпека. На столику стояв рожевий ящик з матовим склом, подарунок Стелли. Члени штабу розмістилися навколо телевізора, і Страшило вимовив магічні слова:

— Бірелья-турелья, буридакль-фуридакль, край неба світає, трава зеленіє. Ящик, ящик, будь добренький, покажи нам чаклунку, що летить на килимі!

І тієї ж миті чарівний екран засвітився, і на фоні неба стало видно розпластаний у повітрі килим і чаклунку, що сиділа на ньому. Від такого видовища всім членам штабу і самому Страшилові стало якось незатишно. Надто вже зловісний вигляд мала чаклунка в довгій синій мантії, з лютим червоним обличчям, з копицею чорного волосся на голові. Біля ніг Арахни зібгалася маленька фігурка, в якій Страшило та його друзі впізнали Руфа Білана.

— Гляди, цей зрадник уже тут, — здивувався Фарамант. — Як це він устиг знюхатися з чаклункою?

— Др-раптя до др-рантя липне, — сердито пояснила ворона. — Я анітрохи не здивуюся, коли десь поблизу з'явиться і цей невгамовний честолюбний Урфін Джюс. Він того ж поля ягода...

Страшило відразу зацікавився:

— А й справді, поглянемо, де цей фрукт. Завжди корисно спостерігати за ворогом. Я і так винуватий у тім, що дуже рідко

користувався подарунком Стелли. — І він звернувся до телевізора: — Ящику, ящику, будь добренький, покажи нам Урфіна Джюса, де б він не був.

І рантом на екрані з'явилася чудова галявина із затишною хатиною і деякими прибудовами на задньому плані, а попереду, біля городньої грядки, стояв на колінах Урфін і полов огірки. Поряд примостився Гуамоко. Страшило та його друзі почули їхню розмову.

— ... так-таки нізащо? — закінчив почату, мабуть, раніше фразу пугач.

— Нізащо, — підтвердив Урфін. — Вона мені і так, і так, а я все товчу одне: "Я вам у цій чорній справі не помічник!"

— Так і сказав, хазяїне?

— Так і сказав.

— А вона?

— Затупала ногами, закричала так, що аж печера задвигтіла, я думав, обвалиться. "Я, — кричить, — могутня чарівниця, я, — кричить, — тебе одним пальцем розчавлю, як муху, якщо не підеш до мене на службу!"

— А ти?

— А я знову: "Давіть, я проти своїх не піду! Досить я вже їм накапостив..."

— А вона?

— А вона як підніме наді мною кулачище!..

Страшило та його друзі перезиралися з подивом і радістю. Он, значить, яким став цей Урфін, котрий двічі захоплював владу над Чарівною країною?! Звичайно, слухачі не знали, що, розповідаючи про розмову з Арахною, колишній король дещо перебільшив погрози злої феї, але в головному він казав правду! Якби він піддався умовлянням чаклунки, то тепер сидів би на літаючому килимі поруч з Арахною, а він вирощує огірки в своєму далекому володінні.

Розмова між Урфіном і пугачем перейшла на інше, та Страшилу було досить того, що він почув. Урфін їм не ворог, а союзник, і не виключено, що він прийде на допомогу людям.

Страшило вимкнув телевізор. Тепер він та його штаб знали, з ким їм доведеться мати справу. Воші не дуже злякалися. Їм доводилося захищати Смарагдове місто від сотень дуболомів Урфіна, від цілої армії Марранів, а тут тільки один ворог, правда, величезний і сильний, але все ж один, адже Руфа Білана до уваги брати не варто.

До прибуття Арахни залишалася ще ціла доба, і городяни взялися за оборонні роботи. Від птахів військові керівники міста вже знали, що чарівниця понівечила цілий фруктовий гай; це означає, що вона була голодна. Треба позбавити її провіанту!

Всі навколишні ферми спустіли. Частину худоби переправили в місто, а частину заховали в такі нетрі, що його не знайшов би найвправніший сищик. На міських мурах знову з'явилися котли з водою, і під ними запалав хмиз. За кам'яними зубцями ховалися стрільці з луками і арбалетами, а Дін Гіор, закинувши бороду за спину, налагоджував катапульти, з допомогою яких можна було кидати величезні каменюки.

Арахна наближалася до Смарагдового острова, не підозрюючи, що за кожним її порухом стежить черговий біля чарівного ящика. І навіть її розмови з Руфом Біланом було виразно чутно з екрана.

— Ми проберемося до них уночі, — довірливо говорила чаклунка своєму супутникові. — В місті, звісно, нічого про мене не знають і всі спокійно спатимуть. А я перелізу через міський мур, проникну в палац і захоплю в полон їхнього правителя, що невідомо за що звеличену солом'яну людину. Подивимося, чи осміляться тоді чинити мені опір його піддані…

Руф Білан дуже сумнівався, що у Смарагдовому місті невідомо про наближення чародійки. Та свої сумніви він завбачливо тримав при собі. А Фарамант, котрий чергував біля телевізора, прямо корчився зо сміху, уявляючи собі, як величезна Арахна намагається протиснутися крізь двері палацу, що розраховані на звичайних людей.

— Гаразд, гаразд, хвастунко, ми тобі влаштуємо почесну зустріч зі смолоскипами, — пообіцяв Фарамант, погрозивши екранові кулаком.

Перечекавши деякий час, зла фея справді опинилася в околицях Смарагдового міста вночі. Але для неї повною несподіванкою виявилося, що місто оточене широким ровом, через який не було мосту, а паром стояв біля протилежного берега. Це їй заважало дістатися до міста непомітно.

— Чому ти мені не розповів, бовдуре, що ваше місто розташоване на острові? — сердито накинулася чаклунка на Білана.

Зрадник почав виправдовуватися:

— Клянуся життям, пані, десять років тому цього не було! Рів викопано після того, як я покинув ці місця.

— Ех, ти, недотепа! — з презирством мовила Арахна. — Ну та гаразд, гадаю, вода не дуже глибока.

Арахна залишила килим на березі під наглядом Руфа Білана і шубовснула в рів. Спочатку вода доходила їй до колін, потім до пояса, а далі — все глибше, глибше... Ось з води виднілися вже тільки плечі Арахни та голова з величезною копицею чорного волосся. І в цей момент на міському мурі спалахнули вогнища і засвітилися яскраві ліхтарі. В руках городян запалали сотні смолоскипів, і навколо стало ясно як удень.

Дін Гіор та його помічники клопоталися біля катапульт. Вони відпустили защіпки, які стримували мотузки зі скручених волових жил, що заміняли пружини. І моментально кінці довгих колод здійнялись угору, почавши стріляти величезними кам'яними брилами.

Вода довкола чаклунки заклекотіла під ударами падаючих снарядів. Арахна металась туди-сюди, і тут здоровенне млинове жорно стукнуло її по самому тім'ю. Копиця волосся пом'якшила удар, та і череп чарівниці був таким міцним, що легко його не проб'єш. Усе ж Арахна на мить втратила свідомість і зникла в глибині канави.

Городяни закричали від радості, але чаклунка швидко оговталася і випірнула з води. Тепер уже не могло бути і мови, щоб Арахна непомітно пробралася в місто і викрала Страшила. Арахна кинулася навтьоки. Услід їй летіли стріли, вражаючи незахищену шию і плечі: здавалося, гігантську жінку жалить рій розлютованих ос.

Пересилюючи біль і страх, чародійка якось видряпалася на берег, гепнулася на килим і, заїкаючись, наказала нести себе геть від страшного місця.

— Ар рахна др-рантя! — було останнє, що почула зла фея, відлітаючи.

Так проводжала її Кагги-Карр, а в цей час на міському мурі щасливі городяни гойдали Страшила, Фараманта і фельдмаршала Діна Гіора, що заплутався в своїй розкішній бороді.

— Мені хоча б полк таких хоробрих бійців, — у напівзабутті прошептала Арахна, — я завоювала б з ними увесь материк...

ВИПАДОК З КИЛИМОМ

илим ніс чарівницю до країни Підземних рудокопів, а вона розмірковувала: "В першій сутичці з людьми я обійшлася синцями на чолі і підборідді; в другій мене поранило в груди якесь ревуче чудовисько і я залишилася без взуття; в третій мені мало не пробили голову і я могла втопитися... Щодалі, то гірше. Що чекає мене іще? А раптом мені загрожує загибель, як напророчив цей король невдаха? Чи не завернути до печери і спокійно доживати віку повелителькою моїх вірлих гномів?.. Але ні, я повніша випробувати свою долю до кінця!..

Впертість і злість гнали Арахну до нових, можливо, ще небезпечніших пригод.

Вибравши в лісі зручну галявину, чаклунка викрутила мокрий одяг, підсушила його на багатті і, перевертаючись, пролежала цілу ніч на жорсткій землі. Тремтячи зі страху, Руф Білан усе ще перебував при ній. Він уже і не радий був, що зв'язався з Арахною: очевидно, служачи їй, не заробиш багатства і почесті. Швидше всього тебе повісять на шибениці. Але коли Білан на світанку спробував утекти, Арахна прокинулася і так цикнула на нього, що у зрадника відняло руки-ноги.

— Коли ще раз побачу таке, — гримнула фея, — смерть тобі!

Опівдні з'явилося поселення Підземних рудокопів. Звичайно, там уже знали про агресивні наміри Арахни і підготувалися до прийому незваної гості. Жінки, діти і старі поховалися, а чоловіки озброїлися

мечами і кинджалами. Для Арахни вони були не страшніші од зубочистки, але рудокопи приготували і дещо інше.

Село кільцем оточили Шестилапі. Звичайно, ці звірі зростом ледь сягали колін чарівниці, але якщо їхня люта зграя накинеться зусібіч на Арахну, їй буде непереливки від їхніх могутніх іклів і гострих кігтів.

— Мабуть, я не буду надто вимогливою і задовольнюся званням володарки Підземних рудокопів, навіть не вимагатиму, щоб вони платили мені данину, — сказала фея Біланові.

Отже, її претензії після кількох відчутних поразок стали значно скромнішими.

Килим-самоліт за наказом хазяйки описував коло за колом над селом, а чаклунка намагалася розгледіти, які ж бо засоби боротьби мають рудокопи. І коли вона пролітала над пальмовим гаєм, звідти раптом виринула луската голова, величиною з бочку, клацнула зубастою пащею і вчепилася за край килима. Цей напад був настільки несподіваним, що килим нахилився і Арахна ледь не втратила рівновагу. Переляканий Руф Білан покотився по килиму і звалився б на землю, якби чаклунка не встигла вхопити його величезною ручищею.

Почалася боротьба. Арахна, напружуючи всю силу волі, наказувала килиму підніматися вгору, а дракон Ойххо вперто тягнув його до себе. Оскільки сили в крилатого звіра було достатньо, то килим почав знижуватися. Величезна лапа дракона вже тягнулася до нього, але в цей момент стара тканина не витримала і великий шмат з тріском відірвався.

Голова Ойххо пірнула в хащу зі здобиччю, а килим, якось незграбно гойдаючись, поніс свою хазяйку вгору.

Тут треба розповісти про долю того шматка чудесного килима, який дістався Підземним рудокопам. Він зберіг піднімальну силу відповідно до своєї величини і міг нести в повітрі людину. Рудокопи почистили килим, підлатали, обкидали краї, і правитель країни Ружеро став користуватися ним для ділових поїздок по області. Один раз він навіть злигав на ньому в гості до свого друга Према Кокуса, правителя країни Жуванів.

Коли сутичка з Ойххо закінчилася, Арахна сердито крикнула:

— Ні, з мене досить! Я бачу, що Урфін Джюс мав рацію! Народи не хочуть втрачати свободу... Килиме, додому, до печери!!

Але тут подав свій голос Руф Білан:

— Милостива пані, ми ще не побували у Жуванів! На що завгодно б'юсь об заклад, вони підкоряться вам за однієї вашої появи в їхній країні. Це — найнесміливіші і наймиролюбніші люди в світі, вони страшно бояться будь-якої зброї. Навіть вигляд кухонного ножа викликає в них трепет. Полетимо до Жуванів, пані!

— Гаразд, я послухаюся тебе востаннє, — похмуро погодилася чаклунка. — Неси мене до Жуванів, килиме!

Так, Жувани були несміливі і миролюбні люди, і, звичайно, вони ніколи не насмілилися б вступити в боротьбу з могутньою чародійкою. Але вони знайшли інший засіб вберегтися од нашестя Арахни.

Заздалегідь попереджені пташиним телеграфом про незабарну появу чаклунки, вони поховалися в нетрях і хащах, яких так багато було в їхній країні. Ще рік тому, готуючись до нападу Марранів, вони вирили в лісовій хащі просторі землянки і тепер забились туди зі своїми сім'ями і домашнього худобою.

Коли килим-самоліт, ледве зберігаючи рівновагу і постійно хилячись на бік, приніс Арахну в Голубу країну, чародійка та її слуга даремно обнишпорювали веселі, привітні сільця Жуванів. Всюди було порожньо.

Лють чаклунки не мала меж. Знайшовши в одній хижі покинутого кота, вона схопила нещасну тварину за хвоста і так жбурнула його об дерево, що від кота нічого не залишилося.

— Так би вчинити з тобою, клятий брехуне! — просичала вона, злобно дивлячись на принишклого від страху Руфа Білана. — "Жителі Чарівної країни з радістю підкоряться такій могутній повелительці, як ви!" — перекривила вона зрадника. — Де ж ця радість, де вона, скажи мені! Я щось її не помітила! — знущально допитувала Арахна тремтячого від жаху маленького чоловічка.

Внизу повільно пропливали оповиті туманом поля й ліси.

ВАЖКІ ДНІ ДЛЯ ЧАРІВНОЇ КРАЇНИ

ЖОВТИЙ ТУМАН

ошкоджений літаючий килим якось дотяг до печери. Побачивши гномів, які збіглися її зустрічати, Арахна нетерпляче прокричала:

— Обідати! Биків смажте! Швидше! Та побільше!..

На трьох вогнищах смажилися бики й один за одним щезали у величезній пащі Арахни. Гноми-кухарі вже валилися з ніг від утоми, коли чаклунка нарешті відірвалася від столу.

— Тепер спати… — пробурмотіла вона. Та перш ніж укластися на ложі, Арахна звеліла гномам пошити їй нові черевики. Літописцеві Кастальо хотілося дізнатися, як його хазяйка опинилася без черевиків, але він не насмілився запитати про це.

Його цікавість задовольнив Руф Білан. Балакучий запроданець не зміг утриматися від спокуси вибовкнути літописцеві історію сумних пригод Арахни. Кастальо вписав розповідь Білана до чергового тому літопису, і ці події стали відомі нам.

Ледве дійшовши до ложа, чарівниця заснула мертвим сном. Три тижні підряд спала Арахна, і гноми вже вирішили, що на неї знову напав багаторічний сон. Але порушити її наказ маленькі чоловічки не насмілилися і пошили своїй хазяйці нові черевики.

Нелегка була ця робота! На виконання замовлення пішло майже сто бичачих шкур, і добре ще, що така кількість знайшлася в коморах запасливого народу. Знявши мірку з ніг сплячої чаклунки, тридцять шевців взялися кроїти й шити на лужку перед печерою, а десять підмайстрів готували дратву. З підошвами шевці впоралися досить легко, а з боками і верхом намучилися вдосталь: довелося підставляти драбини.

На пошиття черевиків шевці витратили чотириста сімнадцять клубків дратви, зламавши сімсот п'ятдесят чотири шила: і шкіра товста, і працювати було незручно.

Як би там не було, а до пробудження Арахни пара нових черевиків стояла на майданчику. Чаклунка наділа їх і залишилася вдоволеною: майстри знали свою справу.

Вгамувавши голод, фея розляглася на сонечку і почала роздумувати, як помститися людям.

— Припустимо, я влаштую їм невеличкий землетрус? — гадала Арахна. — Ні, мабуть, не вийде. Я долину Марранів навіть не змогла як слід труснути, а на всю Чарівну країну сил у мене забракне.

Можливо, сарану на них наслати? До мого сну це чародійство мені вдавалося непогано. Сарана з'їсть урожай на полях, траву на луках, плоди у фруктових гаях... А далі що? Худоба фермерів здохне без кормів, і я нічого з них не зможу брати. Ні, це не годиться! — наказала сама собі Арахна. — Що я маю ще в запасі? Ага, повінь. Ось чим я їх дістану! Як зарядить злива тижнів на три, вийдуть річки з берегів та доведеться людям рятуватися від потопу на дахах, ось тоді вони заволають. — Помовчавши, чаклунка вела далі: — Волати то заволають, але мені яка з цього користь? Адже вони не повірять, що все це влаштувала я, скажуть: — "Природа!" Піди, доведи! — Арахна довго лежала в роздумах, потім рантом підстрибнула від радості: — Згадала! Жовтий Туман! Ось коли ви затанцюєте, голубчики!.. Жовтий Туман! Я пам'ятаю, як моя мати Карена зламала гордих тауреків, напустивши на їхній край Жовтий Туман. Вони тільки два тижні і витримали, а потім прийшли повинитися. Чим годиться Жовтий Туман? — розмірковувала далі Арахна. — Я можу його викликати, можу і зняти в будь-який момент, значить, усі зрозуміють, що це — моє чаклунство... А головне, його ніколи не було в Чарівній країні, і це буде щось страшне для людей і для звірів.

Чарівниця подалася до печери і, вигнавши з неї гномів, аби вони не підгледіли, дістала з потайної ніші книгу заклинань. Незважаючи на минулі тисячоліття, книга, написана на пергаменті, добре збереглася. Арахна погортала її, знайшла потрібну сторінку.

— Так ось, — звернулася вона до книги, — попереджаю: мій наказ мусить сповнитися, коли я скажу: раз, два, три! Але запам'ятай попередньо: Жовтий Туман не повинен проникати у володіння Вілліни і Стелли. Я не хочу зв'язуватися з цими гордячками, хтозна, які чари мають вони в запасі і чим вони можуть мені відплатити. Друге: Жовтий Ту май не повинен розлягатися над околицями моєї печери, над моїми полями і фруктовими гаями, над луками, де пасуться мої отари. А тепер слухай: убурру-курубурру, тандарра-андабарра, фарадон-гарабадон, шабарра-шарабарра, з'явись, Жовтий Тумане, над Чарівною країною — раз, два, три!

І щойно вилетіли останні слова з вуст чаклунки, як тієї ж миті дивний Жовтий Туман обволік усю Чарівну країну, крім володінь трьох фей — Вілліни, Стелли й Арахни. Туман цей був не дуже густий, і крізь нього проглядало сонце, але воно здавалося великим багряним колом, наче перед заходом, і на нього можна було дивитися скільки завгодно, не боячись осліпнути.

Начебто поява Жовтого Туману не була вже таким великим лихом для Чарівної країни, але зачекайте: в ході наступної правдивої оповіді ви ще дізнаєтесь про його шкідливі наслідки.

Почнемо з тою, що Чарівний телевізор у палаці Страшила перестав працювати. Правитель Смарагдового острова та його друзі невсипущо стежили за всіма діями Арахни. Вони бачили, як винахідливий дракон відшматував од килима-самольота цілий ріжок і як після цього килим ледь-ледь теліпався в повітрі. Вони зі сміхом спостерігали, як Руф Білан нишпорив по селах, покинутих Жуванами, в пошуках їстівного і кожен раз повертався до своєї повелительки з пісною пикою. Розправа чаклунки з бідним котом викликала в Страшила та його друзів обурення, а потворний бенкет Арахни змусив реготати до кольки.

— Оце апетит! — вигукували далекі глядачі, спостерігаючи, як бик за биком переправлялися з обіднього столу Арахни в її бездонне черево.

З інтересом дивилися вони, як гноми шили Арахні величезні черевики, і захоплювалися їхньою вправністю та працелюбством. Страшило та інші цікавились і тим, що відбувалося в долині Марранів і в Мигунів. Там після перемоги над лихою чарівницею все вже привели до ладу, і кожний займався своєю справою.

Та ось щоденним спостереженням настав кінець: у чарівному склі виднілася тільки каламутна рухлива пелена. Контроль за діями ворога віднині було втрачено, і що далі надумає робити Арахна, ніхто не міг передбачити.

идимість у Жовтому Тумані зменшилася надзвичайно. Предмети, які знаходилися за півсотні кроків, ще сяк-так можна було розрізнити, а все, що було далі, щезало в каламутній імлі, і це діяло пригнічуюче.

Світ кожної людини став нікчемно малим. Які події відбувалися за межами цього крихітного світу, люди здогадувалися тільки зі звуків, але і звуки спотворювалися в тумані. Людський голос можна було переплутати з карканням ворони, а стукіт кінських копит перетворювався в барабанний бій. Дивним і незвичним здавалося людям усе, що їх оточувало. Вони вважали Жовтий Туман стихійним явищем, не підозрюючи, що це витівки чаклунки Арахни, сподіваючись, що лихо ось-ось минеться.

Про те, що дихати Жовтим Туманом шкідливо, жителі Чарівної країни дізналися не зразу. Через кілька днів, коли люди потроху пристосувалися до незвичної обстановки, вони раптом стали покашлювати. Виявилося, що найдрібніші частинки туману, проникаючи в легені, подразнюють їх, і з кожним днем це подразнення посилювалося. Звуки кашлю наповнювали всю Чарівну країну. Кашляли люди, кашляли олені, лосі, ведмеді в лісі, кашляли білки на деревах, кашляли птахи, а під час польоту вони аж захлиналися кашлем.

Одного такого лихого дня до порома, який перевозив подорожніх до Смарагдового міста, підійшов кругленький рум'яненький чоловічок. У нього був прекрасний настрій.

Посміюючись, він попросив перевізників-дуболомів переправити його через рів. Ті звично взялися за діло. Поки вони перетягували пором по канату, подорожній заговорив з ним:

— Ну як ви себе почуваєте, братці, за такої прекрасної погоди?

— А що нам станеться? — відповів перевізник Арум. — Це людям погано, а нам хоч би що.

І справді, дуболоми на Жовтий Туман не зважали, вони ж бо не дихають. З усіх жителів Чарівної країни тільки дуболоми та дерев'яні кур'єри, словом, істоти, оживлені чудесним порошком Урфіна Джюса, почували себе як завжди. І, звісно, Жовтий Туман не пошкодив Страшилі і Залізному Дроворубові: адже у них теж не було легенів.

Пором причалив до берега, і подорожній тричі подзвонив у дзвін над брамою. Відкрилося віконце, і звідти виглянув Фарамант. Вартовий Брами за будь-яких обставин не покидав свого поста.

Впізнавши відвідувача, Фарамант здивовано вигукнув:

— Руфе Білане! Чого ти прибув до нашого міста?

Мову Фараманта перервав задушливий кашель. Білан спокійно відповів Вартовому Брами:

— Я прибув сюди в дуже важливій справі і прошу провести мене до його величності правителя Смарагдового острова!

— Ну що ж, ходімо, — пробурчав Фарамант. — Я проведу тебе до Страшила Мудрого. Але тільки спочатку надінь зелені окуляри.

— Ви все ще носите зелені окуляри? Але ж і без них у цій каші нічого не видно!

— Закон є закон, особливо, коли він установлений Великим Гудвіном! — суворо сказав Фарамант.

Незважаючи на заперечення Білана, Вартовий Брами надів йому зелені окуляри і замкнув їх ззаду на маленький замочок. Видимість зразу скоротилася до трьох-чотирьох кроків, і Білану здалося, що він опинився серед темної ночі. Він ішов за своїм провідником майже навмання, і йому допомагало не збитися з потрібного напряму тільки те, що він народився і виріс у Смарагдовому місті.

— Як про тебе доповісти Страшилі Мудрому? — непривітно запитав Фарамант, коли вони прийшли в палац.

Руф Білан, узявшись в боки, відповів:

— Я — посол її милості могутньої чарівниці Арахни!

— Ага, тієї самої особи, котрій ми втелющили каменем по тім'ю! — ущипливо додав Фарамант.

— Нічого, ви дорого заплатите за цей камінь, — мовив Руф Білан.

Ці слова здалися Вартовому Брами незрозумілими, однак він нічого не сказав, а пішов доповідати Правителеві. Страшило прийняв гінця негайно. В залі, як завжди, зібрався його штаб: Довгобородий Солдат Дін Гіор, Вартовий Брами Фарамант, ворона Кагги-Карр. На тумбочці стояв непотрібний уже тепер телевізор.

— З яким повідомленням ти до нас з'явився? — запитав Страшило.

— З дуже важливим, — зухвало відповів посол. — Хай буде вам відомо, що Жовтий Туман, від котрого всі ви, як я бачу, сильно страждаєте, наслала на Чарівну країну моя повелителька Арахна з метою примусити її народи до покори.

Заяву Білана було сприйнято з недовірою.

— Чим ти можеш це довести? — поцікавився Дін Гіор, кашляючи.

— Чим? Якщо я дам слово честі, ви, звичайно, не повірите?

Члени штабу розсміялися, закашлявшись.

— Слово честі запроданця? Клянуся тропом Великою Гудвіна, це найнахабніша заява, яку я коли-небудь чув! — скрикнув Фарамант.

— Я так і знав, — не ображаючись, сказав Білан. — Але погляньте на мій квітучий вигляд, зверніть увагу, що я не кашляю, як усі ви. Чим ви це поясните?

— Мабуть, ти відсиджувався в якомусь сховищі, куди не проникає Жовтий Туман, — зробив припущення Дій Гіор, любовно погладжуючи бороду, про яку він не забував дбати навіть за таких важких обставин.

— На цей раз ти вгадав, — погодився Білан. — Але це сховище дуже просторе: це володіння феї Арахни, над якими зовсім немає Туману.

Члени штабу недовірливо мовчали. Посол поблажливо зауважив:

— Я розумію, що і цей доказ ви вважаєте недостовірним. Що ж, я маю напоготові вагоміший і абсолютно переконливий. Мені здається, зараз за кілька хвилин полудень? — запитав він.

— Сонячний годинник не працює, оскільки сонце не дає тіні, — відповів Фарамант. — Але ти не помиляєшся, незабаром справді настане полудень.

— Так ось, ваша величносте, і всі ви, панове, тут присутні, — урочисто заявив Руф Білан. — Рівно опівдні фея Арахна зніме Жовтий Туман і ви знову побачите яскраве сонце і блакитне небо, і це буде

тривати рівно п'ять хвилин! Цього достатньо, щоб довести мою правоту, а потім я викладу вам умови, на яких пані Арахна звільнить вас від Жовтого Туману назавжди.

Попливли хвилини втомливого чекання.

І раптом… Сліпуче світло залило Тронну Залу, з незвички воно здалося настільки яскравим, що Дін Гіор і Кагги-Карр мимоволі замружилися. Тільки намальовані очі Страшила могли витримати безболісно таку різку зміну освітлення, а інші були в зелених окулярах.

Усе чарівно перетворилося довкола. Засяяло безліч смарагдів на стінах і стелі, на спинці трону, і тепер справді важко було витримати цей незвичайний блиск без зелених окулярів.

Не встигли члени штабу оговтатися від подиву, як Страшило, що не розгубився, кинувся до телевізора, зробив знак Фарамантові. Вартовий Брами зрозумів і швидко вивів посла за двері: не можна було ворогові видавати таємницю чудесного ящика.

Страшило, протираючи запотіле скло телевізора, похапцем пробурмотів заповітні слова: він просив ящик показати йому чарівницю Арахну. І він її побачив.

Чаклунка стояла біля входу до печери з магічною книжкою в руках; очевидно, вона щойно прочитала заклинання, яке знімає туман. Вона мала урочистий вигляд, біля ніг Арахни метушилися гноми, а десь збоку сушився на майданчику літаючий килим.

Так, віднині не залишалося жодних сумнівів: Жовтий Туман був справою рук Арахни. І це вразило присутніх у залі, як несподіваний удар грому. З екрана долинули слова чаклунки:

— Кастальо, глянь на сонячний годинник. Минуло п'ять хвилин?

— Час сплив, пані, — була відповідь.

І раптом немов темна пелена виринула перед очима Страшила, Діна Гіора і решти. І це вплинуло на них так гнітюче, що вони ледь стримали болісний скрик.

— Ви тепер бачите, яка могутність моєї хазяйки, — самовдоволено сказав Руф Білан, якого ввели до зали. — Вона розпоряджається навіть сонячним світлом! Я вже не кажу про те, що Жовтий Туман отруйний. Гадаю, ви в цьому самі переконалися. І тепер маєте вибір: або визнаєте себе рабами могутньої Арахни і платитимете їй данину, яку вона зажадає від вас, або повільно чахнутимете в отруєному повітрі, доки вас не спостигне смерть.

Страшило і члени його штабу похмуро мовчали. Що тут скажеш? Смерть жахлива, але і рабське життя не легше. Правда, солом'яній людині не загрожувала загибель від задухи, але що він робитиме, коли його підданими залишаться тільки дуболоми? Ні, тоді він знайде собі швидку смерть на вогнищі!

Руф Білан знову заговорив:

— Повелителька Арахна не вимагає негайної відповіді. Вона дає вам три доби на роздуми. Протягом цього часу ви мусите прийняти рішення і повідомити його мені.

Фарамант вивів Руфа Білана за міську браму і зняв в нього зелені окуляри. Все посвітліло перед очима посла, і він поблажливо посміхнувся:

— Ото диваки, самі собі нав'язали тягар!

Переправившись через канаву, Білан пішов до найближчого гаю й став чекати, коли за ним прилетить Арахна. Літаючий килим був

перекроєний так, що знову дістав правильну чотирикутну форму. Площа його стала меншою, зате він тепер не гойдався в повітрі і не втрачав рівноваги.

ВІДКРИТТЯ ДОКТОРІВ БОРИЛЯ І РОБИЛЯ

ермін, який дала Арахна для роздумів, спливав. Закінчилася третя доба, і до полудня мав прийти по відповідь Руф Білан.

Жовтий Туман, як і раніше, оповивав країну, і напади кашлю, дедалі жорстокіші, мучили людей, звірів і птахів. У палаці Страшила йшли безперервні наради, де були присутні всі бажаючі. В нарадах брали участь Прем Кокус і Ружеро. Через кілька днів після появи Жовтого Туману стривожений Ружеро осідлав маленького килима-самольота і наказав везти себе до резиденції Према Кокуса, правителя Жуванів. І це було дуже добре, що чарівний килим сам знаходив шлях до заданого пункту навіть за непроглядної ночі, інакше Ружеро, звичайно, збився б з дороги в жовтій імлі.

Порадившись, два приятелі вирішили піти до Страшила Мудрого, найрозумнішого чоловіка в Чарівній країні, котрий дістав мозок від самого Гудвіна, Великого і Жахливого. Килим не був розрахований на двох людей, але, піднатуживши, все ж дотяг Ружеро і Кокуса до Смарагдового міста. Тепер і вони разом з усіма ламали голову над тим, як вийти з трагічного становища, в яке їх поставила Арахна.

Поступитись їй? Стати рабами на кілька віків? Або відповісти гордою відмовою і згубити весь народ, і насамперед невинних дітей, які найтяжче потерпають від отруєного повітря?

Фарамант пропонував прикинутись, що вони погоджуються з вимогою чаклунки, і дістати, таким чином, перепочинок, а опісля шукати засіб боротьби з Арахною. Інші вважали, що злу фею не так просто

обдурити. Вона зажадає заложників, і, якщо народ повстане, заложники загинуть.

Під час найжаркішої суперечки двері Тронної залп несподівано розчинились і до неї вбігли Бориль і Робиль. Читачі, ймовірно, пам'ятають кругленькою веселого Бориля і довгов'язого щуплого Робили, двох лікарі" з країни Підземних рудокопів. Ці друзі-суперники завжди сперечалися, завпеди висміювали один одного, але не могли прожити жодного дня, щоб не зустрітись.

Бориль і Робиль виглядали дивно. З иіздх>ів у цих стирчала вата, а роти були закладені великим листям дерев, що трималися на зав'язках. Лікарі збуджено і швидко бурмотіли щось незрозуміле: говорити їм заважали листки. Тоді Борпль сердито зірвав зав'язку і вийняв листя з рота.

— Відкриття! Велике відкриття! — заволав він. — Ми знайшли...

— Засіб боротьби з Жовтим Туманом! — підхопив Робиль, теж звільнившись від листка: йому нестерпною була думка, що його друг сам розкаже про все.

Лікарі, хвилюючись і перебиваючи один одного, розповіли таке. Після того, як, рятуючись від Жовтого Туману, рудокопи з сім'ями пішли в підземелля, захопивши з собою і Жуванів (на Печеру не поширювалося чаклунство Арахни), Бориль і Робиль залишилися в селищі самі. З їхнього боку це було справжнім героїзмом, бо кашляли вони не менше за інших. Але два лікарі не думали про себе, коли зазнавали тривалого впливу отруєного повітря: вони шукали засіб боротьби з ним. Спочатку вони переконалися в тому, що коли дихати крізь марлю, змочену водою, то Жовтий Туман не так згубно діє на легені і кашель пом'якшується. Добрий засіб, безперечно, але де дістати стільки марлі, щоб забезпечити нею всіх жителів Чарівної країни — і дітей, і дорослих? А

крім того, треба ще подумати і про тварин, і про птахів. І лікарі вирішили, що допомогти повинна природа.

"Невже в наших лісах не знайдеться дерев з таким пористим листям, яке пропускало б чисте повітря і затримувало шкідливі частинки туману?" — думали Бориль і Робиль.

Вони пройшли лісами і гаями десятки миль, оглянули сотні різних порід дерев. Щільні шкіряні листки або підкидали одразу, без дослідження, — ясно, що вони затримають не тільки туман, а і саме повітря.

Зате листя з дрібними дірочками — порами — лікарі розглядали і перевіряли особливо ретельно. І нарешті їхні пошуки увінчалися успіхом. Листя з дерева рафалоо виявилося таким, що краще не придумаєш. Їхні пори затримували отруйні краплинки, а чисте повітря проходило вільно. І листя рафалоо мало достатню міцність, щоб прикріпляти до них зав'язки.

Правда, час від часу з листя доведеться змивати налиплі на них краплинки туману, але це не вимагатиме великої праці. Остаточно упевнившись у незвичайній цінності свого відкриття, зраділі Робиль і Бориль поспішили до Смарагдового міста.

— Ми всю дорогу дихали крізь листя рафалоо, — навперейми доповідали лікарі, — і кашель у пас майже щез.

Цю заяву зустріли захопленими аплодисментами.

— Треба негайно спорядити експедицію до Голубої країни за листям рафалоо, — розпорядився Страшило.

— Не турбуйтесь, ваша величносте, — відгукнувся Бориль. — У нас у селищі працювали на будівництві дамби п'ять дуболомів, і воші за

нашим наказом принесли сюди десять величезних мішків з дорогоцінним листям. Вистачить на всю країну!

Правитель Смарагдового острова підійшов до стінної шафки, відкрив її, дістав два ордени і мовчки прикріпив до піджаків зашарілих від радості лікарів.

— Зараз у цій залі відкриється тимчасовий кон-суль-та-ційний пункт, — сказав Страшило. — Негайно зібрати всіх міських лікарів, медичних сестер, сиділок, санітарів, — звелів він Фарамантові. — Ви, цапове, про-ін-струк-ту-є-те їх, як користуватися листям рафалоо, і вони навчать народ.

— Кон-суль-та-цій-ний пункт… про-ін-струк-ту-є-те… Які важкі слова! — з великою повагою прошепотіла ворона. — І подумати лишень, що це я порадила Страшилу роздобути мозок! Аж самій не віриться…

Страшило почув похвалу Кагги-Карр, і голова його почала розбухати від гордості, з неї полізли голки і шпильки. В цей момент до зали увійшов Руф Білан. Помічник Фараманта, який чергував біля воріт, пропустив Білана в місто без зелених окулярів.

Помітивши в залі пожвавлення, посол Арахни заговорив:

— Судячи з ваших радісних облич, панство, я гадаю, що передам чаклунці Арахні розсудливу відповідь. Очевидно, ви згідні підкоритись їй?

Страшило не поспішаючи підійшов до трону, важко всівся на нього і суворо відрізав:

— Наші радісні обличчя означають, що ми зневажаємо погрози твоєї хазяйки і ка-те-го-рич-но відкидаємо її владу! Знай, запроданцю, що ми знайшли… — глянув на Ружеро, котрий застережливо підніс пальця до

губ. Страшило спритно викрутився: —… ми знайшли належну, гідну відповідь на її нахабні претензії — ми відповідаємо відмовою! З цим можеш повернутися до чародійки!

Руф Білан покинув палац з розгубленим виглядом, а Ружеро сказав Правителю:

— Ви мало не видали ворогові найважливішу таємницю!

— Так, визнаю, я ледве не проговорився через свою гарячковість, і хтозна, які б заходи вжила чаклунка, коли б я вибовкнув про наш секрет Руфу Білану. Але коли вже зайшло про цього запроданця, скажіть, шановний Ружеро, чому ваші рудокопи не перевиховали Білана після його пробудження?

Ружеро відповів:

— З донесення чергового по Печері я знаю, як усе трапилося. Коли Руф Білан прокинувся, його перевиховання пішло звичайним шляхом. Однак воно тривало лише два дні, а потім Білан щез; у хатинці, де він жив, знайшли недоїдені ласощі з горішнього світу, а поряд з його слідами на доріжці виднілися сліди чиїхось маленьких ніг…

— Усе зрозуміло, — сказав Страшило. — Його забрали посланці Арахни, і чаклунка виховала Білана по-своєму. Дуже шкода, що так сталося, але тепер цього не виправиш…

Тим часом у залі почали сходитися запрошені до палацу медичні працівники і лікарі, сестри, санітари. Дуболоми внесли мішки з листям рафалоо і цілі оберемки зав'язок. Лікарі Бориль і Робиль показували медикам, яким боком прикладати листя до рота, як прикріплювати до них зав'язки…

Поки в залі тривала ділова метушня, Страшило покликав ворону.

— Як ти гадаєш, Кагги-Карр, в околицях Смарагдового острова ростуть дерева рафалоо? — запитав він.

— Чого ти цим цікавишся?

— Бачиш, лікарі принесли багато листя, але їх вистачить тільки для людей. А ми повинні подбати також про звірів і птахів. Тому експедиція, про яку я говорив, все-таки має відбутися. Але Голуба країна дуже далеко від нас. Може, рафалоо росте десь ближче?

Ворона задумалася.

— Якщо мене не зраджує пам'ять, я ласувала плодами рафалоо в Лісі Шаблезубих Тигрів. Це наполовину ближче до Смарагдового острова.

— Тоді я прошу тебе, розпорядися, відправ туди дуболомів, та нехай візьмуть побільше мішків.

Публіка в залі почала рідшати, лікарі, сестри і санітари покидали палац, прихопивши з собою матеріал для рятування людей від отруйного туману. Страшило, в чиїй голові так і роїлися мудрі думки, завів розмову з Борилем:

— Дорогий лікарю, ми убезпечимо від хвороби тисячі і тисячі людей, але що скажете про звірів і птахів? Невже ми допустимо їхню загибель?

— Аж ніяк, ваша величносте! — палко вигукнув Бориль. — Але питання з ними дуже складне. Доведеться прикладати листя до їхніх ніздрів. І зав'язки тут, либонь, не допоможуть...

— А що, коли їх приклеювати? — невпевнено запитав Страшило.

Лікар аж підстрибнув.

— Ваша величносте, ви подали чудову думку! Саме так, саме приклеювати! Ми будемо приклеювати шматочки листя до ніздрів тварин і птахів, причому, скажу я вам, з птахами справа буде набагато простішою. Та ось, я зараз спробую! Пані Кагги-Карр, загляньте сюди на хвилинку!

Ворона, яка ще не встигла покинути залу, підлетіла до лікаря. Той узяв листок рафалоо, майстерно вирізав ножицями два невеликих кружальця, дістав з похідної аптеки флакончик клею, змазав краї кружалець і вправно приліпив їх до ніздрів птаха. Кагги-Карр незчулася, як її дзьоб прикрасився з боків двома зеленими фільтрами, які віднині затримуватимуть отруйні частинки туману.

— Ну як, моя люба, подобається? — розсміявся Бориль. — По-моєму, ці штучки вас прикрашають. Погляньте в дзеркало.

Вправність лікаря вразила все оточення. А Кагги-Карр відчула, що їй зразу стало легше дихати, і щиро подякувала Борилю.

* * *

В місті відкрилося кілька медичних пунктів, де лікарі і сестри постачали жителів фільтрами рафалоо, в першу чергу обслуговуючи дітей і старих. Звичайно, перед їжею і питтям, у розмові ці фільтри доводилося знімати. Але їжа і пиття забирають у людини не так уже і багато часу, а розмовляти лікарі радили якомога менше. Декому з балакучих кумась це не припало до душі, але мусили змиритись.

Зате здоров'я жителів стало поліпшуватися, і вони підносили до небес лікарів Бориля і Робиля.

За розпорядженням Страшила, мішки з листям рафалоо були відправлені Мигунам і в долину Марранів.

Страшило не забув і про Урфіна Джюса. Варто було віддячити йому за виявлену ним самовідданість і врятувати від загибелі. А Урфін, звісно, загине в своєму відлюдному місці, оскільки не знає засобу від страшної о туману.

Дерев'яний кур'єр Реллем, який не знає втоми, не боїться отрути, день і ніч біг до Кругосвітніх гір з сумкою, де був пакет з листям рафалоо та настанова, як ним користуватися, флакончик клею для пугача.

Крім цього, Фарамант, на прохання Страшила, написав столяру листа, в якому запрошував його до Смарагдового міста.

"Поодинці неможливо боротися з бідою, — писав Вартовий Брами. — Тут, серед людей, ви знайдете допомогу і підтримку. А що стосується ваших провин перед мешканцями Чарівної країни, то вони забуті і прощені. Ми знаємо, як благородно ви повелися під час зустрічі з Арахною, знаємо, що не пішли до неї на службу... Ви запитаєте, як ми про це дізналися. Але то наша військова таємниця..."

Першими повернулися дуболоми, відправлені до Фіолетової країни. Залізний Дроворуб передав сердечну подяку за неоціненний засіб боротьби з кашлем, який відразу було впроваджено. Правда, йому самому цей засіб не став у пригоді, але від отруйних краплинок Жовтого Туману його залізні члени іржавіли дуже швидко. Щоб не скрипіли суглоби і рухалися щелепи, Дроворубові доводилося їх змащувати маслом двічі на день, уранці та ввечері.

Через кілька днів прибув другий загін дуболомів, які відвідали країну Марранів. Вони принесли цікаве повідомлення. Долина виявилася порожньою: ні людини, ні звіра, ні птаха! Спочатку дерев'яні люди

подумали, що населення долини вимерло. Але де ж тоді трупи? Старший команди Гітон не полінувався пройти кілька миль на північний схід. І ось, виринувши з туману, він раптом опинився під гарячим сонцем і ясним небом: він досяг володінь Стелли, де не було Жовтого Туману. В Рожевій країні Гітон виявив усе плем'я Стрибунів. Вони попросили притулку у Стелли, і добра фея гостинно впустила їх з усіма їхніми скромними пожитками й домашньою худобою (диким звірам і птахам пропуску, зрозуміло, не потрібно було!).

Багато Марранів оселилося у Балакунів (так називали підданих Стелли), а кому не вистачило місця, влаштувалися в куренях і наметах.

Вожді Марранів теж передали Страшилі привіт і щиру вдячність. Листя рафалоо і настанову, як ними користуватися, вони про всяк випадок залишили в себе: мало що надумає підступна Арахна!

Не забарився і швидконогий Реллем з листом під Урфіна Джюса. Скинутий король щиросердо радів, що люди вибачили йому минуле зло, і сподівався рано чи пізно віддячити їм за виявлену великодушність. Він пожартував щодо "військової таємниці", про яку писав Фарамант. Звичайно, це чарівний ящик Стелли, яким колись стукнув його по голові хлопчик з Великого Світу, але нехай таємниця залишається таємницею.

Щодо запропонованої гостинності Урфін признався: йому поки що важко дивитися в очі людям, яких він колись так пригноблював, над якими так знущався. Нехай мине час і все налагодиться, писав Урфін.

А з Жовтим Туманом він знайшов свій спосіб боротьби. В нього на садибі є сарайчик зі щільними стінами. Він замазав усі щілини, обшив двері кролячими шкурками, а туману, що наповнював приміщення, позбувся оригінальним способом. У залізній жаровні він розпалив вогнище з тріcок і свіжої трави, щоб було побільше диму. Осідаючи, частинки диму захоплювали з собою краплинки туману, і повітря в приміщенні очистилося. Там, у цьому сараї, Урфін і Гуамоко проводять

свій час, як в обложеній фортеці, покидаючи її лише на короткий час Урфін Джюс несміло висловив надію, що знайдений ним спосіб боротьби з Жовтим Туманом хоч трішки допоможе жителям Смарагдового міста та інших країн.

Коли Фарамант прочитав членам штабу послання Урфіна, Страшило неймовірно зрадів.

— Я завжди казав, що в Джюса надзвичайно розумна голова! — вигукнув правитель Смарагдового міста. — Тільки раніше він спрямовував її на погане, а тепер, дивіться, яку чудову штуку вигадав! Та лише нею він багато в чому розрахується за всі ті нещастя, що нам приніс. Я вже не кажу про ту велику послугу, яку він зробив країні, не піддавшись на вмовляння Арахни. Адже коли б цей сміливий, винахідливий чоловік пішов на службу до чаклунки, вони вдвох накоїли б безліч бід. Урфін — не те, що тупуватий, боягузливий Руф Білан!..

Того ж дня всі кімнати палацу були очищені від туману способом Урфіна Джюса, і цей спосіб був обнародуваний для загального використання. Та час від часу туман знову проникав до кімнат через непомітні щілини. І, звичайно, головням засобом боротьби з Жовіим Туманом залишалося листи рафалоо: їх тепер носили всі жителі Смарагдового міста та околиць.

Незважаючи на відчайдушний опір Фараманта, Страшило видав указ, який дозволяв городянам зняти окуляри. Мешканці міста сприйняли його із захопленням: тепер вони стали бачити за півсотні кроків довкола, і вже це було полегшенням. Тільки Вартовий Брами залишився в окулярах і блукав вулицями, наштовхуючись на перехожих. Для нього день був непроглядною ніччю, і все-таки впертий Фарамант це бажав порушити наказ Гудвіна.

В лісах і на полях Смарагдової країни відкрилися сотні ветеринарних пунктів для звірів і птахів. Довгими чергами вилаштувалися зайці, пуми,

вовки, лисиці, ведмеді, білки… У пташиних вервечках не чути було звичного веселого щебетання і дзвінких пісень. Ворони, солов'ї, ластівки, галки, малинівки стояли, понуро опустивши дзьоби до землі.

В чергах дотримувався непорушний мир між усіма видами звірів. Коли якийсь хижак намагався образити слабшого, йому давали добрячого прочухана і ставили на чолі клеймо фарбою, що не змивається: відтепер його не приймуть на жодному пункті. І загроза такого покарання діяла бездоганно: найлютіші хижаки ставали сумирними, мов овечки.

За порядком теж стежили дуже суворо. Коли якийсь настовбурчений горобець чи хитра лисиця намагалися проскочити поза чергою, нахабу негайно виганяли з ганьбою.

Звірі і птахи з зеленими фільтрами на ніздрях години зо дві лежали або стояли десь оддалік, щоб підсох клей. Зате потім здоров'я чотириногих і крилатих пацієнтів швидко поліпшувалося.

НОВЕ ЛИХО

оли Руф Білан повернувся після других відвідин Смарагдового міста, він доповів чаклунці про невтішний результат.

— Народи Чарівної країни ка-ре-го-тич-ио відмовляються визнати вашу владу, хазяйко! — заявив Білан.

— Ка-ре-ко-ге-ри… А що це означає?

— Не знаю, повелительно. Страшило Мудрий дуже любить такі довгі слова. Напевне, це означає: ні за яких умов.

— Ну так би й казав. За мого часу не вживали таких мудрагельних слів.

Про те, який спосіб для боротьби з Жовтим Туманом придумали люди, з'ясували і доповіли Арахні всезнаючі гноми. Вони навіть принесли зразки листя рафалоо (гноми самі користувалися ними, коли потрапляли в зону отруєного повітря).

— Листя рафалоо... Гм! — Фея надовго задумалася. — А що, коли я накажу вам обірвати все листя з дерев рафалоо? Тоді людям нізвідки буде брати нове листя, на заміну тим, що зносяться.

— Що ви, милостива хазяйко?! — заблагав Кастальо. — В Чарівній країні тисячі дерев рафалоо, і на них мільйони листків. Хіба нам впоратися з таким непосильним завданням!

— Так, шкода, шкода... Ну нічого, Жовтий Туман себе ще покаже!

І він справді себе показав. Незабаром після того, як люди сяк-так упоралися з кашлем, виявилось, що Жовтий Туман шкідливо діє на зір, спричиняє запалення очей. Вранці важко було розклепити повіки, доводилося промивати очі водою. Люди і раніше погано бачили крізь туман, а тепер поле зору ще більше скоротилося. За межами п'ятнадцяти — двадцяти кроків починалася суцільна пітьма, і це було жахливо.

Страшило звернувся по допомогу до Бориля і Робиля. Лікарі не пішли в Підземелля, а залишилися жити в Смарагдовому місті і все провадили свої наукові пошуки.

— Ми маємо засоби боротьби із запаленням очей, — сказав Бориль. — Ми даємо пацієнтам спеціальні краплі для очей... Але! — Тут кругленький лікар підняв пальця. — Але допомагає це лише в тому випадку, якщо усунена причина хвороби. А які ж краплі зцілять її, коли на очі постійно діє отруйний туман?

Тут втрутився Робиль.

— Окуляри! — пихато сказав він, — Треба носити окуляри, які щільно прилягають до шкіри. Частинки туману не потраплять тоді на рогівку, і запалення можна буде вилікувати краплями.

Емоційний Бориль кинувся обіймати товариша.

— Колего, ти — геній! — кричав Бориль. — Ти — абсолютний і неповторний геній. І твою пропозицію легко здійснити: в нашому селищі зберігається кілька тисяч нар окулярів, які ми перестали носити через непотрібність років чотири тому.

— Але ж вони темні, — заперечив Страшило. — Очі будуть захищені, а люди нічого не побачать.

— Дрібниці, — пояснив Робиль. — Вони зроблені зі звичайного скла і замазані темною фарбою. Ми її змиємо.

Страшило, ні слова не кажучи, дістав із шафи ще два ордени і повісив на груди лікарів.

Через деякий час дерев'яні кур'єри (тільки такі виявилися в місті) помчали в селище рудокопів з валізами і кошиками. Їхньому бригадирові вручили ключ від приміщення, де лежали окуляри, і віддали наказ пакувати їх з особливою ретельністю.

Вирішили використати і зелені окуляри Фараманта, який відразу загордився й високо задер носа.

— Я ж казав! Я ж казав! — повторював він. — О, Гудвін був великий мудрець! Він усе передбачив, навіть Жовтий Туман!

Але щоб скористатися зеленими окулярами, треба було чимало над ними попрацювати: прилаштувати шкіряні наочники. Цим зайнялися всі шевці міста. Оповісники оголосили в місті наказ Правителя: "Жовтий

Туман викликав небезпечне е-пі-де-міч-не захворювання: запалення очей. З про-фі-лак-тич-но-ю метою ("Що це таке? — запитували один одного городяни) всім жителям міста й околиць належить:

§ 1. Хто має окуляри з наочниками, носити не знімаючи.

§ 2. Перебуваючи вдома, зав'язувати очі полотняними або марлевими бинтами, якомога частіше змочуючи їх холодною водою.

§ 3. Намагатися якнайменше тримати очі відкритими.

§ 4. Із завтрашнього дня знову працюватимуть медпункти, де хворі на запалення очей одержуватимуть краплі.

§ 5. Всім аптекарям негайно приступити до виробництва очних крапель в якомога більшій кількості.

§ С. Почати виробництво окулярів з наочниками, що не пропускають отруйний туман; про терміни їхньої роздачі населенню буде повідомлено додатково.

§ 7. Правитель Смарагдової країни Тричі Премудрий Страшило сподівається на дис-цип-лі-но-ва-ність населення і на не-у-хиль-не виконання його вказівок".

— Які слова! — захоплено перешіптувались городяни, слухаючи оповісників. — Які чудові, довгі і незрозумілі слова! Ні, з таким правителем не пропадемо, він виручить нас із біди!

ВАЖЛИВЕ РІШЕННЯ СТРАШИЛА

допомогою профілактичних і лікувальних заходів, ужитих Страшилом та його штабом, куди віднині ввійшли і двічі орденоносні

лікарі Бориль та Робиль, з очними захворюваннями людей більш-менш вдавалося боротися. Погано почували себе звірі та птахи. Люди вберегли їхні легені від отруйного туману, застосувавши листя рафалоо. Але окулярів на всіх неможливо було запастись, та й окуляри довелося б робити найрізноманітніших форм і розмірів.

Пташиною естафетою всім звірам і птахам було дано єдину пораду, яку вони могли виконати: поменше тримати очі розплющеними. Життя на полях і в лісах майже завмерло. Ще травоїдні тварини якось виходили зі становища: траву можна щипати і зажмурившись. А хижаки, яким у погоні за здобиччю не обійтися без вірного і зіркого ока, валилися з ніг від виснаження. Птахи (мухоловки, стрижі, щиглики, зозулі), які харчуються комахами, похмуро настовбурчившись, сиділи на гілках, і тільки невгомонні дятли, закривши очі, довбали кору дерев, оживляючи ліс своїм дзвінким стуком.

І в ці важкі для країни дні почали спостерігатися тривожні явища, на яких спочатку звернули увагу тільки проникливі люди. Жовтий Туман нависав над Чарівною країною понад три тижні. Вже йшлося про те, що сонце на небі виглядало тьмяно-багровим колом і промені його втратили силу. Ледь пробиваючись крізь туман, вони не могли давати колишнього тепла, і це позначалося в кожним днем дедалі сильніше. Колосся на хлібних полях не піднімалося і хиріло, у фруктових гаях плоди не наливалися соком, вони висіли на гілках зморщеними, мізерними…

Країні загрожував такий неврожай, якого не було за ціле тисячоліття. Звичайно, один неврожай ще можна пережити за рахунок накопичених запасів, але що буде з тваринами і птахами? Адже за цим неврожаєм ніколи не прийде нова весна. Чарівна країна простувала назустріч загибелі. Зла Арахна завдала їй смертельного удару.

* * *

До Смарагдового міста прибули дорогі гості з Фіолетової країни: Залізний Дроворуб, що безперервно змащував щелепи і суглоби з золотої маслянки, та механік Лестар з помічниками. Загін дуболомів приніс кілька оберемків бамбукових труб, виготовлених Мигунами. Колись Лестар чув від одноногого моряка Чарлі Блека, як влаштовується парове опалення, і тепер вирішив підготувати палац Страшила до холодів, що мали настати.

Лестар доповів, що у Фіолетовій країні теж розпочато виробництво окулярів з наочниками. Це було зроблено після того, як від Страшила з'явився спеціальний кур'єр з трьома парами окулярів для зразка. Робота йшла повним ходом, за неї взялися вправні майстри, котрих так багато серед Мигунів. Лестар повідомив і про те, що повітря у Фіолетовому палаці і житлах Мигунів щоденно очищається способом Урфіна Джюса: це дуже допомагає в боротьбі з Жовтим Туманом. Страшило та його штаб зраділи, почувши ці новини.

Через кілька днів, кульгаючи після довгої дороги, прийшов Сміливий Лев. Безперестанку кашляючи і примружуючи запалені очі, він повідомив, що благополучно переправив свою сім'ю і підданих до Рожевої країни під покровительство доброї Стелли. Сам же вирішив податися до Смарагдового міста, щоб перевірити глухі чутки про біду, яка звалилася на Чарівну країну у зв'язку з інтригами злої чарівниці.

Лікарі Робиль і Бориль негайно зайнялися лікуванням царя звірів. Після того, як вони влаштували йому продування легенів і кілька разів закапали очі, Левові стало набагато легше. Але із забинтованими лапами, з зеленими фільтрами на ніздрях і у величезних окулярах він утратив свій царственний вигляд, чим дуже насмішив Страшила.

Коли лікарі закінчили свої процедури й залишили Лева в спокої, він сказав:

— А в нас ішов сніг; так називала його кухарка Фрегоза, а вона чула це слово від Еллі, коли та розповідала їй про Канзас.

— Що таке сніг? — запитав Фарамант.

Запитання було природним: у Чарівній країні вже кілька тисячоліть панувало вічне літо. Лев пояснив:

— Сніг — це м'які білі пушинки, які летять з неба. Вони скидаються на тополевий пух, але холодні. Зрештою вони тануть, коли падають на звірину шкіру або на землю, і з них робляться краплинки води.

До розмови встряла ворона. Вона сказала:

— Коли я літала над Кругосвітніми горами, відшукуючи там шлях для Еллі і Велетня із-за гір, я бачила дуже багато снігу. Він справді білий, але зовсім не такий м'який, як каше Лев. Сніг лежить на гірських схилах і такий твердий, що людина ходить по ньому не провалюючись.

Усі мимоволі обернулись до вікна, щоб глянути на сяючі снігові вершини, які добре було видно з міста за безхмарної погоди, та, ба! — все закривала каламутна імла.

Кагги-Карр вела далі:

— Еллі і мені розповідала, що в них, у Великому світі, раз на рік настає час, коли згори сиплеться багато снігу і настає холод. Люди кажуть: настала зима. Взимку вода від холоду стає твердою, і її називають льодом. Однак люди легко витримують зиму, тому що в них є теплі житла і тепла одежа.

Страшило раптом стрепенувся і приклав пальця до чола, забурмотів:

— Одяг… житла…

Всі дивилися на Правителя з подивом, і він, звелівши мовчати, сказав:

— Буду думати!

Голова Страшила розбухла до неймовірних розмірів, з неї висунулись іржаві шпильки і голки, — очевидно, і на них вплинув отруйний туман. Скориставшись зручною нагодою, Дроворуб змазав їх маслом.

Довго тривали роздуми Страшила, які ніхто не смів порушити. Нарешті Правитель урочисто оголосив:

— Ми мусимо викликати сюди Енні і Тіма! — Потім він почав докладно розвивати свою думку: — Люди із-за гір зробили для Чарівної країни багато корисною. Хто збудував Смарагдове місто? Гудвін. Правда, він виявився не чарівником, але своїм становищем усі ми: і Дроворуб, і Лев, і я — зобов'язані йому. А Еллі? Скільки вона зробила наїм добра! Вона знищила злих чарівниць Гінгему і Бастінду, вона та її дядько Велетень із-за гір допомогли нам перемогти дерев'яних солдатів Урфіна Джюса. Елілі вивела Підземних рудокопів з Печери і визволила їх. з-під влади жорстоких королів. Ех, та що там говорити про Еллі, ми всі знаємо її подвиги. Я краще нагадаю вам, як Енні і Тім забезпечили нам мир з войовничими Марранами й остаточно скинули владу підступного Урфіна… — Страшило перевів подих після довгої промови і втом: лено закінчив: — Ось чому я повторюю, підкреслюю і ре-зю-му-ю: тільки Енні і Тім принесуть порятунок Чарівній країні. Вони навчать нас будувати теплі житла і шити зимовий одяг. І, можливо… можливо, вони навіть зможуть перемогти злу Арахну!

Крики схвалення заглушили останні слова Правителя. Всі члени Великої Ради були так упевнені в могутності людей із-за гір, що їм

здавалося, ніби всі небезпеки минули. Залишалося тільки придумати, як повідомити Енні та Тіма га як доставити їх до Чарівної країни.

Справа була серйозною, всі почали розмірковувати над нею. Після довгого мовчання голос подав Ружеро.

— Друзі, — сказав він, — ми маємо тільки один вихід зі становища. Ми повинні послати по дітей дракона Ойххо. Він уже відвозив до Канзасу Еллі й Фреда, дорогу знає, і ми можемо повністю покластися на його вірність і кмітливість.

Важко було чимось заперечити проти такої слушної пропозиції, всі проголосували "за" і перейшли до обговорення подробиць. Що краще — надіслати листа чи гінця?

Листа написати справа незабарна, але в ньому не розкажеш усього, що треба, та й, крім того, літери на папері не мають такої сили переконливості, як жива мова.

Страшило глянув на Кагги-Карр. Та зрозуміла цей погляд і похитала головою.

— Друже мій, я полетіла б із задоволенням, але ти забув, що за межами Чарівної країни я втрачаю дар людської мови. Яка користь від німого гінця? Треба послати людину.

Були висунуті дві кандидатури — Фараманта і Лестара. Обох кандидатів знала Еллі, обидва вміли і любили поговорити, але механік був потрібніший у Смарагдовому місті, адже він збирався встановлювати центральне опалення в палаці.

— Поїде Фарамант, — була спільна думка.

Вартовий Брами не став відмовлятися. Така далека мандрівка повітрям, на спині дракона трохи лякала. Але заманливо було побачити Великий світ — єдиному з десятків тисяч жителів Чарівної країни.

Часу гаяти не можна було: кожен зайвий день наближав прихід зими, цього незнайомого і страшного явища природи, яке вперше за довгі віки загрожувало Чарівній країні.

Ойххо, як і інші дракони, сховався від Жовтого Туману в Печері. Було б безглуздо викликати його до Смарагдового міста, це відніме кілька дорогоцінних днів. Однак і Фарамант прошкуватиме дуже довго на своїх коротеньких ніжках, та ще невідомо, чи дійде до Голубої країни пішки. Лестар та його помічники швидко спорудили легенькі ноші, а носіями призначили двох дерев'яних кур'єрів. Прудконогі, невтомні, вони годин за сорок доставлять Фараманта до Печери, а там рудокопи, підкоряючись письмовому розпорядженню правителя Руже-ро, спорядять маленьку людину в далеку дорогу. В найостанніший момент ворона Кагги-Карр вирішила супроводжувати Фараманта, і проти цього ніхто не заперечував. Все-таки вдвох їхати веселіше, а легенька Кагги-Карр не обтяжить ні кур'єрів, — ні могутнього дракона.

1 ось дерев'яні кур'єри швидким пружним кроком понесли Фараманта, який зручно влаштувався на ношах.

Попереду біг ще один дерев'яний кур'єр і без увагу кричав:

— Дорогу! Дорогу!

В ті дні не так легко було пересуватися дорогою, викладеною жовтою цеглою. її заповнили незліченні стада тварин, що зібралися шукати притулок у Печері. Вони не знали, чи впустять їх туди люди, але чули, що там, у Підземеллі, ніколи не буває холодів. Дорогою йшли зайці, єноти і кролики, антилопи піднімали над натовпом свої горді голови, тяжко ступали бізони і лосі.

Тигри, рисі, гієни, вовки та лисиці пробиралися обабіч дороги. У хижаків був свій розрахунок. Вони знали, що їх до Печери не впустять, і сподівалися пробратися до країни доброї феї Вілліни, де, як і раніше, панувало літо; чутку про це рознесли птахи. Самі ж птахи давно вже знайшли порятунок від морозів у володіннях Стелли, Вілліни та Арахни.

Зла чарівниця шаленіла, бачачи, як її ліси і луки з кожним днем усе густіше заселялися звірами і птахами з областей, охоплених туманом. Але вона нічого не могла вдіяти з непроханими гостями, надто вже їх насходилося багато.

Арахну страшенно злив і опір людей. Він тривав дуже довго, а вона ж розраховувала на швидку перемогу. Жовтий Туман робив свою згубну справу: роз'їдав легені людей і тварин, змушував сльозитися очі, послаблював зір… Але ці хитрі люди знайшли хитрі засоби для боротьби з лихом. Вони дихали отруєним повітрям крізь листя рафалоо, й отруєні краплинки не проникали їм у груди. Вони захищали очі окулярами зі щільними наочниками, і туман осідав на склі. Вони очищали повітря в своїх житлах способом Урфіна Джюса, того самого Джюса, який відмовився служити їй, могутній Арахні, а замість цього нашкодив у здійсненні її планів.

Дорогами, хоч вони були оповиті туманом, люди ходили майже з попередньою швидкістю: через кожні 20–30 кроків стояли стовпи з указівниками, де було написано, куди яка дорога веде.

Так, підкорити собі людей виявилося справою непростою!

НА ФЕРМІ ДЖОНА СМІТА

повнені життя і сили механічні скакуни Цезар га Ганнібал подолали довгий шлях від Фіолетового палацу до канзаської ферми, доставивши Енні і Тіма в обійми зраділих батьків. Негайно ж викликали з коледжу Еллі, і розповіді відважних мандрівників про їхні пригоди зайняли кілька

днів. Еллі гірко картала себе, що вмовила суддів пощадити Урфіна Джюса й замість суворої кари за його злочини обмежитися вигнанням.

— Якби я знала, що він зуміє обдурити Стрибунів… Що він знову захопить Смарагдове місто!.. Якби я знала… — сумно казала вона.

— Але ж усе закінчилося благополучно, — втішала її Енні. — І він ніколи більше не досягне влади! Тім зі своїм волейболом остаточно розбив усі його мрії, при цьому не пролилося жодної краплі крові!

Слухачі мимоволі всміхалися, уявляючи собі дивну картину, як Маррани, котрі поспішали на смертельний бій, раптом перетворилися в азартних гравців і замість того, щоб завдавати удари ворогові, стали бити по м'ячу.

А потім Тім і Енні пішли до школи, уроки захопили їх цілком. Граматика і арифметика, історія та географія… Вранці в класі, ввечері вдома треба готувати уроки. Захоплюючі пригоди потроху забувалися.

Наприкінці навчального року трапилася подія, яка надзвичайно обрадувала всіх на фермі: приїхав капітан Чарлі Блек відвідати родичів. Одноногий моряк приїжджав до Смітів кілька років тому, коли Еллі була ще зовсім маленькою. Але вона відразу впізнала дядька: Чарлі мало змінився. Все та ж мускуляста, підтягнута фігура, трохи більше засмагло обличчя, додалися дві-три зморшки на чолі, погустішало сивини, і, як завжди, люлька в зубах. Та, як і раніше, постукує по дорозі дерев'янка, залишаючи в пилюці круглі сліди.

Чарлі Блек щойно повернувся з чергового плавання до островів Куру-Кусу, де він мінову торгівлю зі своїми друзями — людоїдами. Моряк привіз рідним багато подарунків: великі черепашки, в яких вчувався віддалений шум моря, якщо прикласти їх до вуха; дерев'яні божки з вигадливо розмальованими обличчями; опудала папуг з яскравим пір'ям… Чарлі не обділив і дітей з сусідніх ферм. Тіму О'Келлі дістався

тужавий лук зі стрілами, і хлопчик після уроків пропадав у степу, гасаючи за куріпками і ховрахами.

Звичайно, ледве Чарлі Блек ступив на гостинну ферму Смітів, як дізнався про подорож Енні і Тіма до Чарівної країни…

— Клянуся всіма ураганами південних морів, — вигукнув Чарлі, надсадно пихкаючи люлькою, — я бачу, що молодшій сестрі щастить на пригоди не менше, ніж старшій! Але стоп, віддати якорі! Нехай дівчинка сама розкаже про свої пригоди до найдрібніших деталей, і нехай її поправляє Тім, коли вона що-небудь переплутає, і нехай поруч сидить Артошко, дивиться мені в очі і вилянням хвостика підтверджує правдивість оповіді!

Бажання Чарлі Блека було виконано. Кілька вечорів просидів він з дітьми на великому камені в степу, слухаючи довгу повість про Вогняного бога Марранів, захоплюючись, обурюючись, пересипаючи мову морськими прокляттями.

— А де ж твій срібний обруч лисячого короля? — запитав він племінницю, коли розповідь закінчилася. — Ти привезла його з собою?

— Навіщо? — здивувалася дівчинка. — Адже в Канзасі він не мав би своєї чудесної сили. Я залишила його у Фіолетовому палаці, в Залізного Дроворуба.

— Шкода, шкода, — нахмурився моряк. — Срібло і рубіни скрізь мають ціну.

— Але ж, дядьку, гроші — це не все в житті! — сміло заперечила Енні. — Тут ми одержали б за нього стільки-то доларів, а там він, можливо, знадобиться моїм друзям для якоїсь важливої справи…

— Мабуть, ти маєш рацію, дівчинко, нехай проковтне мене кит! — погодився старий моряк.

Механічні мули, яких Чарлі оглянув першого ж дня після приїзду, викликали в нього справжнє захоплення. Він гладив їхню шовковисту шкіру, відчуваючи під нею сильні мускули: куйовдив пишні гриви мулів, лагідно розмовляв з ними; а вони у відповідь дзвінко іржали.

В господарстві Джона Сміта Цезар і Ганнібал дуже знадобились. Непоказна кобилка Мері тепер відпочивала, а всі польові роботи випали на долю мулів. Запряжені парою в плуг, вони орали поле, потім тягнули важку борону і так працювали аж до збирання врожаю.

Мули справлялися зі всіма справами так леї ко і швидко, що у Джона залишалося багато вільного часу, він наймався орати і збирати хліб до сусідів, і це давало йому відчутний прибуток. Фермер не міг натішитися своїми слухняними і невтомними помічниками, відводив їх до конюшні тільки в ті дні, коли не було сонця. А скільки вдячних листів написала Енні під його диктовку Фредові Каннінгу, тепер уже інженерові на механічному заводі братів Осьбальдистонів у штаті Міннесотта!

Звичайно, Чарлі Блек прокатався на механічному мулі, і не раз. Осідлавши Гапнібала, капітан, вправний наїзник, як усі моряки, скакав гладкою степовою дорогою, а поряд з ним верещала від задоволення Енні, вчепившись у гриву Цезаря.

— Швидше, ще швидше! — кричала дівчинка, переводячи регулятор швидкості на граничний повний хід.

Перебування Чарлі Блека в родичів наближалося до кінця, коли трапилася подія, яка перевернула всі його плани і кинула одноногого моряка у вир нових незвичайних пригод.

ГІНЕЦЬ З ЧАРІВНОЇ КРАЇНИ

дного разу Чарлі Блек, Енні і Тім засиділися в степу до пізніх сутінків. Тім наполегливо вмовляв моряка взяти його з собою в плавання.

— Адже це не має значення, що мені тільки одинадцять, — говорив хлопчик. — Погляньте, який я великий і сильний. Виставте проти мене п'ятнадцятирічного, і ще невідомо, хто переможе. З мене вийде юнга перший сорт, ого-го!

Попихкуючи люлькою, Блек віджартовувався:

— І не шкода тобі розлучатися з подружкою, Тіме? Вона дуже побиватиметься за тобою!

Тім насупив брови і повторив почуті від дорослих слони:

— Чоловіки повинні шукати щастя в чужих краях, а доля жінки залишатися біля домашнього вогнища.

Капітан сміявся до сліз.

— Влучно сказано, клянусь айсбергами! Але знаєш що, чоловіче, років через три-чотири я знову приїду в ці краї, а ти за цей час підростеш, і я візьму тебе відразу матросом.

Така обіцянка не дуже влаштовувала Тіма, він зібрався сперечатися і далі, як раптом увагу далекозорого моряка привернула темна цятка у вечірньому небі. Вона швидко збільшувалася, наближаючись, і небавом перетворилася в силует дивних обрисів. На фоні призахідного сонця можна було розрізнити потворну голову з гребенем на довгій шиї, обабіч тулуба змахували величезні крила, а на спині виднілася невеличка клітка.

— Дракон, клянуся морською безоднею, це дракон! — закричав Чарлі. — Абсолютно такого ж ми з Еллі бачили в печері, коли йшли підземним ходом!

— І це може бути тільки Ойххо! — в захваті скрикнула Енні.

— Звичайно, Ойххо! — підтвердив Тім. — Лише він знає дорогу до Канзасу!

Дракон, полискуючи жовто-білим черевом, описував великі кола пад моряком, що підскочив, і дітьми. Чиясь голова в гостроверхому капелюсі притиснулася до прутів кабіни і розглядала людей.

— Фарамант! Енні, це Фарамант! — захоплено волав Тім і став махати руками, запрошуючи дракона спуститися на землю.

Потвора з шумом приземлилася, відчинилися дверцята кабіни, з неї випала мотузяна драбина, і по ній почав спускатися маленький чоловічок у зелених окулярах. Але перш ніж він подолав дві сходинки, з кабіни випурхнув чорний птах і радісно кинувся на груди Енні.

— Кагги-Карр! — вигукнула Енні.

Дівчинка притисла до себе ворону і лагідно гладила її настовбурчене чорне пір'я.

— Кагги-Карр, дорогенька, люба моя, як я рада вас бачити!

Ворона тихо і ніжно каркала.

Маленький чоловічок у зелених окулярах нарешті зійшов з драбини і приязно привітався з Чарлі Блеком та дітьми.

— Я дуже радий бачити вас, Велетне із-за гір, — сказав він, — радий бачити Енні і Тіма. Я прилетів сюди на драконі Ойххо з надзвичайно важливим дорученням…

Почувши своє ім'я, дракон повернув до Енні свою потворну голову з великими розумними очима, і дівчинка підійшла до нього, погладила по лускатій шиї. Задоволений Ойххо вдарив по землі довгим в'юнким хвостом.

Фарамант коротко і діловито виклав події, які сталися в Чарівній країні за останні місяці: пробудження злої феї Арахни від п'ятитисячолітнього сну; її намір обернути в рабство жителів країни; горда відмова волелюбних народів, і, нарешті, згубна дія Жовтого Туману, насланого чаклункою.

— Тепер уся наша надія на Енні і Тіма, — закінчив свою сумну розповідь Вартовий Брами. — Вони допомогли нам у боротьбі з Урфіном Джюсом і войовничими Марранами. А тепер ми сподіваємося, що вони навчать нас боротися з зимою, яка насувається на нашу країну!

Вислухавши Фараманта, капітан похитав головою і сказав:

— Ви жорстоко помиляєтеся, друже мій, коли сподіваєтеся перемогти зиму, збудувавши теплі житла і тепло одягнувшись. У нас зима приходить і відходить, а за нею настають весна і літо. А у вас, як я зрозумів з ваших слів, зима буде тривати вічно, якщо не щезне Жовтий Туман. Але він не щезне, поки жива Арахна. Отже, питання стоїть так: або перемога над чаклункою, або загибель Чарівної країни. І нехай моя дерев'янка пустить корінь у землю, якщо я не втручуся в цю справу і не спробую врятувати ваш чудовий, неповторний край!

— Ур-ра! — дзвінко закричали діти і кинулися обнімати самовідданого моряка.

— А що, справді, може стримати такого всесвітнього волоцюгу, як я? — вів далі капітан. — Напишу помічникові, щоб корабель відправляв у плавання на Куру-Кусу без мене, а сам махну в новий рейс на драконі! Треба ж випробувати і цей вид транспорту!

Фарамант змахнув сльози радості, що котилися з-під зелених окулярів, а ворона весело перевертalася в повітрі.

— Я вас правильно зрозумів, шановний Велетне із-за гір? — несміло запитав Вартовий Брами. — Ви наважились летіти з нами і боронитимете нас від злої Арахни?

— Так, — коротко відрізав моряк.

— Тоді моя місія увінчалася таким успіхом, про який ми навіть не мріяли, — заявив сяючий Фарамант. — Подумати лишень, сам Велетень із-за гір воюватиме з чаклункою за наше благополуччя. О, я заздалегідь упевнений в успіхові!

— Чи не занадто ви перебільшуєте мої сили? — усміхнувся Чарлі Блек і вийняв з рота погаслу люльку, щоб знову розпалити її...

— О ні, ні, великий наш друже і покровителю! — палко запевнив Фарамант.

— Ну, а нас ти візьмеш з собою, дядьку Чарлі? — обережно поцікавилася Енні.

— Вас? — Моряк хитрувато усміхався. — Щодо вас треба ще добряче подумати.

— А що тут думати? — обурилася дівчинка. — Адже Ойххо прилетів не по тебе, а по нас! Ти ж випадково опинився на нашій фермі.

— Гаразд, гаразд, — відмахнувся Чарлі. — Про все це треба говорити з вашими батьками. А поки що придумайте, куди дівати дракона на той час, доки він буде тут.

Фарамант сказав, що Ойххо спеціально розрахував час свого польоту, аби з'явитися в ці краї пізнього вечора і не тривожити місцеве населення. Він і так зчинив чималий переполох минулого разу, коли привіз Фреда й Еллі. Тоді сталася помилка, і на луг, куди опустився дракон, збіглася мало не половина штату.

На щастя, Тім знав неподалік глибокий, ніким не відвідуваний яр. Туди і заховали дракона, наказавши йому лежати тихо та пообіцявши приносити ночами їжу.

Цілу ніч на фермах Смітів і О'Келлі горіло світло; цілу ніч ні дорослі, ні діти не склепили повік. Радилися з приводу того, відпускати чи ні Енні і Тіма вдруге до Чарівної країни. Бажання Чарлі Блека вирушити на боротьбу з Арахною не обговорювалося: Чарлі був дорослою людиною, сам за себе відповідав, та і життя загартувало його в небезпечних пригодах.

Під ранок Сміти і О'Келлі дійшли одностайного рішення: вже коли діти вдвох з'їздили в Країну Чудес на механічних мулах і благополучно повернулися, то тим паче можна відпускати їх під наглядом капітана Блека, та ще ва такому надійному виді транспорту, як ручний дракон. Взяли до уваги і те, що йшлося не про розважальну поїздку, а про врятування від загибелі цілої країни.

Але разом з тим Енні й особливо Тіму, задерикуватий характер якого був добре відомий в окрузі, суворо-пресуворо наказали в бійку з чаклункою не встрявати і взагалі триматися від усіляких небезпек якомога подалі. Діти підозріло легко дали таку обіцянку.

Коли перші промені світанкового сонця з'явилися на небосхилі, на обох фермах усі міцно спали, втомлені безсонною ніччю.

Три дні пішло на збір. Хоча рюкзак одноногого моряка та його кишені здавалися неосяжним сховищем інструментів, цього було мало для серйозної мети, яку поставив собі Чарлі Блек. Він з'їздив до сусіднього містечка і купив там стос товстого листового заліза і ножиці для різання металу. На механічному заводі капітан замовив кілька десятків пружин з найкращої сталі, від найбільших і найсильніших до маленьких і слабких. До замовлення ввійшов величезний набір болтів, гайок, розвідних ключів усіляких розмірів. Чарлі Блек заплатив дорожче звичайної ціпи, і замовлення було виконане поза чергою.

На всі запитання про те, навіщо він запасає таку кількість металу, капітан тільки загадково посміхався.

Дракон Ойххо сумирно лежав у своєму сховищі. До нього тайкома навідувалася Еллі, якій капітан повідомив про прибуття посланців з Чарівної країни. Та особливо радісним було побачення Еллі з Кагги-Карр і Фарамантом. Кагги-Карр не могла словами виявити свої почуття, але вона так ніжно лащилася до дівчини, що все було зрозуміло і так. А Фарамант передав Еллі палкий привіт від Страшила, Залізного Дроворуба, Сміливого Лева і всіх інших її друзів. Він розповів про грізні події, що сколихнули країну, а під кінець передав Еллі запрошення Страшила приїхати до Смарагдового міста вчителькою, коли вона закінчить коледж.

Страшило обіцяв збудувати для Елліної школи такий будинок, якого ще не бачили в світі. Його план уже визрів у голові Правителя, а дуболоми почали заготовляти будівельні матеріали, саме в цей час і сталося в них лихо. Але з цим лихом вони впораються, і школа буде збудована. Еллі усміхалася і обіцяла подумати над цією принадною пропозицією.

На прощання Фарамант подарував Еллі свої зелені окуляри — сувенір з Чарівної країни. З його боку це було великою жертвою: адже, виконуючи наказ Великого Гудвіна, Вартовий Брами не знімав окуляри дуже багато літ і так до них звик, що вони здавалися йому частиною його обличчя.

Ночами Тім і Енні доставляли драконові цілий візок різної їжі: котел каші, п'ять відер вареного буряка, два мішки хліба і ще багато іншої смакоти.

Поки на заводі виконувалось замовлення Чарлі Блека, моряк не сидів склавши руки. Замість маленької клітки, в якій прилетіли Фарамант і Кагги-Карр, вправний майстер зробив простору кабіну: в ній зі зручностями могли розміститися четверо людей та їхній багаж. Про те, щоб узяти з собою механічних мулів, не могло бути і мови. По-перше, для них потрібна була б набагато більша кабіна; а по-друге, і це найголовніше, мули не заряджатимуться сонячною енергією в Жовтому Тумані і, отже, виявляться зайвими.

Та ось настав час прощатися. Всі мешканці двох ферм глухої нічної пори зібралися біля віддаленого яру. Поряд з яром на рівному майданчику чорніла гігантська постать дракона. Перед польотом Ойххо з'їв подвійну порцію їжі, щоб не зголодніти дорогою. Кабіна була прив'язана до тулуба крилатого ящера міцними ременями, тюки з листовим залізом, пружинами та інструментами розмістилися ближче до хвоста. Драконові належало нести тяжкий вантаж, але для нього, з його величезною силою, це було ніщо.

Останні палкі поцілунки, обійми, добрі побажання і суворі напуття… Перед тим, як піднятися мотузяною драбиною, моряк запитав племінницю:

— Ти не забула взяти Тіллі-Віллі?

— Ні, дядьку, він лежить у моєму рюкзаці.

Тіллі-Віллі був поганським божком, якого капітан подарував Енні. З усіх божків, привезених ним з островів Куру-Кусу, цей відрізнявся особливою потворністю. Для якої таємної мети взяв його з собою Чарлі Блек, розповімо пізніше.

Останнім до кабіни піднявся Тім О'Келлі. Він ніс під пахвою песика Артошка, який теж став учасником незвичайної експедиції, спорядженої для врятування Чарівної країни від лиходійства злої Арахни.

Ойххо змахнув могутніми крильми, вихор пилюки і сухотрав'я закрутився довкола проводжаючих, і ось уже дракон щез у темному нічному небі.

ПОЛІТ НА ДРАКОНІ

омпанія мандрівників спокійно проспала кілька годин на зручних ослінчиках під рівномірне похитування кабіни. Коли Чарлі Блек та інші прокинулися, позаду залишилося вже багато десятків миль дороги. Капітан та його супутники поснідали і стали дивитися у віконце кабіни. Але мало що можна було розгледіти з великої висоти, на якій тримався Ойххо, і діти занудьгували.

Моряк почав розповідати довгу історію про пригоди, пережиті у Південній Америці, коли він ще був молодим.

Дракон Ойххо невтомно ніс людей на своїх могутніх крилах, і попереду показалася Велика пустеля. Нездоланна і грізна перешкода для пішоходів. Велика пустеля надійно відгороджувала Чарівну країну від решти світу. Та Ойххо легко і швидко змахував величезними шкірястими крилами; його не лякали ні піски, ні чорні камені Гінгеми.

Чорні камені! Як багато спогадів пов'язувалося з ними в пасажирів кабіни! Дивлячись у віконце, Чарлі Блек згадав про те, як утрьох з Еллі і Тотошком вмирали вони від спраги біля Чорного каменя і як ворона Кагги-Карр урятувала їх, з'явившись з гроном чудесного винограду. Мабуть, і ворона думала про те ж, бо дивилася на моряка так виразно, начебто хотіла сказати:

— Пам'ятаю, все пам'ятаю, та анітрохи цим не задаюся!

Чарлі лагідно погладив Кагги-Карр, і та притулилася до його грудей.

А Тім і Енні, помітивши на жовтому піску дві чорні плямки, заговорили про те, як минулого року в цьому місці дівчинка мало не загинула, і коли б не сила та витривалість Ганнібала, Енні залишилася б тут повік.

Та ось під крилом дракона з'явилися Кругосвітні гори, давнє творіння Великого Чарівника Гуррікапа. Непрохідний хаос гірських пасм і глибоких долин з не звіданими ще таємпицями прослався внизу. Енні з Тімом здивовано думали про те, які вправні та моторні були їхні механічні мули, що зуміли подолати такі перешкоди. Сміючись, хлопчик і дівчинка дали одне одному слово віднині пересікати Кругосвітні гори тільки на драконах або, в крайньому випадку, на гігантських орлах, схожих на того, котрого вони зустріли під час минулої подорожі.

Засніжені вершини і льодовики пропливали внизу, не засліплюючи людського зору. їхню білизну і блиск скрадав шар Жовтого Туману, що звисав над горами. Правда, тут він не заважав видимості.

Зовсім інше чекало наших героїв, коли вони опинилися над Чарівною країною. Сам по собі туман не був таким уже і густим, але з висоти, на якій летів Ойххо, землі зовсім не було видно. Могутній ящер посилено змахував крильми, але жовта імла оточувала дракона зусібіч, і здавалося, що він зовсім не рухається.

Кагги-Карр і Артошко заговорили ще в той час, коли Ойххо летів над горами. Вміння ворони говорити дуже і дуже знадобилося нашим мандрівникам. Адже Кагги-Карр вздовж і впоперек пролетіла усю Чарівну країну і чудово її знала. Вона вибралася з кабіни, всілася на голову Ойххо і почала подавати йому команди.

Найперше Кагги-Карр запропонувала драконові знизитись і йти над землею бриючим польотом. Виринули з пітьми контури наземних предметів, і можна було визначити правильний напрям руху.

— Праворуч! Прямо! Ліворуч! — командувала ворона, і Ойххо слухняно виконував її накази.

Пасажири дивилися вниз. Енні сплеснула руками і гірко заплакала. Що сталося з Чарівною країною? Де веселі лужки, вкриті високою травою і прекрасними квітами? Де густа трава зелених гаїв, в якій ховалися соковиті спілі плоди і стрибали з гілки на гілку різнокольорові папуги, перегукуючись дзвінкими голосами? Все внизу було одноманітне і мертве.

Просторі галявини були вкриті снігом, лапатий сніг лежав на голих гілках дерев, холодний вітер переганяв з місця на місце купи зледенілого листя. Ніде ні звіра, ні птаха, а золоті і срібні рибки сховалися під кіркою льоду, що вкрив прозорі річечки.

Навіть Фараманта вразила картина суцільного запустіння, яка відкрилася перед ними. Всього шість днів тому покинув він Чарівну країну, відправившись за гори, а які зловісні переміни сталися в ній за ці дні! Яку владу дістала зима над природою колись світлого, сонячного краю!

Неподалік промайнула серед лісу довга гладка смуга. Зірка Кагги-Карр вгадала в ній дорогу, викладену жовтою цеглою, хоча вона і була занесена снігом.

— Вперед і ліворуч! — наказала вона драконові. — Тепер ми не зіб'ємося з дороги.

Ойххо почав набирати швидкість, але несподівано на дорозі вигулькнула гігантська фігура в синій мантії, що яскраво виділялася на фоні білого снігу. Фарамант схопив Чарлі Блока за руку і здерев'янілим від жаху язиком пробурмотів:

— Арахна!

Чарівниця прилетіла до країни Жуванів потішитися справою рук своїх. Вона йшла юрогою, викладеною жовтою цеглою, тримаючи під пахвою згорнутий килим-самоліт, і дико реготала від задоволення. Насилаючи на Чарівну країну Жовтий Туман, вона сама не думала, що це буде мати такі згубні наслідки. Чаклунка реготала і звуки її голосу лунали серед оголеного лісу, як перекати грому.

Незабаром зловісна фігура Арахни залишилася позаду, і знову все стало порожньо і тихо внизу.

Несподівана зустріч показала Чарлі Блеку, якою тяжкою буде боротьба зі злою чарівницею, наділеною такими велетенськими розмірами. Однак це не злякало одноногого моряка, а тільки надихнуло його на жорстоку, найбезпощаднішу боротьбу з чаклункою.

— Зачекай, клята, — бурмотів капітан, — ось напущу на тебе Тіллі Віллі, то і сама застрибаєш від страху, клянуся тайфунами східних морів!

— Що ти кажеш, дядьку Чарлі? — здивувалася Енні. — Хіба може наш маленький божок налякати такого велетня, як Арахна?

— Нічого, дівчинко, не спіши, всьому свій час! — посміхнувся Чарлі.

Вранці наступною дня дракон опустився на центральній площі Смарагдового міста.

ВЕЛИКА РАДА

рибуття Чарлі Блека і дітей стало великим святом для жителів Смарагдового острова. Місто втратило свою колишню величність: дахи та бруківка вкрилися снігом, і на них уже не сяяли смарагди; фонтан на площі висох; у жовтій імлі яскраві барви будинків зблякли.

Та чутка про прибуття Велетня із-за гір, що миттю поширилася містом, справила магічний вилив. Холод, який щодня посилювався, змушував городян збиратися гуртами. В палаці Страшила, де Лестар зумів якось налагодити центральне опалення, знайшли притулок жінки з дітьми, старі люди. Кому не знайшлося місця в палаці, ті збиралися в маленьких кімнатах, намагаючись зігріти їх теплом своїх тіл. З дому люди виходили тільки за крайньої необхідності, якщо, наприклад, випадала черга відправлятися в ліс по дрова для палацу. Тоді лісоруби натягували на себе весь одяг, який мали.

Але тепер і старі, і молоді висипали на площі і вулиці міста, вгору злітали капелюхи, лунали захоплені вигуки на честь Велетня із-за гір і двох відважних дітей, його супутників. Наївним людям здавалося, що справи їхні негайно стануть поліпшуватися, що ось-ось настане порятунок. Однак до порятунку було далеко. Як і раніше, пішоходи пересувалися у вузькому колі видимості, раз у раз підходили до стовпів з дорожніми вказівниками й читали написи; як і раніше, роти в них були закриті листям рафалоо, а очі захищені окулярами з наочниками. І на довершення всього цей незвичний виснажливий мороз, що проймав наскрізь.

Зустрічаючи бажаних гостей, Страшило вийшов з палацу, і це було відмічено в літописі як знак небувалої почесті, яку виявляв коли-небудь відвідувачам Правитель Смарагдової країни. Більше того обняв Енні

своїми слабкими руками. Страшило зробив кілька на якогось старовинного танцю, приспівуючи:

— Егей-гей-гей-тей-го, я знову-знову-знову з Енні!

Але про цей останній факт літопис соромливо промовчав: не варто відкривати нащадкам маленькі слабкості такого чудового державного діяча, яким був Страшило Мудрий.

Тільки-но завершилася врочиста церемонія зустрічі прибулої із-за гір рятувальної експедиції, як у Тронній залі відкрилося розширене засідання Великої Ради. Цього разу, крім постійних її членів, були присутні відомі городяни і навіть декотрі дуболоми, серед яких виділялися бригадири Ватіс, Дарук та колишній генерал дерев'яної армії Лан Пірот, який нині навчав дітей танцям в одній з міських шкіл. Він залишився без роботи: через тривалі трагічні події школи були закриті.

Засідання відкрив Страшило. Він не став робити доповідь, а обмежився коротеньким повідомленням: адже всі присутні були в курсі справи, а багато розмовляти не доводилося. Страшило запропонував бажаючим виступити.

Першим узяв слово Чарлі Блек.

— Я не оратор, а людина справи, — заявив одноногий моряк, за звичкою пихнувши незапаленою люлькою. — Тому я зразу переходжу до конкретних пропозицій. Для боротьби з Арахною нам потрібна пересувна фортеця, де ми мали б постійне сховище від нападів чаклунки і звідки робили б вилазки за правилами військової науки. Будувати таке сховище — тривала і тяжка справа, тим більше, що перед нами постала інша важлива робота, про яку я скажу пізніше. Я пропоную використати для цієї мети фургон, в якому прилетіла до Чарівної країни Еллі.

Пропозиція капітана була прийнята одностайно.

— Цей фургон колись робив я сам для сестри та її чоловіка Джона, — розповідав Чарлі. — І я знаю, що він прослужить ще багато років. Ми його покладемо на колеса, і нехай спробує чаклунка нашкодити його гарнізону!

Пролунали аплодисменти і крики "ура!".

Енні і Тім відразу розповіли, що вони бачили фургон минулого року і той був у відмінному стані.

Не відкладаючи справу в довгий ящик, як це буває в деяких навіть шанованих установах, Страшило доручив бригадирам Ватісу і Даруку негайно зібрати своїх робітників і рушати до країни Жуванів. Лан Пірот, що нудьгував без діла, зголосився очолити загін.

Невтомні, невразливі для Жовтого Туману, дерев'яні люди крокуватимуть день і ніч і діб через шість доставлять фургон до Смарагдового міста. Ватіс, Дарук і командир Лан Пірот негайно подалися виконувати доручення.

— З розповідей племінниці Енні я знаю, що вона залишила в Залізного Дроворуба чудесний срібний обруч, який робить невидимкою його володаря, — говорив далі Чарлі Блек. — Необхідно доставити сюди цей обруч. Тім О'Келлі, ставши невидимим, проникне у володіння Арахни, розвідає там усе, і, можливо, йому вдасться викрасти книгу заклинань. Тоді ми миттю розчаклуємо Чарівну країну від лихоносного Жовтого Туману.

— Прошу слова для довідки, — підвівся з місця Залізний Дроворуб. Ніяково вертячи в руках лійку, яка служила йому шапкою, він сказав: — Ми самі використали б срібний обруч для тих завдань, про які ви кажете, та ба...

— Ви його загубили! — так і підстрибнула Енні.

— Так, на велике наше горе, — признався Дроворуб. — А сталося це так. У моєї кухарки Фрегози була ручна лань Луна. Одного разу Фрегоза для жарту наділа обруч на голову Луни, ненароком натисла на рубінову зірочку, і лань щезла. Марно потім стривожена жінка кликала свою улюбленицю, щоб зняти з неї обруч. Лань утекла з палацу, і слідів її так і не знайшли…

Енні розплакалася, і даремно пробували втішати її Страшило, Лев і Дроворуб. Вона так любила цей прекрасний подарунок лисячого короля.

— Так, це велика, тяжка втрата, — сказав засмучений Чарлі Блек. — Але добре, що я не розраховував на обруч і підготував інший засіб для боротьби з чаклункою. Ви зняли зі спини Ойххо тюки із залізом і пружинами? — звернувся він до Фараманта.

— Так, це зробили дуболоми за моїм розпорядженням і віднесли вантаж у підвал.

— Дуже добре! Бачите, — звернувся моряк до Ради, — я задумав зробити самохідного велетня, наше головне знаряддя в боротьбі з чаклункою Арахною. І для цього я привіз потрібні матеріали, листове залізо, пружини…

Захват присутніх досяг крайніх меж. Шибки у вікнах дрижали від гучних криків, паркет тріщав від тупоту ніг. Страшилові довелося довго калатати дзвоником, щоб відновити порядок. Коли в залі стихло, Чарлі запитав механіка Лестара:

— Чи можу я розраховувати на вашу допомогу? Робота термінова, і нам потрібно багато людей.

Лестар гаряче запевнив моряка, що і сам він, і його помічники вступають у повне розпорядження Велетня.

— Ми будемо спати по дві-три години на добу, але швидко збудуємо такого велета, який поміряється силою з Арахною! — вигукнув механік. — І, до речі, ми привезли з Фіолетової країни багато різного інструменту, який тепер нам знадобиться.

— Енні, де в тебе Тіллі-Віллі? — запитав Блек.

— Тут, дядечку.

Дівчинка дістала статуетку з рюкзака і простягла морякові. Чарлі Блек підняв її якнайвище, щоб члени Ради могли краще розглянути.

Пролунали зачудовані вигуки. Божок був страшним. Продовгуваті косі очі дивилися люто, загрозливо. Низьке чоло пересікала глибока зморшка. Великий рот вишкірявся в зловісній усмішці, і з нього стирчали величезні білі ікла. Вся фізіономія дихала невмолимою лютістю і ненавистю до всього світу.

Глядачі пригнічено споглядали Тіллі-Віллі, а шестирічний хлопчик, що проник до зали за батьком, гучно заплакав зі страху, і його швидко вивели.

— Гарний? — іронічно запитав Чарлі.

— Таких виродків ніколи не було в нашій країні, — переконливо заявив Лев. — Навіть шаблезубі тигри не такі страхітливі на вигляд.

— Тоді оцього молодця ми і візьмемо за зразок для нашого самохідного велетня. Уявляєте, яким він буде чудовиськом, маючи зо тридцять ліктів зросту?

— Так він виглядатиме вражаюче, — погодився Страшило.

ЗАЛІЗНИЙ РИЦАР ТІЛЛІ-ВІЛЛІ

НАРОДЖЕННЯ ВЕЛЕТНЯ ТІЛЛІ-ВІЛЛІ

айстерню організували в просторому підвалі палацу, де ще стояли верстаки, на яких Урфіл Джюс з помічниками виготовляли дуболомів. Приміщення освітлювалося безліччю свічок. Повітря в підвалі очистили з допомогою вогнищ, і свічки давали достатньо світла.

Робота закипіла. Чарлі Блек зробив креслення, і за цими кресленнями вирізали із залізних листів заготовки для тулуба, голови, рук і ніг майбутнього велета Тіллі-Віллі — йому дали таке ім'я на честь поганського божка. Робота Блека вимагала великої точності: вирізані деталі належало вигинати за допомогою дерев'яних молотків, щоб вони одержали необхідну кривизну, а після клепання набули б обрисів людського тіла. Найменша помилка в розрахунках призвела б до непоправних наслідків.

Справа ускладнювалася розмірами Тіллі-Віллі. Чарлі Блек і Лестар вирішили, що зростом Тіллі-Віллі повинен перевершувати Арахну. Лише тоді чаклунка відчує страх перед могутнім противником, і це призведе її до поразки й загибелі.

Чотири-п'ять листів заліза пішло на кожну руку, на ноги по сім-вісім, а величезний тулуб "забрав" цілих двадцять листів. На щастя, Чарлі Блек привіз з Канзасу достатню кількість матеріалу.

По двадцять годин і більше на добу в майстерні вищали свердла, стукали молотки, в горнах гартувалися залізні прути, ковалі виковували заклепки. Під низьким склепінням підвалу було так жарко, що люди обливалися потом, інколи навіть непритомніли. Але ніхто не кидав

роботу, всі працювали самовіддано, розуміючи, що від них залежить порятунок рідної країни.

І ось у різних кутках підвалу з'явилися величезні стегна, гомілки, передпліччя майбутнього велетня. Вони скидалися на металеві тунелі, всередині яких вільно пересувалися маленькі Мигуни зі своїми інструментами. Ці частини належало дотепно з'єднати зв'язками, щоб з них вийшли ноги і руки.

У величезній голові механічного велета просвердлили дві великі продовгуваті діри для очей, отвір для рота. Тулуб Тіллі-Віллі вирішили складати у дворі; якби це було зроблено в підвалі, то він би не проліз через двері.

Але зробити тулуб, голову і кінцівки велетня — це була тільки частина справи, і, до того ж, не найголовніша. Адже Тіллі-Віллі має ходити й бігати, володіти зброєю — мечем і щитом. Для цього треба начинити його багатьма шестернями, важелями, пружинами, великими і малими, які замінять велету м'язи. Це вимагало великої майстерності і часу. На щастя, Мигуни здавна мали славу чудових майстрів, а за останні роки набули практичних навичок у розбиранні й складанні Залізного Дроворуба з його складними механізмами.

Робота просувалася прискореними темпами, зволікати це доводилося: мороз посилювався з кожним днем. Найвідповідальнішу частину справи — прилаштування шестерень, важелів і пружин — виконували Чарлі і Лестар; вони спали по дві години на добу і змучилися так, що ледь трималися на ногах. Аби їх не зморив сон під час роботи, вони пили настоянку з горіхів дерева нух-нух.

Нарешті справа просунулася до того, що можна було починати загальне складання гігантського механізму. Для цього годився тільки двір. Окремі частини рук і ніг протягнути через двері вдалося, а голова не пролізла. Довелося робити великий пролом у стіні.

В різних кінцях двору палали вогнища, до яких раз у раз підбігали погрітися робітники. Вогнища ще й тим були корисні, що очищали повітря у дворі, і майстри не раз згадували добрим словом Урфіна Джюса: не дуже ж зручно працювати з листям рафалоо на обличчях, немов у намордниках. Столяри завчасно заготували драбини і високі майданчики. З міцної поперечини, що з'єднувала, два височенних стовпи, звисали блоки.

Складання почалося з того, що під поперечиною підвісили на міцних канатах тулуб Тіллі-Віллі. Щоб його підняти на потрібну висоту, мотузки, пропущені через блоки, за командою Чарлі Блека, тягли сто сімдесят чоловік, та на додачу сам Залізний Дроворуб.

Тулуб був найважливішою й навідповідальнішою частиною самохідного гіганта. Там зосереджувалося управління всіма його рухами, і тому в животі Тіллі-Віллі майстри влаштували зручну кабінку, куди можна було входити через вузенькі дверцята. До підлоги кабінки пригвинтили обертове м'яке крісло. Сидячи в ньому, людина, яка керуватиме рухами Тіл й-Віллі, зможе дотягнутися до всіх важелів і кнопок, що приводитимуть у рух пружини. Само собою вийшло, що такою людиною міг стати тільки Лестар, найвправніший механік країни Ми-гунів, — адже він придумав багато приладів і пристосувань і сам їх установив. Тут знадобився і його маленький зріст. До того ж, сил і витривалості в Лестара ще вистачало.

Підвісивши тулуб, робітники стали прикріпляти до нього руки, ноги, голову. Установку оточило ціле павутиння мотузків, якими посеред диму та імли повзали підвісні колиски, а з пих висовувалися майстри зі свердлами і зубилами, з молотками і кліщами.

Гудіння голосів, скрип блоків, стукіт молотків змішувалися в туманному повітрі. Величезна фігура Тіллі-Віллі набувала все зриміших людських контурів.

Нарешті настав урочистий момент, коли всі механічні роботи були закінчені, пружини і прилади прилаштовані куди слід і гігант Тіллі-Віллі твердо став на свої величезні ноги. На змащування всіх його пружин і суглобів довелося витратити цілу бочку масла.

Тепер настала черга малярів. Розфарбувати голову велетня доручили найкращим майстрам, справжнім художникам. Вони уважно оглянули божка, привезеного з островів Куру-Кусу, і зробили справу на славу!

Кожен, хто поглядав на люте обличчя Тіллі-Віллі, на його злі розкосі очі, на страшний вишкір рота й величезні ікла, що стирчали з нього, так і сахалися від жаху. Тулуб, руки й ноги розфарбували на кшталт обладунку середньовічного рицаря. Для повної подібності йому не вистачало тільки щита, меча і списа. Але величезний меч уже викували, він був таким важким, що його ледве зрушили з місця сорок чоловік. А під міцним залізним щитом могла сховатися від дощу сотня людей. Добре було б виготувати для Тіллі-Віллі списа, але списи за рицарями носили зброєносці, й тому від списа довелося відмовитися. Де було взяти підходящого зброєносця для такого гіганта?

Творці Тіллі-Віллі були дуже задоволені своїм дітищем.

— Гм, — мовив Чарлі Блек, — коли Арахна гляне на нашого малюка, в неї душа сховається у п'яти.

— А я вже постараюся, — сказав Лестар, — щоб цей малюк гасав за ворогом, як вовк за зайцем.

"Малюк" Тіллі-Віллі не був безголосим. Йому в горло вставили сирену, яка могла міняти висоту звуку від найнижчого до найвищого. І коли її вперше ввімкнули для проби, в місті зчинився страшенний переполох. Дикі, пронизливі звуки вигнали всіх жителів з будинків. Людям здалося, що настав кінець світу, і вони від страху металися по

вулицях, наштовхуючись один на одного в жовтій імлі. Тільки оповісники, що промчали містом, заспокоїли народ. Задоволений Чарлі Блек потирав руки, посилено пихкав люлькою й клявся ураганами всіх широт, що самохідний гігант блискуче покаже себе в ділі.

Настав час починати бойові дії проти чаклунки. Ще за кілька днів до завершення робіт над велетнем сумлінні дуболоми притягли на своїх плечах фургон Еллі. Він був поставлений на підготовлені для нього колеса, двері й вікна щільно підігнали, внутрішню обстановку оновлено — хоч зараз рушай у дорогу!

Оскільки маленьким коникам Чарівної країни не під силу було впоратися з важким фургоном, то штаб Страшила вирішив, що пересувну фортецю тягтимуть дуболоми. Їм же доручили ще одне важливе завдання: заводити самохідного велетня.

Пружини, які приводили в рух ноги, руки, шию гіганта, були такими потужними, що піддавалися тільки силі дуболомів. Кілька дерев'яних людей піднялися драбинами, прикладеними до тулуба Тіллі-Віллі, і вставили ключі в спеціальні отвори. Ключі поверталися зі скрипом, пружини гули від напруги, але заведені до кінця, вони зможуть працювати кілька годин.

Головним начальником над усіма дуболомами, що рушили в похід, призначили колишнього генерала Лана Пірота. Він виявився здібним адміністратором.

ПЕРШІ КРОКИ ЗАЛІЗНОГО РИЦАРЯ

о складу гарнізону пересувної фортеці ввійшли Страшило, Залізний Дроворуб, Дін Гіор, Фарамант, лікар Бориль, Кагги-Карр, гості із-за гір: Чарлі Блек, Енні, Тім і Артошко. Леву з його масивною тушею у фургоні місця не знайшлося, і він, дуже невдоволений, залишився в

Смарагдовому місті. Членом бойового загону був і Лестар, але йому належало мандрувати в череві Тіллі-Віллі.

Для огляду місцевості в животі та спині велетня було зроблено кілька засклених круглих віконечок, через них Лестар зможе бачити все, що робиться і попереду, і позаду. А ті величезні очища, що були зроблені в голові Тіллі-Віллі й могли обертатися в своїх орбітах, призначалися для пострахy ворогів. Так спочатку розраховували творці Тіллі-Віллі, але не так виявилося на ділі, про це розповімо далі.

Все було готово до відправлення в далеку і небезпечну дорогу. Мішки і кошики з провізією, бочечки з питною водою укладені під лавками. Отруєне повітря очистили способом Урфіна Джюса. Зробити це було необхідно: спробуйте дихати багато днів підряд у тісному фургоні крізь листя рафалоо. А тепер отруйні краплини Жовтого Туману не проникнуть у пересувну фортецю, настільки щільними були її стінки, підлога і дах. Для вентиляції Лестар просвердлив у стінках кілька отворів, захищених надійними фільтрами з листя рафалоо. Щоб почуватися у фургоні добре, належало рідше виходити на вулицю та якнайшвидше зачиняти за собою двері.

Лестар, який зручно влаштувався в кабіні самохідного гіганта, натис на головний ходовий важіль. У нутрощах Тіллі-Віллі щось заскрипіло, заскреготало, клацнули пружини, і велетень важко ступив по мерзлій землі.

І тут сталося диво: зробивши перший крок, Тіллі-Віллі ожив! Зрештою, такий випадок можна називати дивом у штатах Канзасі, Огайо або Коннектікуті, а в Чарівній країні це було звичайним явищем.

Хіба там не жили, не рухалися й не мали всіх людських почуттів і здібностей солом'яна людина Страшило та Залізний Дроворуб? Хіба не ожили і не заговорили механічні мули Цезар та Ганнібал, як тільки

перейшли кордон Чарівної країни? І те, що Тіллі-Віллі раптово ожив, усі учасники походу визнали радісною, але аж ніяк не дивовижною подією.

Тіллі-Віллі, крутячи головою, оглядався навсібіч, адже його величезні очі, призначені тільки для пострaху ворогів, почали бачити.

Велетень Заговорив гучним низьким голосом:

— Дайте, будь ласка, мені дзеркало, хочу поглянути на себе. Цікаво ж знати, як виглядаєш збоку.

Через кілька хвилин принесли найбільше дзеркало, яке тільки знайшлося в палаці, ретельно його протерли і підвісили на поперечині, під якою складали Тіллі-Віллі. Велетень прискіпливо вибрав місце, звідки найкраще було видно, і довго розглядав свою фізіономію. Потім голосно зареготав.

— Оце я, оце молодець, красень! Ніхто з вас, людей, не має таких виразних очей, клянусь ураганом! — у захваті вигукував Тіллі-Віллі.

Слухачі мимоволі розреготались, зрозумівши, що ще під час свого створення залізний велетень устиг перебрати морські слівця капітана Блека. Скільки ж див у цій незвичайній країні!.. А Тіллі-Віллі говорив далі:

— А які в мене симпатичні щоки, яке чарівне підборіддя! Ви, люди, просто смішні потвори в порівнянні зі мною!.. Але де ж мій татусь Чарлі, за задумом якого ви, люди, зуміли змайструвати такого прекрасного хлопчика, як я?! Агов, швидше покажися мені, рідний татусю Чарлі!

Моряк вийшов уперед, трохи ніяковіючи і в той же час гордий від слів свого механічного дітища. Та оскільки знизу його було погано видно, він виліз на найвищу драбину, яку підтримували Мигуни.

— Я радий, що зумів догодити тобі, мій хлопчику, — прокричав він у рупор. — Ми так старалися...

— Тату, прийми, будь ласка, цю трубку, — попросив Тіллі-Віллі. — Мої чудові вуха почують кожне твоє слово без неї, проковтни мене акула!

Чарлі Блек засміявся:

— А ти знаєш, що таке акула?

Велетень не бентежачись, відповів:

— Напевне, щось подібне до тої чаклунки Арахни, для боротьби з якою ви мене зробили. І ти, тату, не хвилюйся: своє завдання ви виконали відмінно. Я зрозумів це ще тоді, коли одержав можливість володіти своїми почуттями. Знайте всі, що дух мій твердий, і нехай ударить мене грім, я битимуся, як лев!

Сміливий Лев, який був присутній при цій сцені, дуже втішився таким порівнянням і подякував за нього Тіллі-Віллі.

Залізний Велетень ніжно промовив:

— Татусю, любий, як я хочу пригорнути тебе до своїх люблячих грудей, але боюся, що це не закінчиться добром. Здасться, ви, люди, надто вже крихкі створіння!

— Звичайно, такі ми вже від природи, — пояснив одноногий моряк. — Так що краще, синку, ти виявляй свою любов і вдячність на словах, це буде безпечніше для мене. А тепер тп мусиш пройти через он ті ворога, — сказав Чарлі Блек. — Крокуй уперед!

Підійшовши до воріт, велетень зупинився здивовано.

— Тату Чарлі, тут надто низько для мене. Мені не пройти під цією аркою…

Чарлі Блек збентежено признався, що сталася помилка, доведеться ламати арку.

— Я візьму це на себе, татусю, — сказав гігант і зажадав найміцнішу кпрку.

Міцно затиснувши інструмент у металевому кулаці, Тіллі-Віллі влучними ударами став руйнувати стіну. Навсібіч полетіли цеглини, і глядачі кинулися тікати хто куди.

Кількох хвилин виявилося достатньо, щоб зробити прохід, і Залізний Рицар вийшов на площу. Фургон, якого тягли дуболоми, подався за ним.

Коли гігант ішов вулицею з мечем у правій руці і щитом у лівій, його голова піднімалася над третіми поверхами будинків, і городяни, виглядаючи з вікон, проводжали Тіллі-Віллі захопленими вигуками:

— Привіт нашому рятівникові! Слава майбутньому переможцеві Арахни!

Тіллі-Віллі важно розкланювався на всі боки.

— Надійтесь на мене, громадяни! Тіллі-Віллі молодим, але він не підведе!

Звичайно, велетень не міг впити з міста через браму, але це передбачили: частину муру було завчасно розібрано. Пором не міг витримати ваги богатиря, і Тіллі-Віллі пішов убрід, зауваживши мимохідь:

— Гадаю, мої шви досить герметичні і я не промокну.

Тут подав голос Лестар:

— Не хвилюйся, все зроблено на совість!

Тіллі-Віллі іронічно сказав:

— Ага, це ви, мій водій! Коли не помиляюся, вас звуть Лестар? Правду кажучи, ви не дуже мені потрібні, але залишайтеся на своєму місці. Дубльована система ніколи не завадить...

Розхваставшись, Тіллі-Віллі втратив контроль над своїми рухами, послизнувся на м'якому дні канави, змахнув руками і мало не впав у воду. Якби це сталося, то перед Чарлі Блеком та його помічниками постало б надзвичайно складне завдання — підняти його з канави.

На щастя, Лестар не розгубився. Він натне на відповідні важелі, залізне громаддя випрямилося і рушило до протилежного берега, ламаючи кригу, що скувала береги.

Коли Тіллі-Віллі вибрався на берег, Лестар м'яко дорікнув йому:

— Зазнайство часто доводить до біди.

— А що таке зазнайство? — запитав велетень. Вислухавши пояснення, він винувато мовив:

— Я більше не буду зазнаватися...

Ввечері Лестар розповів Чарлі Блеку та іншим учасникам походу про цю дитячу витівку Тіллі-Віллі, через яку експедиція мало не потрапила у важке становище. Одноногий моряк відповів на це:

— Знаєте, друзі, я ще в Канзасі вирішив, що нашим помічником у боротьбі з Арахною повинен стати не хто-небудь, а хлопчик. Так-так, не дивуйтеся, саме залізний хлопчик на тридцять ліктів зростом. Тут, на Смарагдовому острові, складаючи його металеві деталі докупи, я навіював їм, що майбутній Тіллі-Віллі повинен бути по-хлопчачому сміливим, з презирством ставитись до небезпек, жадати подвигу…

— Дядечку Чарлі, це в тебе вийшло здорово! — в захваті вигукнула Енні. — Коли б наш Тім мав тридцять ліктів зросту і був увесь залізним, він поводився б саме так!

І всі у фургоні вирішили, що Чарлі Блек досяг того, чого хотів, а життя довершить решту.

КОРОЛЕВА ПОЛЬОВИХ МИШЕЙ

оли дуболоми обережно спустили фургон з порома і готові були тягти його дорогою, викладеною жовтою цеглою, Енні раптом зронила запитання, невинне, на перший погляд, але яке, однак, дуже збентежило всю компанію:

— А що, коли Арахна не захоче битися з Тіллі-Віллі і втече від нього на килимі-самольоті?

— Справді, ми про це зовсім не подумали, — признався Чарлі Блек. — Чаклунка ж за якусь годину подолає миль зо двадцять, а нам, дай Боже, проповзти таку відстань ва день. Та, зрештою, де її шукати, коли вона втече?

— Ну, в цій справі нам допоможе чарівний телевізор, — сказав Страшило і погладив полірований бік ящика.

— Нічого не вийде, — з досадою заперечив Чарлі. — Він же не працює в Жовтому Тумані.

Всі задумалися. У двері постукали, й увійшов стурбований Лестар. Побачивши, що фургон чогось не рушає, він прийшов запитати про причину затримки. Дізнавшись, у чім справа, механік теж забідкався.

Тім, зітхнувши, мовив:

— Дуже шкода, що пропав срібний обруч. Я проник би до Арахни, викрав би килим — і справі кінець!

Знову запала мовчанка. Нарешті Енні заплескала в долоні.

— А я знаю, що зробити з килимом чаклунки! — весело закричала вона. — Його згризуть миші!

— Ти що? — захвилювався Тім. — У тебе клепки перемішалися? — Але зиркнувши на срібний свисточок, що висів на грудях Енні, загорлав на весь голос: — Раміна? Так?!

— Звичайно, — відповіла дівчинка. — Міцніше тримай Артошка!

Енні подула в срібний свисточок, колись подарований королевою польових мишей її старшій сестрі, й Раміна в супроводі кількох фрейлін тієї ж миті з'явилася на підлозі фургона. Артошко кинувся до мишей, але Тім тримав його міцно.

— Добрий день, ваша величносте! — привітала Енні маленьку королеву.

— Доброго здоров'я, моя люба! — відповіла Раміна. — Я рада бачити вас, і Тіма, і Велетня із-за гір, і навіть песика, мого одвічного ворога. Мені дуже приємно, що ви при доброму здоров'ї. Ми знову зустрічаємося з вами в тяжкий для нашої батьківщини час. Моє плем'я переживає велику скруту…

— Сподіваюся, ніхто з ваших підданих не загинув? — співчутливо запитала дівчинка.

— Поки що ні. Ми сховалися в тому підземному ході, який починається від старовинної башти і про який вам, мабуть, розповідав Велетень із-за гір.

— Так-так! — жваво вигукнула Енні.

А Чарлі Блек додав:

— Адже саме ви тоді вказали нам цей хід.

— Так ось, у цьому підземному коридорі ми і знайшли притулок. Там нема Жовтого Туману, але, на нещастя, нема і їжі.

— Ваша величносте, — сказала Енні, — ми прибули до Чарівної країни для боротьби з Жовтим Туманом і просимо вас допомогти нам!

— Яку ж допомогу можемо подати ми, такі маленькі й слабкі істоти? — здивувалася Раміна. — Ми бачили цю велетенську на зріст Арахну. Вона, задумавшись, не дивлячись під ноги, брела через поле, яким рухалися мої піддані. Чаклунка ненароком наступила на нашу колону і розчавила своєю ступнею аж сто сорок мишей, серед яких були дуже шановані особи!

Страшило та його друзі висловили королеві своє глибоке співчуття, а потім Чарлі Блек розповів про великана Тіллі-Віллі, який може помірятися силою з Арахною. Він посадив Раміну та її фрейлін на долоню й підніс до вікна, щоб вони могли помилуватися самохідним гігантом. Миші затремтіли від жаху, побачивши люте обличчя Залізного Рицаря.

— Але ми безсилі перед Арахною, поки вона володіє килимом-самольотом, — сказав моряк. — Наш Тіллі-Віллі дуже тихохідний, він не

зможе наздогнати чаклунку, якщо вона буде вислизати від нього повітрям, і невідкладне завдання мишачого племені — знищити чарівний килим.

— Це нам під силу! — вигукнула Раміна своїм тоненьким голоском. — Ми згриземо цей килим, згриземо так, що від нього і ганчір'я не залишиться.

Страшило та його друзі заплескали в долоні, а Артошко, скориставшись моментом, мало не вирвався з рук Тіма.

— Але дорога від нашого сховища до володінь злої феї далека, — вела далі Раміна. — На ній багато перешкод: швидкі широкі річки, гори, ущелини з крутими схилами… Потрібен супутник сильний, спритний, який допоміг би нам у небезпечних місцях.

Її погляд упав на Тіма О'Келлі, і хлопчик, улещений такими словами, відразу погодився рушити в дорогу. Правду кажучи, одноногий моряк дуже боявся відпускати хлоп'я самого в далеку і небезпечну подорож, але іншого виходу не було… Ні сам він, Чарлі, ні Залізний Дроворуб, ні Дін Гіор не годилися на провідників мишачого племені: надто вони стали важкі на підйом. Не міг капітан довірити таку справу і Фарамаитові або лікареві: обидва були слабосилі і вже в літах.

— Ну що ж, мій хлопчику, — наважився врешті-решт капітан, глибоко зітхнувши, — йди, але заклинаю тебе всіма мачтами нашого корабля, будь обережним! У дорогу, друже, і попутного тобі вітру!..

Поки Тіма споряджали, готували фільтри з листя рафалоо і захисні окуляри на очі, мишача королева розпитувала Енні і Чарлі Б ієна про свою добру подругу Еллі, про її успіхи в навчанні, про здоров'я. Вона теж поцікавилася, як живе колишній чарівник Гудвін, чим він займається тепер, покинувши чародійне ремесло. Дізнавшись, що Гудвін став

власником невеличкої крамнички, вінценосна миша несхвально похитала головою.

Тім стояв біля порога зі вщерть наповненим рюкзаком за плечима; в рюкзак поклали запас продуктів і зміну білизни, а за пояс хлопчик засунув гострого топірця з міцним руків'ям.

— Ти не підеш пішки, Тім, — сказав Страшило. — Час дорогий, і ми повинні економити кожну годину. Фараманте, видай Тіму чарівний килимок Ружеро.

Вручаючи Тіму килимок з підвішеним до нього інвентарним номером, начальник постачання довго наказував хлопчикові якомога бережливіше користуватися таким цінним предметом. А в себе в описі відмітив: "Килим виданий у тимчасове користування Тіму О'Келлі. Підстава: розпорядження Страшила Мудрого".

Тім О'Келлі вийшов з фургона, простелив килимок на. землі та всівся на ньому, а Раміна та інші миші затишно влаштувалися в нього за пазухою.

— Неси мене, килимок, до входу в підземний коридор, який починається неподалік від ферми Ліна Рауба, — наказав хлопчик.

Цю адресу дала йому королева мишей.

Килим піднявся й полетів у потрібному напрямі. Провівши його очима, Фарамант подав знак дуболомам, і фургон повільно рушив з місця.

Загін сміливих бійців прямував на південь. До Великої ріки вони їхатимуть дорогою, викладеною жовтою цеглою, а потім доведеться залишити її і шукати сховище Арахни в диких горах, десь між Голубою країною і володіннями Стелли.

Сидіти в тряському фургоні, який спроквола тягли дуболоми, було нуднувато, й Енні улесливо звернулася до моряка:

— Дядечку Чарлі, я завжди згадую дивну історію, яку ти розповів про лорда Бумчерлі і професора Фогеля.

Відчуваючи якусь каверзу, Чарлі буркотливо відповів:

— Ну і що? Згадуй на здоров'я, хто тобі заважає?

— Згадувати старе добре, а слухати нове ще краще, — лукаво посміхнулася дівчинка і, притулившись до дядька, попросила: — Розкажи мені ще щось, сам же хвалився, що пережив безліч пригод.

Моряк почав здаватися:

— Ох ти, підлабузнице! Що ж тобі розповісти?

— Розкажи, як ти втратив ногу! — запропонувала Енні. — Це, напевне, сталося в бою з піратами?

— Майже що так, — погодився Чарлі Блек. — Ну, гаразд, слухай!

І Чарлі Блек розпочав довгу оповідь.

ВЕЛИКИЙ ПОХІД МИШАЧОЇ АРМІЇ

оліт чарівного килимка до підземелля, де ховалися миші, тривав годину; пішки Тім витратив би на цю відстань цілий день. Спустившись на землю, хлопчик захоплено сказав:

— Чудова штука цей килимок! Такий би мені в Канзас!

Згорнувши килимок трубочкою, він узяв його під пахву.

Королева-миша, висунувшись з-за пазухи Тіма, тоненьким голосочком указувала йому напрям, і невдовзі хлопчик опинився біля входу в підземний коридор. Тут він запалив ліхтарик, якого завбачливо дав йому Фарамант, і рушив униз по крутому схилу.

— Ступайте обережніше, друже Тім, — порадила Раміна, — а то ви перечавите моїх підданих.

Порада була слушною. При світлі ліхтаря Тім побачив незліченні полчища мишей, що заповнили підземелля. Воші копошилися скрізь, визирали з усіх щілин, цілими гронами звисали на стінах, чіпляючись кігтиками за виступи скелі. Миші сердито пищали, сварячись за місця, але, побачивши королеву з її почтом, відразу ж притихли.

Влаштувавшись на простягнутій руці Тіма, як на трибуні, Раміна звернулася до свого племені з промовою. Коротко розповівши про прибуття із-за гір рятівної експедиції, королева підсумувала:

— Ми повинні допомогти людям подолати жорстоку Арахну, тільки тоді до пас повернуться світло і тепло. Наше завдання знищити чарівний килим чаклунки, інакше вона вислизне від розплати і Жовтий Туман, як і раніше, висітиме над країною.

— Ваша величносте, — звернувся Тім до Раміпи, — мені спала на думку гарна ідея. Візьмемо на килимок стільки мишей, скільки він підпіме, полетимо до сховища Арахни, і наш загін швидко зробить непридатним великий килим.

— Ви помиляєтеся, друже мій Тім, — заперечила королева. — Мало згризти килим: гноми швидко зберуть чарівну шерсть, спрядуть її, і килим буде зіткано знову. Щоб він не відродився, треба з'їсти його увесь, а для цього будуть потрібні всі мої піддані.

Тім почухав потилицю, зачувши таке пояснення, і сказав:

— Ну що ж, тоді рушаймо! А чи не боїтеся ви, що миші загинуть, наковтавшись отруйного туману?

— Він виявляє свою дію лишень через тиждень-півтора, а ми за цей час постараємося досягти володінь Арахни.

Як бачимо, в Раміни на все була готова відповідь.

Тім боявся, що в дорозі не буде порядку, та виявилося, що мишача армія була дуже організованою. Вона розділилася на дивізії, дивізії на полки, полки на батальйони, батальйони на роти і взводи. Кожним підрозділом командувала досвідчена заслужена миша в чині лейтенанта, капітана або полковника, і її накази виконувалися беззаперечно.

Штаб армії встановив черговість руху дивізій і полків, й цю черговість зв'язківці повідомили всім підрозділам.

Тім вийшов першим, він ніс за пазухою та в кишенях королеву і штаб армії, за ним бігли ад'ютанти й зв'язківці. Хлопчик боявся, що не зуміє знайти дорогу серед туману, але Раміна його заспокоїла:

— Фея не може заблукати в полях і лісах рідної країни. Як тільки ви почнете відхилятися від правильного напряму, я негайно відчую це і скажу вам.

До самого вечора рухалася армія струнками рядами, роти за ротами, полки за полками. Тім уже валився з ніг від утоми, коли Раміна, побачивши пшеничне поле, дала сигнал зупинки.

Миші відразу ж розбіглися по полю, і зів'ялі, зморщені зернинки захрустіли на гострих зубах. Тім теж повечеряв і заснув, загорнувшись у чарівний килимок.

Уранці, ледь багряне сонце вигулькнуло крізь туман, похід продовжили. Другий день дороги виявився важчим, ніж перший. На шляху не раз траплялися швидкі широкі ручаї. Тім брався за сокиру, зрубував кілька дерев і перекидав їх з берега на берег. Користуючись цими мостами, миші швидко долали перепони і знову шикувалися в колони на другому березі; в армії Раміни підтримувалася сувора дисципліна.

Третій день походу почався за досить несприятливої погоди: знялася снігова буря. Холодний вітер рвучко розгулював рівниною, здіймаючи в повітря лапатий сніг.

Снігова буря в Чарівній країні! Хто міг подумати про це ще місяць тому в краю вічного літа? А тим часом вітер завивав, м'яв кущі, ламав гілля дерев, накидався на мишачі легіони.

Залишатися на місці ночівлі стало ризиковано, можна було замерзнути, і Раміна наказала рушати в похід. Зв'язківці, високо піднявши хвостики і грузнучи у снігу, розбіглися по підрозділах. Взводи і роти вилаштовувались у ряди, борючись з вітром і намагаючись не порушити шеренгу.

Тім О'Келлі, проводир дивовижної сірої армії, крокував попереду. Він закрив спину чарівним килимком, на окуляри налипли сніжинки, а він ішов і думав:

"Побачила б мама, як я виконую свою обіцянку утикати небезпек у Чарівній країні..."

Раміна, безпомилково відчуваючи правильний напрям руху, давала вказівки хлопчикові, куди повертати.

Скільки було писку й метушні, скільки героїчних подвигів звершувалося в незліченних полчищах маленьких сірих звіряток! Там стара миша провалилася в непомітну під снігом ямку, і сусідки, покинувши шеренгу, простягували їй лапки й хвостики, щоб вона, вчепившись, могла вибратися з пастки. Там дві великі сильні миші тягнули, вхопивши попід боки, ослаблу молоденьку мишку і вмовляли її не втрачати бадьорості.

Найбільше діставалося ад'ютантам і зв'язківцям. Вони постійно сновигали між колонами, підбирали відсталих і повертали їх у шеренгу. Можна було тільки позаздрити їхній самовідданості й відвазі.

Один зв'язківець урятував цілий батальйон, що збився з дороги і потрапив в яр з крутими стінками. Виконуючи його вказівки, батальйон приєднався до головних сил.

Ад'ютант Розірване Вухо цілу милю тяг на спині мишку Чорнушку, що напоролася на гіллячку, поки не наздогнав Тіма й не передав йому поранену.

Не одну цю мишку взяв під опіку хлопчик. У його кишенях було повно поранених, знесилених і обморожених мишей. Миші сиділи в нього за пазухою, на плечах, на шапці, визирали з рукавів...

У жорстокій боротьбі з морозом та бурею минуло кілька годин. Чимало втрат зазнало воїнство Раміни, і невідомо, чим би це все закінчилося, якби вітер не почав ущухати. Стало тепліше, виглянуло багряне сонце.

Королева наказала зупинитися на нічліг. Попередньо по батальйонах була зроблена перекличка. Армія втратила замерзлими і

пропалими безвісти 785 бійців та командирів. Цифра для багатотисячного воїнства не дуже і велика, але коли такі лиха повторюватимуться, то мимоволі занепокоїшся.

На четвертий день походу дорога сильно погіршилася: миші дісталися гори тої місцевості, де не можна було просуватися з такою ж швидкістю, як на рівнині. А тим часом треба було поспішати: від успіху їхнього походу залежала доля країни.

Швидкість просування фургона-фортеці і мишачої армії належало узгодити. Якщо Чарлі Блек прибуде в печеру злої чарівниці раніше за мишей, то чаклунка відлетить. Тоді мишам і велетневі Тіллі-Віллі буде дуже важко її розшукати.

На шляху мишей постала висока гора з крутими схилами, на її подолання сіре воїнство затратило кілька годин. Скориставшись цією обставиною, Тім вирішив злітати з доповіддю до одноногого моряка. Він захопив з собою й мишачу королеву.

Килимок швидко доставив хлопчика до фургона, який уже залишив позаду Велику річку і теж заглибився в Південну область. За ним невідступно крокував Тіллі-Віллі; дуболоми заводили його двічі на день.

Енні, Чарлі Блек і решта з радістю почули від Тіма і Раміни, що мишача армія в поході, але засмутилися, дізнавшись, яких втрат вона зазнала під час учорашньої бурі. Ця буря захопила й ту місцевість, де знаходився фургон, але, звісно, не завдала жодної шкоди її гарнізонові.

За розрахунками Залізного Дроворуба, Кагги-Карр і Раміни виходило, що пересувна фортеця випередила мишей і їй належало затриматись на день-два, щоб не злякати чаклунку завчасу. Тім набрав пової провізії, нагострив топірець, посадив Раміну в кишеню, і вони рушили назад. Коли наздогнали мишаче військо, останні його взводи вже скочувалися з гори, вибратися на яку їм коштувало багато зусиль.

Наступний день походу видався дуже важким. Дорогу раз у раз перетинали ущелини з прямовисними стінами. Деякі з них вдавалося обійти, через інші Тім перекидав мости, зрубуючи дерева, що росли на краю ущелин.

Та ось зустрілася їм така ущелина, яку не можна було обійти, і на її краях не росли дерева. Що було робити? Перевозити мишей на килимі-самольоті. На це піде дуже багато часу. Королева запропонувала влаштувати живий висячий міст. Кількасот найбільших і найдужчих мишей, вчепившись передніми лапками за хвости своїх подруг, утворили живий ланцюжок, і Тім перекинув його через провалля.

По цьому живому, хисткому мосту рушили миші рота за ротою, попискуючи від страху і намагаючись не дивитися вниз. Усе обійшлося гаразд, тільки в пораненої Чорнушки запаморочилася голова, і вона ледь не полетіла на дно ущелини.

Коли переправа закінчилася, Тім забрав міст на килимок. Це була остання, найтяжча перешкода. Далі місцевість простягалася більш-менш рівна. Через чотири дні швидкого просування визирнуло голубе небо — володіння Арахни, що викликало невимовну радість у всього війська, від генерала до рядової миші. І це сталося вчасно: багато мишей уже почали кашляти, а в декого засльозилися очі.

Залишивши позаду область Жовтого Туману, миші зітхнули вільно. Проте тепер вимагалася особлива обережність: в околицях могли з'явитися гноми. Дізнавшись про нашестя мишей, вони донесуть чаклунці, і справа буде програна. На щастя, ґрунт тут виявився м'який, миші швидко вирили безліч нір і надійно заховалися там від чужого ока. А Тім полетів до фургона на чергову нараду з Чарлі Блеком.

ТІЛЛІ-ВІЛЛІ — ВИНАХІДНИК

ілком випадково, що на шляху армії Раміни не зустрівся жоден гном, і тому Арахна не дізналася про наближення мишей: це змусило б її насторожитися.

Але розвідники донесли чаклунці, що до її володінь рухається дивний будинок на колесах, якого тягнуть дерев'яні люди, і він добре захищений: його невідступно супроводжує залізний гігант з лютим обличчям. Арахна вирішила дізнатися, що то за вороги такі і наскільки вони небезпечні.

Захопивши з собою Руфа Білана, чаклунка всілася на килим-самоліт і рушила в дорогу. За милю до того місця, де за донесеннями гномів перебували люди, чарівниця приземлилася і, сховавшись у лісі, послала в розвідку Білана.

Минуло півгодини. Неподалік від схованки Арахни захрустіло сухе листя під ногами Руфа Білана, який повертався, а незабаром з'явився і він сам. Маленький чоловічок ішов хитаючись, його обличчя побіліло від жаху, губи конвульсивно тремтіли. Нарешті він вичавив з себе: Що я бачив, хазяйко!.. Що я бачив... — І він замовк.

— Ну, кажи ж, боягузе! — гримнула на нього фея.

— Там ве... велетень, — заїкаючись, почав розповідати розвідник. — Зро... зростом він більший за вас... А обличчя... Ух, яке об... обличчя! Я добре ховався в кущах, але, коли він глянув у мій б... бік, мені з... з... здалося, що його страшні оч... ч... очі просвердлили мене на... на... наскрізь... І він з... з... зве одноногу лю... людину та... та... том! Я ле... ледве ви... вибрався зв... звідти!

— Ото, покладись на такого бовдура, — з презирством сказала Арахна. — Ходив-ходив і нічого не дізнався. Доведеться самій вирушати.

Чаклунка спочатку йшла на весь зріст, потім зігнулась і, нарешті, почала пробиратися між деревами по-пластунськи.

Нарешті до її вух долинув якийсь шум і тріск. Арахна підповзла ближче, і ось що вона побачила. Тіллі-Віллі прорубував для фургона дорогу в лісі. Він стояв спиною до чарівниці, ледь нахилившись, і величезний меч літав, як лозинка, в його могутніх руках. Після кожного удару валилося товсте дерево, і сумлінні дуболоми негайно відтягували його в бік. Арахна не побачила обличчя велетня, але його зріст і сила викликали в неї велику шану.

"Ні, — сказала сама собі чаклунка, — мені з таким залізним парубком битися не з руки. Але нічого, в мене € чарівний килим, і нехай цей простак гасає за мною по країні на своїх двох".

Коли б чаклунка знала, що нестримні мишачі полчища грізною лавиною підступають до її печери!..

Арахна повернулася додому похмура, задумлива. Вона будувала плани, як затримати противника в дорозі на щонайдовший строк. Гномам Арахна наказала безперервно шпигувати за ворогами і щовечора повідомляти про їхнє місцеперебування.

Зупинка фургона, про яку Чарлі Блек домовився з Раміною, тривала дві доби. Першої ж ночі в країні Страшила трапилася важлива подія, що вплинула на весь хід кампанії.

Лестар спав у своєму затишному кріслі, коли згори долинув приглушений голос Залізного Рицаря:

— Лестаре! Водію Лестаре, відгукніться!

Нема відповіді. Велетень підвищив голос:

— Лестаре, послухайте, я ж вас кличу!

— Ммм… Що там сталося? — сонним голосом озвався механік. — Хто це?

— Це я, Тіллі-Віллі! Чому ви не відповідали?

— Розумієш, приятелю, я спав і, либонь, досить міцно.

— Спали? А що таке "спали"? — поцікавився велетень.

— "Спали"?! Це дуже важко пояснити, — зам'явся Лестар. — Це сон… Коротше, справа ось у чому. Людина лежить, потім її очі закриваються, на неї спадає якесь заціпеніння, вона перестає бачити і чути, і почуття повертаються лише через кілька годин. Це означає, що вона прокинулася.

— Але послухайте, — захвилювався гігант, — це ж небезпечно! До сплячого може підкрастися ворог, може зробити з ним що завгодно, навіть убити!

— Ну, все це не так уже і страшно, — посміхнувся Лестар. — Якщо поблизу знаходиться ворог, люди не сплять або виставляють вартових! А без сну людина обійтися не може, сон повертає їй силу й бадьорість.

— Які ж ви, люди, недосконалі істоти, — зауважив Тіллі-Віллі. — Стільки часу гаєте непродуктивно! А мені вночі, коли все спокійно, приходять різні цікаві думки. Сьогодні, наприклад, я придумав одну схемку, на мій погляд, досить корисну, клянуся мачтами!

Дні подорожі не минули для Залізного Рицаря марно. Він цілими годинами бесідував з Лестаром про різні речі, але переважно про техніку. Він багато чого навчився, і запас його слів помітно розширився. Лестар одразу запалився, підстрибнув у кріслі.

— Яку схемку?! Кажи!

— Я додумався, — сказав Тіллі-Віллі, — як мені стати самозарядним. Ці дуболоми що метушаться біля мене з драбинами і скриплять ключами, втопи їх ураган, жахливо діють мені на нерви. І я подумав так: якщо вставити ще кілька пружин і важелів та організувати двосторонні тяги, то…

І тут гігант виклав такі технічні міркування, що ми з вами все одно нічого не зрозуміємо, тому не передаватимемо їх. Скажемо лише, що суть пропозиції полягала ось у чому: одна рука, піднімаючись чи опускаючись, заводить другу, ліва нога заряджає праву і навпаки.

Лестар був вдоволений. Він навіть прочинив дверцята і висунувся назовні, щоб краще чути. А потім загорлав:

— Послухай, хлопче, ти геніальний механік!

— Ну, так уже і геніальний, — скромно заперечив Тіллі-Віллі. — Просто в мене багато вільного часу, який ви, люди, витрачаєте на різний непотріб, подібний до сну та їжі.

Лестар не втерпів, побіг до фургона, розбудив Чарлі Блека й розповів йому про винахід Залізного Рицаря. Моряк теж не стримався від подиву.

Вранці, ледь розвиднілося, почалася робота. В господарстві Блека знайшли необхідні пружини та важелі, і реконструкція механічного велетня пішла повним ходом, причому Тіллі-Віллі давав дуже корисні вказівки. Роботу завершили в кіпці наступного дня, і Лестар звернувся до велетня:

— Любий мій Тіллі, все готово! Віднині ти не потребуєш моїх послуг, і я прощаюся з тобою!

— Що це означає? — спитав здивований велетень.

— Це означає, що я вже не сидітиму в твоєму череві йг не обтяжуватиму тебе своєю нікчемною персоною.

— А це вже дарма, — засмутився Тіллі-Віллі. — Ваша вага для мене немов пушинка, а крокувати дорогою без могс водія і, наважуся сказати, наставника і друга буде дуже сумно! "Ні з ким і слівцем перекинутися. Прошу вас, шановний Лестаре, зайняти своє місце!

Механік задоволено усміхнувся і поліз у кабіну.

Розумовий розвиток велетня пішов віднині швидко, але це обходилося дуже дорого його наставникові Лестару. Вдень Тіллі-Віллі крокував за фургоном, а вночі в нього було доволі часу для роздумів, і він не давав механікові спочинку. Запитання сипалися одне за одним, як у трирічної дитини, і їм не було кінця.

— Що таке сонце і чому воно ходить по небу?

— Звідки беруться річки?

— Чому вночі темно?

— Чого дме вітер?

— Чому в мого тата одна нога?

— Як живуть люди за горами? — І так далі і тому подібне.

Добряк Лестар вибивався з сил, намагаючись у міру своїх можливостей просвітити допитливого Тіллі-Віллі, і закінчувалося тим, що він засинав на півслові…

Відтоді рідко якої ночі Лестарові вдавалося досхочу поспати, тому він прагнув надолужити втрачені години вдень, коли гігант залишав його в спокої. Так, клопітна", дісталася посада маленькому механікові з країни Мигунів — стати наставником юного Тіллі-Віллі.

ПІДСТУПИ ЧАКЛУНКИ АРАХНИ

овернемося до того місця, коли було завершено переобладнання Залізного Рицаря. Бойовий загін Страшила і Чарлі Блека, який незмірно збільшив свою силу та боєздатність, рушив у дорогу. Тепер, коли фургон наблизився до володінь Арахни, вимагалася особлива обережність. Рушати в розвідку за допомогою килимка Чарлі Блек не міг, але в загоні був такий випробуваний боєць, як Кагги-Карр. Вона відлітала на кілька миль уперед, оглядала дорогу, шмигала всюди й поверталася з цінними повідомленнями.

Коли зустрічався рівчак, через який треба було перекинути міст, за роботу брався Залізний Рицар. Він зрубував величезні дерева й укладав їх на місце за вказівками Лестара.

Невдовзі наші герої переконалися, що Арахні відомо про їхнє наближення. Фургон просувався лісового галявиною, і раптом у найвужчому її місці, затріщала вісь. Пасажири покотилися по нахиленій підлозі, б'ючись об стійки, налітаючи один на одного. Почулися стогони, відчайдушно заверещав Артошко, якого причавив Залізний Дроворуб.

— Ми потрапили в пастку! — вигукнув Чарлі Блек. — Безсумнівно, це справа рук Арахни.

Поки люди намагалися підвестися, до місця події на-юдився Тіллі-Віллі. Він витяг фургон з пастки і поставив на рівне місце. І одразу ж запитав схвильованим голосом:

— Таточку Чарлі! Ти неушкоджений, у тебе нічого не зламано?

— Ні, ні, мій любий хлопчику, — зворушено відгукнувся одноногий моряк. — У мене тільки ґуля вискочила на лобі.

— А що таке "ґуля"?

Довелося пояснювати і це допитливому велетню. Лише після цього Чарлі і механік Лестар узялися робити нову пдсь та лагодити поламане колесо. А Бориль вправляв вивихнуті руки і ноги, змащував цілющою маззю подряпини.

Ремонт фургона закінчився тільки під вечір, і вирішено було залишитися тут на нічліг.

— Все ще вдало минулося, — сказав Блек, — могло бути набагато гірше. З чаклункою треба бути обережними.

— Ми не повинні потрапляти в ями, — важно заявив Страшило. — Яма — погана штука, а рівне місце — дуже добре. Якщо весь час їхатимемо по рівному, ми ніколи не провалимося в яму.

Всі погодилися, що Страшило має рацію, але, на жаль, його порада не допомагає розрізняти замасковані пастки.

Наступного дня загін зупинився на нічліг у долині, на березі глибокої річки. Чарлі Блек, Енні, Дін Гіор, Фарамант, Бориль, Тім, що залишився ночувати у фургоні, спали, натомлені дорожньою тряскою. Тільки Страшило і Залізний Дроворуб, котрі не знали, що таке сон, розмовляли, а тема їхньої розмови впродовж багатьох років була одна і та сама: що краще — мозок чи серце.

Під час палкої суперечки друзі почули, як десь оддалік щось глухо гепнулося, і в ту ж мить земля здригнулася.

— Десь стався обвал, — зауважив Дроворуб і продовжував доводити, що коли в людини любляче серце, їй мозок не потрібний.

Минуло близько години. Чарлі Блеку приснилося, що він пливе на кораблі, а навколо бортів жебонить вода. Моряк прокинувся і з подивом почув, що вода насправді жебонить і плюскоче під фургоном. Він розчинив двері, глянув: довкола, наскільки було видно в пітьмі, розливалася вода.

— Тривога! — закричав Чарлі. — Повінь!

Дін Гіор, Фарамант, Бориль, Тім, Енні зірвалися зі своїх місць.

Лестар, звичайно, спить у своїй кабіні, а Тіллі-Віллі не здогадається прийти нам на допомогу, — висловив припущення Дін Гіор. — Він не розуміє, в якому небезпечному становищі ми опинилися. Побіжу до нього!

Закинувши за плечі свою розкішну бороду, яку Енні дуже слушно заплела напередодні в три кіски, Дін Гіор вибрався з фургона. Йому довелося брести до велетня Тіллі-Віллі по груди у воді, але Довгобородий Солдат добрався до ніг гіганта і замолотив по них кулаком.

Що трапилося? — закричав, протираючи очі, Лестар; він тільки встиг задрімати після розмови з вихованцем.

— Виглянь назовні і дізнаєшся! — відповів Дін Гіор.

Тим часом і Тіллі-Віллі зрозумів: відбувається щось негаразд; він бережно підхопив Діна Гіора і посадив собі на плече.

Зачинивши двері фургона за Діном Пором, Чарлі Блек дорікнув Страшилу, Залізному Дроворубові і Лану Піроту, котрий з'явився з

доповіддю, за те, що вони не подали вчасно сигналу тривоги. Страшило і Дроворуб виправдувалися тим, що вони — сухопутні істоти і звуки води їм незнайомі, а колишній генерал доповів, що річка вийшла з берегів раптово; його хлопці не встигли оговтатися, як опинилися у воді.

Зрештою, шукати винуватих у недогляді не було сенсу; причину пригоди зрозуміли всі. Шум, почутий Дроворубом і Страшилом, був звуком обвалу, який улаштувала чаклунка, щоб перекрити річку. Вода піднімалася дедалі вище, і фургон поплив, погойдуючись на хвилях. Він не мав жодної щілинки, і вода не просочувалася всередину.

— Наша фортеця перетворилася на корабель з капітаном Чарлі Блеком, ура! — в захваті закричав Тім. — Наказуйте, капітане, юнга Тім О'Келлі виконає свій обов'язок!

Але Чарлі було не до веселощів. Становище ставало небезпечним. Фургон могло занести в такі нетрі, звідки його не витягнеш. Дуболоми не могли втримати його: зроблені 8 дерева, вони самі пливли разом з фургоном.

На щастя, приспів Тіллі-Віллі. Він підійшов до плавучої фортеці і передусім поцікавився здоров'ям і самопочуттям тата Чарлі і вже потім ухопився величезною ручищею за голоблі. Рух зразу припинився.

Ніч була така темна, що довелося ждати ранку для прийняття якогось рішення. Гарнізон фортеці якось дочекався зоріючого світанку. Чарлі вирішив пробиватися на сухе місце: руйнувати греблю, споруджену Арахною, означало втратити багато дорогоцінного часу.

Ворона полетіла в розвідку. Через півгодини вона повернулася з донесенням, що знайшла похилий берег, на який можна легко витягнути фургон.

Капітан прихопив з собою з міста запас мотузків. Він кинув кінці дуболомам, і ті прив'язалися до голобель та коліс. Тіллі-Віллі з плюскотом ступав по воді, тягнучи за собою фургон. Ворона летіла перед гігантом, показуючи потрібний напрямок.

— Земля, земля! — закричали пасажири фургона, як колись кричали матроси Колумба.

Дуболоми на чолі з Ланом Піротом вилізли з води мокрі, жалюгідні, з облізлою фарбою, але, однак, силу! не втратили. Коли все було приведено до ладу, маленький загін рушив далі дорогою, яку розвідувала ворона.

— Гм, небезпечний противник ця чаклунка, вона дуже хитра і винахідлива, — занепокоєно сказав моряк. — Які ще сюрпризи вона нам підготувала?

[А нового сюрпризу довго ждати не довелося. Ввечері наступного дня, коли караван проходив скелястою ущелиною, — земля раптом задвигтіла і зі схилів ущелини покотилося велике каміння. Гуркочучи і підскакуючи на нерівних місцях, уламки скель розбивалися на шматки, які летіли зі швидкістю гарматних ядер.

Тіллі-Віллі з дивовижною спритністю закрив своїм масивним тілом фургон і виставив перед собою величезний щит — приймати удари каменюк.

Бомбардування тривало кілька хвилин, і за цей час юний Залізний Рицар зумів відбити десяток снарядів, які могли рознести фургон на тріски і знищити людей, що знаходилися в ньому. Каменюки зі страшним гуркотом ударялися в' щит, оглушуючи бійців, що сховалися в пересувній фортеці.

Нарешті канонада вщухла. Завдяки винахідливості та спритності Тіллі-Віллі все обійшлося без великих збитків. У фургоні було вщент рознесено одне колесо, дуболому Альгену відірвало руку, а на щиті залишилося кілька добрячих вм'ятин. Замінивши колесо (Чарлі мав запасні) і вставивши Альгенові руку, експедиція поспішно покинула небезпечне місце. Коли фургон вибрався з ущелини, мандрівники помітили, як над ними в тумані пролетіла Арахна, мерзлякувато кутаючись у свою синю мантію.

— Очевидно, Раміна не виконала свого бойового завдання, — сказав Страшило. — Чаклунка літає на килимі, отже, миші його не з'їли.

— Не так легко це зробити, — зітхнув Чарлі Блек. — Сподіваюсь, що вони не дрімають і чекають слушного моменту.

На першому ж привалі Страшилові спала думка нагородити Тіллі-Віллі орденом за самовідданість, виявлену під час нападу Арахни. Запас орденів солом'яний мудрець завжди мав з собою, вони зберігалися в начальника постачання Фараманта. Але юному гігантові довго довелося втовкмачувати, що таке орден і за що ним нагороджують. І коли він це нарешті зрозумів, то запитав:

— А тато Чарлі має орден? Судячи з того, що мені розповідав про його подвиги Лестар, у нього має бути ціла купа орденів, клянуся бурями південних широт!

І тут Страшило у відчаї ляснув себе по голові. Коли б Правитель Смарагдової країни міг червоніти, він напевне став би малиновим після такого наївнуватого, простодушного запитання.

— Ох, і невіглас же я, бовдур! — закричав Страшило, виймаючи шпильки, що вискочили з голови і вп'ялися у його солом'яну руку. — Про що я думав раніше? Велетень із-за гір у перший свій приїзд урятував Смарагдове місто від влади Урфіна Джюса, визволив з полону мене і

Залізного Дроворуба… Правда, тоді ще мої майстри не робили орденів. Але ж тепер де був мій мозок? Тепер, коли Велетень із-за гір знову поспішив до нас на допомогу, ризикує своїм дорогоцінним життям, ведучи боротьбу зі страшним ворогом?.. І я, нещасний телепень, дурень, ні разу не здогадався відмітити цю са-мо-від-да-ну людину орденом Зірки зі смарагдами?! Дорогий друже, вибачте мені за помилку і прийміть ці нагороди…

І, незважаючи на протести Чарлі Блека (хоча і не дуже активні), Правитель прикріпив до куртки моряка зразу три найвищі ордени країни, зроблені із золота і прикрашені смарагдами. І лише після цього орден був пригвинчений до залізних грудей Тіллі-Віллі.

— Шкода, що нема дзеркала, — зітхнув велетень. — Я хотів подивитися, як виглядає на мені ця штука…

Наступною перешкодою на шляху виявився високий кам'яний завал. Арахна чимало потрудилася, наваливши цілу гору валунів. Зусилля її виявилися марними. Велетень Тіллі-Віллі, попрацювавши годин зо три, розчистив дорогу. Нарешті гори скінчилися, фургон вибрався на рівнину, і загін зупинився, очікуючи вістей від Раміни.

МИШІ З'ЇДАЮТЬ ЧАРІВНИЙ КИЛИМ

ишача армія вже кілька днів мешкала в нірках біля кордону володінь Арахни. Вдень миші обачливо ховалися від стороннього ока, а з настанням сутінок струнками колонами йшли вечеряти на поля чаклунки, не зачеплені отруйним туманом.

Кожного дня дозорці, які стояли у відлюдних місцях, бачили, як фея літала кудись на килимі і поверталася тільки через кілька годин. Двічі побувавши у Велетня із-за гір, Раміна знала, що чаклунка веде воєнні дії проти ворогів, але без особливого успіху. Ночами миші-розвідники

пробиралися таємними стежками до сховища Арахни і поверталися з повідомленням, що килим захований у печері і до нього нема доступу.

Та ось після одного дощового дня килим під час польоту дуже змок. Його розклали просушувати на майданчику перед печерою. Там він залишився і на ніч, і з цією радісною звісткою прибула до Раміни команда розвідників.

Зв'язківці негайно помчали на поля, де миші харчувалися після голодного дня, і рознесли наказ:

— Усім підрозділам вилаштуватися і зайняти місця, вказані в диспозиції.

Не минуло й півгодини, як дивізії і полки були готові до виступу. В нічній темноті сірі шубки мишей зливалися з землею.

Полки за полками тихенько підкрадалися до килима з різних боків. Чулися тільки шурхіт маленьких лапок, та час від часу лунали тихі команди. Двоє літніх гномів, які охороняли килим, міцно спали; спала і Арахна, втомлена денною працею.

Десятки тисяч мишей розбіглись по чарівному килиму, сотні тисяч гострих білих зубів вп'ялися в його тканину. Шерсть затріщала, там і сям почали утворюватися перші дірки.

Королева віддала своєму племені суворий наказ:

— Працювати самовіддано, не обмежуватися тим, що килим буде роздертий на окремі шерстинки: ці шерстинки треба ковтати, хоча це і гидко. До ранку роботу треба закінчити, і на місці килима має залишитися голе місце.

Миші старалися з усіх сил. Взводні суворо стежили за тим, щоб жодна шерстинка не залишилася на майданчику. Коли якась миша не могла проковтнути надто довгу волосинку, тоді одна з подруг відкушувала зайве.

Вартові-гноми мирно хропіли, а килим ставав дедалі більше схожим на решето. Нарешті, погладжуючи себе лапками по вщерть набитих животиках, миші почали відходити від килима. А шерстинок залишалося ще багато.

Мудра Раміна передбачила і це. її ад'ютанти помчали від майданчика, і незабаром свіжі дивізії, що були в резерві, накинулися на рештки килима з новими силами. Смішно було дивитися, як дві мишки, вхопившись за довгу нитку, тягнули її кожна до себе, потім нитка розривалася і подруги суперниці падали на спину, дриґаючи в повітрі лапками.

Наказ Раміни був виконаний з військовою точністю: під райок килим щез, зате сіре воїнство не могло зрушити з місця: так обтяжила мишей з'їдена шерсть.

Цього ранку Арахна прокинулася трохи раніше, ніж завше: щось її ніби штовхнуло під бік і змусило вилізти з печери. Глянувши туди, де звечора був розстелений килим, чаклунка зімліла: замість його пістрявої барвистості вона побачила щось сіре, рухливе, з нечіткими обрисами.

Даремно чарівниця шукала очима варту. Гноми давно виявили зникнення килима і, знаючи, що за недогляд їх жде страшна кара, причаїлися в якійсь схованці. Арахна ступила кілька кроків уперед. Сіре покривало заворушилося, почало міняти форму.

— Миші! — охнула чаклунка. — Мій килим з'їли миші!

Найпростіше було кинутися на цю сіру живу масу і передушити її ногами. Але Арахна, як багато жінок, боялася мишей. І хай не дивується цьому читач, а згадає, як бояться сірих звіряток слони, велетні тваринного світу.

"Мені поможуть коти", — подумала Арахна.

Вона кинулася до печери, дістала чарівну книгу і швидко пробурмотіла заклинання, що викликало котів. А тієї пори дуже багато диких котів зібралося в країні Арахни, вони прибули сюди із сусідніх областей, рятуючись від Жовтого Туману.

Руді, смугасті, чорт, покусані і подряпані в битвах з суперниками, коти сотнями збігались на поклик чаклунки зусібіч, задерши хвости і голосно нявкаючи.

І тут сталося таке, про що літопис гномів розповідає з подивом і захопленням.

Миші прагнули опинитися якомога далі від котів, а оскільки коти наближалися звідусіль, то єдиний шлях порятунку був — злетіти у небо. Животи в мишей були набиті шерстю, а чарівна шерсть і в мишачих утробах не втратила чарівної сили. А чи багато треба тієї сили, щоб підняти в повітря мишу?

Підкоряючись даному подумки наказу нових хазяйок, чарівна шерсть виконала свій обов'язок, і незліченна мишача зграя знялася в повітря на чолі зі своєю королевою. Люті коти знайшли замість ласої здобичі порожне місце і вступили в жорстоку битву один з одним.

А миші, правлячи хвостиками, як рулями, і вже свідомо віддаючи накази чарівним шерстинкам, подалися геть від печери Арахни. Вони весело пищали в польоті й обмінювалися враженнями з приводу зручностей нового засобу пересування.

Чи довго залишалися наші миші літунами? На жаль, ні. Поступово вони знову стали звичайними земними істотами, яким судилося пересуватися на чотирьох лапках. Але чарівна шерсть розсіялася по всій країні, і навіть працелюбним гномам не під силу було її зібрати.

Так чаклунка Арахна втратила свого килима-самольота. І вона з цілковитою ясністю зрозуміла, що тепер битва із залізним велетнем, який супроводжує фургон, неминуча. Маючи чарівний килим, Арахна могла втікати від нього повітрям; але тепер вона, як і Тіллі-Віллі, прикута до землі. І знову, вкотре вже, згадалося їй зловісне попередження Урфіна Джюса…

Зібравши два десятки гномів з тих, які ще не встигли розбігтися, Арахна послала їх у розвідку. Вони мали з'ясувати, де перебуває фортеця на колесах і чи правильним шляхом просувається вона до печери. А сама Арахна стала готувати собі зброю — величезну палицю із залізного дерева, що славилося своєю міцністю.

НОВИЙ СОЮЗНИК

оли Тім прилетів до табору, друзів і повідомив, що килим Арахни більше не існує, там усі зраділи, і навіть дуболоми на радощах виконали якийсь незграбний танець, дуже засмутивши Лана Пірота: він же розумівся на цьому.

— Тепер чаклунці від нас нікуди подітись, — самовпевнено сказав Страшило. — Вона могла літати, а ми ні. І нам неможливо було її впіймати. Тепер не лише ми не можемо літати, а й вона теж; отже, ми її зловимо.

— Боюся, це не зовсім так. Звичайно, наші шанси на перемогу дуже зросли. Наш хлопчик Тіллі-Віллі розвивається не по днях, а по годинах, просто як у казці. Ви всі помічаєте, як він буквально на очах стає дедалі спритнішим, швидшим і розумнішим. Та все ж я боюся, що він не зможе

наздогнати Арахну, якщо справа дійде до погоні. Чаклунка прудка, робить великі стрибки, може вмить змінювати напрям свого бігу. А наш хлопчик надто важкий для цього…

Почувши розсудливі слова Чарлі, всі зажурилися.

— Нам треба шукати союзника, такого ж спритного, як Арахна, і сильного, як Тіллі-Віллі. І я гадаю, що таким союзником може стати гігантський орел.

— Орел Карфакс?! — здивовано вигукнули Тім і Енні.

— Саме орел Карфакс, — підтвердив моряк. — З розповіді про торішні пригоди я зрозумів, що це благородний птах, який не терпить брехні й обману. Адже орел зразу покинув Урфіна Джюса, як тільки розгадав його огидні задуми. Карфакс добре ставиться до людей, він без будь-якої просьби переніс вас через провалля, яке не могли подолати ваші мули. І він, як усі жителі Чарівної країни, зацікавлений у тім, щоб найшвидше покінчити з ненависним Жовтим Туманом.

— Так, так, капітане, — закричав Тім, — і я покличу Карфакса на допомогу!

Тут Енні страшенно образилася.

— Все ти, скрізь ти, — сердито говорила дівчинка, — Мишачу армію вів у похід ти, на розвідку літав ти. А коли настане моя черга?

— Знаєш, Енні, це небезпечна справа — розшукувати Орлину долину, — втрутився моряк. — Летіти на килимкові — це не на мулі їхати. І потім, хто давав батькам обіцянку не встрявати у небезпечні пригоди?

— А Тім не давав? Що? Ага, ага!

Цього капітан не міг ніяк заперечити.

— І все одно по Карфакса відправлюся я, — вела своєї Енні, — він мене швидше послухає.

— Це чому? — здивувався Тім.

— Тому, що я жінка! — поважно заявила Енні.

Всі розреготалися, і питання вирішилося на користь Енні. Щоб не так страшно було летіти самій, дівчинка взяла з собою Артошка.

Моторошно було Енні, коли килим, підкоряючись її наказу, піднявся в повітря, полетів над полями й лісами і почав набирати висоту, наблизившись до гір. Дівчинка та песик підбадьорювали одне одного, тому не дуже боялися.

Над горами сонце світило набагато яскравіше, ніж унизу; повітря тут було чистіше, і Енні з Артошком відчули себе зовсім добре. Під килимом пропливав лабіринт гірських вершин, покритих снігом. Енні помітила, що сніг лежить набагато нижче, ніж торік. І дівчинка правильно пояснила це тим, що і в горах стало холодніше, як у всій Чарівній країні. У глибині гірських долин нічого не було видно через туман, але наші повітроплавці твердо вірили, що килим принесе їх куди треба.

І він справді приніс. Коли Енні зійшла з килима, вона побачила неподалік величезне гніздо висотою з триповерховий будинок. З гнізда виглядала велика голова пташеняти. Небавом повітря загуділо від змахів крил і на землю опустився гігантський орел. Це і був Карфакс.

Спочатку він здивовано розглядав відвідувачку, але пам'ять орел мав добру і тому впізнав дівчинку.

— Добридень, благородний Карфаксе! — вклонилася Енні.

— Вітаю тебе, дівчинко, в наших горах, — відповів орел сиплим низьким голосом. — Гадаю, що маєш до мене якесь дуже важливе діло, інакше б ти не довірила своє життя цьому нікчемному клаптеві матерії.

Енні образилася за килимок і сказала, що для своїх розмірів він цілком надійний.

— Але, зрештою, справа не в цьому. Мене привело сюди важливе прохання. Скажіть: вам, гігантським орлам, дуже заважає цей туман, який висить над землею?

— Як тобі сказати, — задумався Карфакс. — Тут, нагорі, з ним ще можна миритися, але в долинах стало неймовірно тяжко розшукувати козлів і турів, і ми останній час живемо надголодь.

— Так знайте ж, чому усе це трапилося! — вигукнула дівчинка.

І вона розповіла про довгий сон Арахни, про її пробудження і про те, як зла фея, щоб забрати народи Чарівної країни в рабство, начаклувала Жовтий Туман.

Мій дядько Чарлі Блек, і мій друг Тім О'Келлі, і я — ми з'явилися до вашої країни на прохання її жителів. Ми вступили в боротьбу з Арахною і добилися деяких успіхів, але пам не вистачає сил для остаточної перемоги. І якщо ви нам не допоможете, Жовтий Туман залишиться над Чарівною країною, — палко закінчила дівчинка.

— Наскільки я тебе зрозумів, ця Арахна ніби як Урфін Джюс, котрий торік захопив владу над Марранами.

— Ну що ви, — мимоволі розсміялась Енні. — Урфін перед Арахною просто дрібнота, як каже мій дядько Чарлі. Навіть коли він захопив Смарагдове місто, сонце сяяло, як і раніше, і небо було голубим. А тепер Чарівна країна позбавлена і сонця, і неба і швидко наближається до

остаточної загибелі. А про Урфіна, до речі, маю сказати, що він уже давно не бог і не король, народ розгадав його і прогнав. І він став хорошим — не пішов на службу до чаклунки і придумав, як боротися з Жовтим Туманом.

— Я радий це чути, — сказав Карфакс. — А щодо Арахни, то я готовий з нею вступити в бій, коли це необхідно.

— Ви будете битися не сам, а в союзі з могутнім Залізним Рицарем Тіллі-Віллі. Він дуже сильний, але, як би це пояснити, — засміялася дівчинка, — йому не вистачає швидкості і спритності, щоб здолати Арахну.

Вислухавши це пояснення, орел мовив:

— Не марнуватимемо час на розмови і рушаймо в дорогу. Ви полетите на моїй спині, а не на цій ганчірці, так вам буде набагато зручніше. Ось тільки не знаю, як вас на спину взяти; у нас, в Орлиній долині, немає драбин.

— Про це не турбуйтеся, — посміхнулася Енні.

Вона сіла на килимок, узяла на коліна Артошка і тихо наказала:

— Килимку, підніми мене на спину Карфакса.

І через кілька секунд дівчинка та песик були на місці.

— Бачу, і ця ганчірка на щось придатна, — здивувавшись, мовив орел.

Він наказав пташеняті тихенько чекати повернення матері, котра відлетіла по здобич, і шумно знявся в повітря.

БИТВА ГІГАНТІВ

оява Карфакса в стані Чарлі Блека показала, що Енні з успіхом виконала своє важливе доручення. Спустившись на землю на килимку, дівчинка передусім показала Тіму язика й переможно вигукнула:

— Ось! А ти казав!

— Гаразд, гаразд, здаюся, — пробурчав Тім.

Чарлі Блек та його загін вітали. гігантського орла з великою радістю, а Тіллі-Віллі ввічливо сказав:

— Я дуже радий бачити вас, шановний пташе! Сподіваюся, ми разом з вами подолаємо злу Арахну!

Карфакс здивувався, побачивши люту фізіономію залізного велетня; але, як розумний і вихований птах, нічого не сказав, а навпаки, похвалив його великі косі очі.

— Вони, напевне, дуже добре бачать, — сказав орел, — і Тіллі-Віллі дуже загордився.

— Я рідкісний красень, клянуся айсбергами! — вигукнув він. — Це всім відомо в Чарівній країні.

Тепер, коли всі бойові сили зібралися разом, можна було починати воєнні дії. Але перед тим як рушати в повному складі до печери Арахни, належало переконатися, чи є там чарівниця. Доручення здійснити останню розвідку випало на долю Тіма, хоча Енні теж рвалася в бій. На цей раз дівчинка залишилася сама, ніхто її не підтримав, навіть Артошко.

Тім з Артошком полетіли на килимку і повернулися годин через дві розчаровані. Арахна щезла. Хлопчик пробував розшукати хоча б одного гнома, аби розпитати його, але маленькі чоловічки немов крізь землю провалилися. І все ж вилазка не була марною. Артошко заявив, що коли його пустять по сліду чаклунки, то він розшукає її, де б вона не ховалася.

Страшило сказав:

— Ти, очевидно, маєш дуже добрий зір, якщо розраховуєш побачити сліди чарівниці. А раптом на камінні нічого не буде помітно?

Артошко фиркнув:

— Ми, собаки, маємо чуття, яке дозволяє іти по сліду навіть у повній темноті, — це нюх.

Страшило недовірливо похитав головою.

Оскільки песик міг узяти слід тільки там, де він починався, вирішили всією компанією йти до печери. Тім, що не раз пролітав над цією місцевістю на килимі, заявив, що вона важкопрохідна, і на фургоні не проїдеш. І хоч було дуже шкода, однак пересувну фортецю довелося залишити. її загнали в кущі і замаскували гілками.

Вже перші кроки по кам'янистій стежці показали, що йти на ворога пішки з фільтром з листя рафалоо на губах зовсім не те, що їхати в зручному екіпажі. І тут Чарлі Блек зрадів, що не захопив з собою з Канзасу гармату з запасом пороху і снарядів, хоча така думка спадала йому. Де вже гасати за прудкою чарівницею по міжгір'ях і гірських ущелинах з тяжкою гарматою? А рушниці будь-якого калібру були для Арахни все одно що дитячі хлопавки.

Караванові і без гармати було сутужно. Добре, що до загону включили понад два десятки дуболомів з командиром Ланом Шротом.

Дерев'яні силачі звалили на плечі весь вантаж фургона: провіант, постелі, інструменти. Вони йшли попереду, дивилися, чи немає де пастки або засідки, скидали з дороги великі брили.

Далі йшли Чарлі Блек і Тім з Артошком на руках (песикові належало берегти сили для майбутньої погоні за Арахною). За ними ступав Залізний Дроворуб; він тяг Страшила, бо сердега весь час спотикався і падав, затримуючи колону. Дін Гіор і Фарамант ішли в супроводі товстенького лікаря Бориля, в котрого, як завжди, висіла медична сумка на боці. Дін Гіор ніс чарівний телевізор, який не наважувались довіряти дуболомам; а на плечі Фараманта зручно влаштувалася Кагги-Карр. І, нарешті" позаду всіх, охороняючи тил, велично крокував Тіллі-Віллі.

Військово-повітряні сили маленької армії представляв Карфакс. Орел ніс на спині Енні. Він зірко дивився на всі боки, але довкола було спокійно.

Як зраділи наші герої, коли перейшли кордон володінь Арахни! Над ними розкинулося давно не бачене блакитне небо без жодної хмаринки. їх щедро освітлювало своїм промінням яскраве сонце. Життєдайне свіже повітря хвилями вливалося в їхні легені, які відвикли дихати вільно. Скинувши набридлі пов'язки з листя рафалоо, люди вітали одне одного, і навіть дуболоми шумно раділи: тепер швидко висохнуть їхні відсирілі без сонечка тіла. І тільки Тіллі-Віллі дивився на небо в повній бентезі: за своє коротке життя він ще не бачив денне світило у всій його величі.

Позаяк загін ішов уже кілька годин, наближався вечір, тому вирішили зупинитися тут до ранку: не варто з'являтися до печери Арахни поночі — а раптом чаклунка влаштувала там засідку.

Якою прекрасною була ця ніч на свіжому теплому повітрі під яскравими великими зорями на темно-синьому небі!

Витягшись на своєму жорсткому ложі і дивлячись угору, Чарлі Блек гнівно сказав:

— І цієї краси проклята чарівниця позбавила Чарівну країну! Та лишень за це одне вона заслуговує смерті!

Енні, Тім і Артошко чудово провели ніч, зручно влаштувавшись під м'яким крилом Карфакса.

На світанку вся різнокаліберна компанія продовжила свої мандри і через три години досягла сховища Арахни. Воно було порожнім. Гномів не було видно, всі кудись щезли.

Перш ніж вирушити на останню вирішальну битву з Арахною, Страшило здогадався глянути на неї в телевізор.

Чарівний ящик поклали на плескатий камінь, і всі стовпилися перед екраном. Страшило промовив магічні слова, матове скло засвітилося, і на ньому з'явилася Арахна. Закутана в синю мантію, вона ховалася серед громаддя диких скель. По обличчю чаклунки видно було, що її переповнюють злоба і страх. Вона озиралася на всі боки, боячись, що вороги виявлять її і в цьому таємному сховищі. Неподалік від Арахни лежала величезна палиця, якою чаклунка могла скористатися будь-якої миті.

— Ого-го, люба особа озброїлася ґрунтовно! — сказав Фарамант.

Тіллі-Віллі відреагував:

— Проти мого меча ця дерев'яна штука нічого не варта, клянуся фок-мачтою!

Марію пошукавши в печері чарівну книгу Арахни, наші герої рушили в дорогу, залишивши на майданчику перед печерою весь громіздкий багаж.

Попереду біг Артошко, тримаючи носа біля землі. Він ішов по сліду чаклунки, не збиваючись з нього, так само вільно, як людина на міській вулиці. Стежити за маленькою чорною кулькою, що котилася поміж кущів, високих трав, кам'яних завалів, Лестару і Тіллі-Віллі було важко, тому над ними летіла Кагги-Карр і служила велетневі надійним провідником. Позаду довгим ланцюжком розтяглись дуболоми й люди, а вгорі повільно змахував величезними крилами Карфакс. Цього разу в нього на спині нікого не було: в бою не до того, щоб пам'ятати про вершника і берегти його.

Через кожні півгодини Страши до перевіряв по телевізору, чи перебуває чаклунка в своєму сховищі. Арахна ще була там, але поведінка її ставала дедалі нервовішою. Вона уважно вдивлялася в небо. Чи не помітила вона орла? Чарлі Блек подав знак Карфаксу, щоб він опустився нижче, і той перейшов на бриючий політ.

— Сліди Арахни стали свіжі і помітніші, — доповів командуванню Артошко. — Ми наближаємося до сховища чаклунки.

А дорога ставала дедалі гіршою. Зустрічалося безліч ущелин, вузьких і широких. Через вузькі ущелини дуболоми перекидали мости із захоплених з собою колод, широкі ущелини доводилося обходити. Від Тіллі-Віллі, котрий ішов на чолі колоші, вимагалася величезна обережність: найменша його помилка могла призвести до падіння і важкого каліцтва. А це означало провал усієї операції.

— Клята чаклунка, куди зайшла! — бурчав коротконогий Бориль, ледь встигаючи за супутниками.

— Залишайтеся тут, лікарю! — не раз пропонував йому Чарлі Блек.

— Нізащо! Медицина завше повинна бути на посту!

І хоробрий маленький лікар крокував далі, обливаючись потом.

Раптом на вершині гори з'явилася велетенська чорна фігура Арахни: чаклунка помітила наближення ворогів.

Загін Чарлі Блека опинився в небезпечному становищі. Чаклунка раз у раз нахилялася, хапала могутніми руками великі каменюки і кидала їх на величезну відстань. Каменюки розліталися на друзки, і одна з таких друзок уже влучила в дуболома. Снаряди, спрямовані в Тіллі-Віллі, Залізний Рицар з великою спритністю відбивав щитом.

Капітан Блек помітив неподалік щось схоже на двосхиле камінне шатро, утворене великими плитами, що сперлися одна на одну. Під масивним склепінням цього шатра заховалися від обстрілу Арахни Чарлі та його соратники.

Блек сказав:

— Коли б'ються гіганти, нам, карликам, краще триматися осторонь. Наші удари для них не страшніші за укус комашки.

Моряк розмістився біля виходу з шатра, щоб зручніше було спостерігати картину битви. Він бачив, як Тіллі-Віллі вперто просувався вгору схилом гори, а чаклунка скидала на нього величезні брили. Чарлі із завмиранням стежив, як котяться вниз уламки скель, гуркочучи і підстрибуючи. Вони були такі великі, що щитом їх не відіб'єш. Але Тіллі-Віллі щоразу спритно ухилявся, і снаряди пролітали мимо.

— Буря і хвилі! — раптом дико загорлав моряк, розмахуючи руками. — Нарешті й орел вступив у бій.

Карфакс довго вичікував слушного моменту і раптом з розгону вдарив у спину Арахни своїм величезним дзьобом з такою силою, що чаклунка ледь не втратила рівноваги і випустила з рук камінь, який збиралася шпурнути. Чарівниця люто обернулася до нового ворога, підхопила з землі палицю і спробувала оглушити Карфакса.

Та орел, незважаючи на свої гігантські розміри, був дуже спритним і майстерно ухилявся від ударів. Поки Арахна відбивалася від орла, Тіллі-Віллі піднімався схилом величезними кроками. Всі його пружини скрипіли і стогнали, механічні м'язи були до краю напружені, а Лестар нетерпеливо тупав маленькими ніжками по підлозі кабіни, примовляючи, наче в лихоманці:

— Ну, ще крочок, ну, ще один! Зосередь сили, моя крихітко!..

Гігант стрімко піднявся, викрикуючи погрози:

— Грім і блискавка! Ось я тобі втелющу, клята чаклунко, дай лишень видертися на гору!..

Вражена невмолимою лютістю фізіономії Тіллі-Віллі, злобним поглядом його косих очей, Арахна ціпеніла від страху. А Залізний Рицар дедалі швидше піднімався схилом. Чарлі Блек показав себе великим знавцем військової справи, коли покликав на боротьбу з Арахною Карфакса. Нелегко було могутній чарівниці битися на два фронти. Коли вона поверталася проти Тіллі-Віллі і пробувала збити його уламком брили, орел накидався на її спину, шматував дзьобом і гострими кігтями, бив крилами. А варто було феї повернутися до Карфакса, як велетень безпечно долав нову ділянку гори.

Чаклунка розуміла безнадійність свого становища. Ех, якби в неї був чарівний килим! Тоді, ухилившись від залізного богатиря, вона зійшлася б у повітрі сам на сам з гігантським орлом, і ще невідомо, чия була б

перемога. Але шерсть килима розвіялася по всій країні, і важкий бій доводиться вести на землі.

Арахні залишалося одне: рятуватися втечею. їй вдалося ненадовго приголомшити Карфакса ударом палиці, й вона кинулася схилом гори гігантськими кроками — геть від Тіллі-Віллі, який невмолимо наближався.

Величезна фігура чаклунки раптом щезла з очей Чарлі Блека та його друзів, котрі спостерігали картину битви. Це привело моряка у відчай. Вихопивши з рук Тіма килим, Чарлі стрибнув на нього і наказав нести себе до місця бою.

Але чарівний килим тільки конвульсивно смикався і ледь відривався від землі на кілька дюймів: моряк був надто важким для нього. Тім, який спостерігав за цією сценою з великим інтересом, підскочив до Чарлі Блека і вигукнув:

— Капітане, вибачте, однак летіти доведеться мені!

— Гаразд, хлопче, твоє щастя, — похмуро погодився Блек і поступився місцем Тіму.

Килим тієї ж миті майнув угору і поніс щасливого Тіма О'Келлі до вершини гори. Там хлопчик побачив вражаюче, незабутнє видовище. В роздертій синій мантії чаклунка мчала гірськими схилами, мов сарна, зіпершись на довгу палицю, перестрибуючи через ущелини, робила гаки і петлі, намагаючись збпти з пантелику переслідувача.

Можливо, це їй і вдалося б, коли б не Карфакс. Гігант кружляв над головою чарівниці, цілив їй дзьобом в обличчя, бив крилами в спину, чіплявся кігтями за плечі.

А позаду, до кіпця використавши всю силу своїх могутніх механічних мускулів, легкими пружними стрибками гнався за втікачкою Залізний Рицар зі страшними очима і хороброю юначого душею.

Оглядаючи з висоти лабіринт хребтів і ущелин, Карфакс побачив удалині величезний кам'яний виступ, з трьох боків оточений проваллям. Орел давно знав Скелю смерті — туди і сам він, і його побратими орли не раз заганяли гірських козлів і турів, і там тварини знаходили свою смерть.

"Туди, і тільки туди повинен пролягти шлях чарівниці", — вирішив орел.

І хоч як намагалася Арахна ухилитися в бік від цього небезпечного шляху, Карфакс не давав їй такої можливості. Ні праворуч, ні ліворуч, а тільки вперед, і кожен крок, кожен стрибок наближали злу фею до того місця, де повинна була статися розплата. І ось нарешті Скеля смерті!

Побачивши, в яку пастку її загнали могутні вороги, Арахна дико завила від люті і страху.

Обернувшись до Тіллі-Віллі, чаклунка у відчаї підняла в повітря величезну палицю.

Почалася незвичайна битва. Спостерігаючи її, Тім О'Келлі верещав від захвату і так вертівся на своєму килимку, що з десяток разів упав би з нього, якби килимок завбачливо не піднімав вгору той чи той край.

Двоє велетнів, мов легенькими очеретинками, фехтували своєю зброєю: Арахна — палицею, Тіллі-Віллі — мечем. І хтозна, дісталася б Залізному Рицареві перемога чи загинув би у битві, коли б не допомога Карфакса. Розлючений орел, забувши про власну безпеку, жорстоко шматував чаклунку кігтями, бив її крилами по обличчю, заважаючи бачити противника.

І жадана мить перемоги настала!

Тіллі-Віллі спритним ударом перерубав палицю чарівниці навпіл. У руці Арахни залишився непотрібний обрубок дерева, і, жбурнувши його в орла, зла фея з передсмертним зойком: "Урфін мав рацію!" — кинулась в провалля, з дна якого піднімався білий пар.

— Перемога! Перемога!!! — трубним голосом сповістив орел.

— Перемога! — прогримів Тіллі-Віллі, і йому слабким голосом вторив зі своєї кабіни Лестар, щасливий, як ніколи в житті, хоча і цілком знеможений тряскою, яку йому довелося витримати у животі велетня за час погоні та жорстокої битви.

Неможливо передати словами, яку радість пережили Чарлі Блек і решта наших героїв, коли Тім О'Келлі, котрий повернувся на чарівному килимку, розповів їм про перемогу в останньому бою. А небавом прибули і самі переможці — зранений орел і вкритий пилюкою, з глибокими вм'ятинами на грудях і на боках Залізний Рицар Тіллі-Віллі, велетень з лютим обличчям та добрим серцем.

Якими похвалами, якими добрими побажаннями обсипали люди хороброго, самовідданого Карфакса!

Орел сказав:

— Не дякуйте мені, друзі мої! Адже і мені, як усім нам, загрожував смертю Жовтий Туман; отже, я бився не тільки за інших, а і за себе, і за своє плем'я. А тепер я повертаюся до своїх: мене ждуть з нетерпінням і хвилюванням. Дорогою я можу доставити Енні до печери Арахни, навіщо дівчинці втомлюватися без потреби?

Перш ніж піднятися на спину орла, Енні подула в свисточок, і перед нею з'явилася Раміна.

— Радійте разом з нами, ваша величносте, — сказала Енні. — Підступна Арахна загинула, і в її поразці велика заслуга мишачого племені!

Дівчинка взяла безмежно щасливу королеву на руки, і килимок підняв їх на спину Карфакса. Відлітаючи, Енні побачила, як її друзі веселою колоною рушили в зворотну путь.

ЖОВТИЙ ТУМАН ЩЕЗ!

нні проводжала Карфакса очима до тих пір, покп він не перетворився на темну цятку далеко в небі і не щез. Раміна теж розпрощалася з дівчинкою: вона вирушила до свого народу вести його до здавна обжитих місць, у Смарагдову країну.

Енні з трепетом увійшла в житло Арахни і остовпіла з подиву: всю печеру заповнили маленькі чоловічки. Там були дідусі, котрі дивилися вгору, задерши сиві бороди, і охайні бабусі в білих чепчиках і вишитих фартушках, і молодь, і зовсім крихітні діти з величезними іграшками в руках.

Гноми розступилися перед Енні, і наперед вийшов поважний дідок у червоному ковпаці: це був літописець і старійшина гномів Кастальо.

— Добридень, мила Енні! — з поклоном сказав гном.

— Ви знаєте моє ім'я? — здивувалася дівчинка.

— Ми знаємо про вас все, пришельці зі Смарагдового острова і гості із-за гір, — пояснив Кастальо. — Чимало ночей провели ми під фургоном, слухаючи ваші розмови, знайомлячись з вашими планами воєнної кампанії.

— І ви, звичайно, передавали їх Арахні?! — з обуренням вигукнула дівчинка.

— Аж ніяк, — спокійно заперечив гном. — Ми дотримувалися ней-тра-лі-те-ту, як любить висловлюватися ваш друг Страшило Мудрий. Справа в тому, що від давніх-давен на наше плем'я накладено закляття: ми повинні були служити Арахні, у всьому їй підкорятися і не діяти на шкоду чарівниці. Але в це закляття не входив обов'язок воювати проти її ворогів, — хитро посміхнувся дідок, — ось ми і не воювали.

Енні подивувалась метикуватості гномів і запитала:

— А чому ви досі ховалися від нас?

— Ви б зажадали, щоб ми сприяли вам, а ми і цього не могли робити. Але тепер, коли Арахна мертва і закляття втратило силу, ми повністю у вашому розпорядженні.

— Ви вже знаєте про смерть чаклунки? — дедалі більше дивувалася Енні.

— Коли ви йшли до сховища Арахни в горах, ти бачила на дорозі маленькі сірі стовпчики? — усміхаючись, запитав Кастальо.

— Бачила, але не звертала уваги; я думала, це звичайне каміння.

— Це були ми, гноми, завернуті з голови до ніг в сірі плащі. Ми неперевершені майстри маскування.

— Еге ж, це справді так! — погодилася дівчинка.

— І ось, як тільки Арахна впала в бою, від одного поста до іншого полетіла радісна новина швидше, ніж пташиною естафетою.

— Ну і ну! Я можу лише щиро радіти, що в боротьбі чаклунки проти нас ви дотримували нейтра… літету, — затнулася Енні на важкому слові. — Уявляю, як ви могли нам нашкодити.

— Що так, то так! — з гордістю підтвердив Кастальо. — Проте перейдемо до справи. Як я здогадуюсь, ви, переможці Арахни, шукатимете її магічну книгу, щоб зруйнувати наслані нею злі чари?

— Ви маєте рацію, дідусю!

— Так ось, зараз я покажу тобі схованку хазяйки…

Схованка була в найдальшому, найтемнішому кутку печери. Це була ніша, видовбана в стіні і закрита плескатим каменем, що зливався зі скелею. Кнопки, які приводили в дію секретні пружини, без допомоги гнома знайти не вдалося б нізащо.

Коли всі необхідні операції були зроблені і піша відкрилася, Енні жадібно схопила товсту пергаментну книгу в поруділій палітурці.

— Дякую, дуже дякую, любий дідусю! — палко вигукнула Енні. — Але як ви розкрили таємницю чаклунки?

— Гм, я ж тобі казав, що від наших очей ніщо не сховається. Найсмішнішою була непорушна віра Арахни в те, що тайник відомий тільки їй.

Дідок захихикав, його сміх підхопили інші гноми.

— Я ще і ще раз дякую вам, друзі, але, відверто скажу, не хотіла б я мати таких домашніх шпигунів, як ви, — розсміялася Енні.

Гноми розреготалися ще гучніше.

Через кілька годин з гір повернувся загін Чарлі Блека. Друзі Енні надзвичайно зраділи, коли побачили в руках дівчинки заповітну книгу — мету їхньої великої боротьби. Адже якби книга не знайшлася, всі їхні зусилля виявилися б марними і Чарівну країну чекала б неминуча загибель.

Коли галявину перед печерою сколихнув веселий гомін, з якогось непомітного сховища виповз Руф Білан.

Обличчя зрадника посіріло від сорому і страху. Запобігливо кланяючись Страшилові і Велетневі із-за гір, Руф Білан просив не карати його надто суворо за нову зраду.

— Я не винен, — бурмотів переляканий запроданець. — Коли я прокинувся від довгого сну в Печері, мене почав виховувати підземний рудокоп, але в цей час...

— Тебе викрали гноми, посланці Арахни, — перебив Білана Страшило. — Нам це все відомо. Ми знаємо, що ти потрапив до рук чаклунки, коли з тебе можна було виліпити що завгодно. І це пом'якшує твою вину, — додав справедливий Правитель.

Білан кинувся до його ніг.

— Так ви збережете мені життя? — в захваті скрикнув він. — О, я зумію виправдати ваше милосердя!..

— Так, але який ти зараз, ти — ганьба свого племені. Доведеться тебе знову приспати... — Помітивши переляк на обличчі Білана, Страшило заспокоїв його: — Тебе присплять ненадовго, на місяць-другий, а після цього перевиховають по-справжньому. Вирушай до Смарагдового міста і передай Ружеро, що я прошу зробити з тебе порядну людину.

— Мачти і вітрила! — вигукнув Чарлі Блек. — Це придумано здорово, друже Страшило.

Низько вклонившись і безмежно дякуючи, Руф Білан рушив назустріч новому сну. Коли його фігура зникла за найближчим пагорбом, з натовпу гномів вийшов Кастальо і шанобливо звернувся до Страшила:

— Тричі Премудрий Правителю Смарагдового острова, ми віддавна знаємо про ваші великі достоїнства і просимо прийняти нас, гномів, під ваше високе заступництво! Що це означає? — запитав здивований Страшило.

— А це означає, що ми хочемо стати вашими підданими. Звичайно, ми усвідомлюємо, що не заслужили такої честі, але згодні платити данину, яку ви вирішите на нас накласти.

Страшило важно випростався, спираючись на чудовий ціпок, якого зумів зберегти під час походу. Прохання гномів дуже йому полестило.

— Гм… гм… — сказав він. — Ваша заява досить несподівана, але, здається, їй не про-ти-по-ка-за-ні жодні побічні об-ста-ви-ни.

Ця туманна фраза навіяла гномам велику повагу до вченості Страшила. їхня колишня хазяйка ніколи не вживала таких довгих слів!

— Чи можна так розуміти, ваша милосте, що ви згодні виконати наше бажання? — несміло спитав Кастальо.

— Так, напевно, — погодився Страшило. — А що стосується данини… я чув, що ви тут вели докладний літопис нашої країни?

— Так, ваша милосте, ми ведемо його вже п'ять тисяч років! — з гордістю сказав Кастальо.

— Тоді ведіть його й надалі, це і буде тією даниною, яку ми на вас накладаємо!

— Ура!! Хай живе Тричі Премудрий Страшило! — прокричали гноми хором.

— Але, звичайно, ви показуватимете нам плоди своєї праці, — милостиво закінчив Страшило.

Тоді дозвольте вручити вам усі томи нашого літопису, що зберігся за п'ять тисяч років. У нас вони лежать непотрібною купою, а в Смарагдовому місті їх вивчатимуть історики і напишуть довгі вчені праці...

Літописна бібліотека була спакована і нав'ючена на спини дуболомів.

Обіцянку вести літопис гноми сумлінно виконують і досі. Свого часу до бібліотеки Смарагдового міста надійшов 579-й том "Загального Літопису Чарівної країни", в якому охочі можуть прочитати опис дивних і незвичайних подій, що сталися в Чарівній країні, названій "Таємниця покинутого замку".

За спільною згодою Чарлі Блекові була надана честь зняти закляття Арахни і покінчити з Жовтим Туманом. Адже це він, Велетень із-за гір, створив могутнього За різного Рицаря Тіллі-Віллі і здогадався заручитися допомогою Карфакса. Без цих двох гігантів перемогти чаклунку було б неможливо.

Врочисту церемонію зняття чаклунства вирішили здійснити на кордоні колишніх володінь Арахни, де починався Жовтий Туман. Там зразу буде ви що, чи дадуть бажаний результат магічні слова.

Кілька годин дороги — і караван зупинився на рубежі сонячного краю і району Жовтого Туману. Попереду розливалася мутна імла,

звідки віяло сирістю й холодом. Тут щебетали птахи, шугаючи поміж гіллям дерев, піднімали свої голівки з трави пишні квіти, пурхали зозулясті метелики, а там землю вкрив сніг, дерева стояли голі, в лісі було мертво і порожньо.

У всіх сильно закалатали серця, коли Чарлі Блек, дивлячись у книгу, голосно і чітко почав вимовляти чарівничі слова:

— Убурру-курубурру, тандарра-апдабарра, фарадонна-рабадон, шарабрра-шарабарра, щезпи назавжди, проклятий Жовтий Тумане, з Чарівної країни!

І, о чудо! Ніби чиясь богатирська рука шарпнула туманну завісу, і над тією землею, де була крижана пустеля, розкинулося у всій пишноті блакитне небо і засяяло яскраве сонце!

Радість наших героїв важко описати. Енні і Тім обіймалися, Чарлі Блек кинув високо в повітря свою люльку і спритно зловив її; лікар Бориль розмахував медичною сумкою; Лан Пірот граціозно виконав "Танець оленя", за який дістав свого часу перший приз на міському конкурсі танцюристів. Артошко оглушливо гавкав, забувши, що вміє говорити; а Кагги-Карр виробляла в повітрі неймовірні колінця. Дуболоми затіяли веселу метушню, а величезний хлопчак Тілл-Віллі на радощах заспівав першу у своєму житті пісню, слова і мелодію якої тут же створив сам.

Врятовано від загибелі Чарівну країну, і знову буде вічно сіяти над нею спекотне сонце, круглий рік дерева родитимуть соковиті плоди, круглий рік весело працюватимуть люди на полях, збираючи щедрі врожаї.

Чарлі Блек розклав багаття і, коли воно розгорілося, кинув туди чарівну книгу Арахни.

— Нехай навіки щезнуть злі заклинання, що містяться в цій клятій книзі, — сказав моряк. — Хтозна, в чиї руки може вона потрапити і яку шкоду заподіє людям, коли її не знищити!

Вогонь повільно огортав сторінки, загрубілі за тисячі літ, і нарешті книга спалахнула. Коли від древніх чаклунських сторінок залишився лише попіл, набіглий порив вітру підхопив його і поніс удалечінь.

— Нехай так само згине все зло в Чарівній країні і у всьому світі! — врочисто промовив Чарй Блек.

ПОВЕРНЕННЯ

чудовим настроєм паші герої почали розшукувати фургон, що залишили неподалік від цього місця.

— Капітане, я полечу на килимку і все приготую до вашого приходу, — зголосився Тім.

Та коли хлопчик сів на килимок і наказав йому доставити його до фургона, той навіть не поворухнувся. Тім знову і знову повторював наказ, але його зусилля буди марними.

— Що ж, врешті-решт, сталося з цією штукою?! — скрикнув розгніваний Тім.

— Дуже проста річ, — пояснив Страшило. — Арахна мертва, її чарівна книга спалена, і тому закінчилися всі її чарп.

— Тоді і залишайся тут, непотрібна ганчірко!

Хлопчик навіть буцнув килимка ногою.

— Як тобі не соромно, — докірливо сказала Енні. — Цей добрий килимок робив нам стільки послуг, і ось твоя вдячність! — Енні згорнула килимок і взяла під пахву. — Я збережу його на пам'ять про наші пригоди.

— Гаразд, давай понесу, — мовив присоромлений Тім і взяв у дівчинки ношу.

А Фарамант дістав з кишені інвентарний опис, перегорнув кілька сторінок, послинив олівець і викреслив запис:

"Килим-самоліт потертий, розміром 4х3 лікті...".

А на полях зробив примітку для ясності: "Списаний, як такий, що втратив чарівну силу".

Ховаючи зшиток, Фарамант важно пояснив:

— Всяка справа вимагає порядку. З кого спитають за недостачу, коли стануть робити інвентаризацію? Звичайно, з начальника постачання.

Подорожні йшли засніженою місцевістю, а навколо коїлось щось дивовижне. Земля парувала, з пагорбів стікали ручаї, на гілках дерев швидко бубнявіли бруньки, і де-не-де на галявинках уже несміло визирали зелені травинки.

Під живодайним промінням жаркого сонця в Чарівній країні настала весна!

Обганяючи людей, у повітрі з піснями летіли птахи: солов'ї, малинівки, щиглики, зяблики, чижі. Це тимчасові гості Арахни поверталися з її колишніх володінь до рідних гнізд, звідки їх вигнав Жовтий Туман. По деревах стрибали білки й опосуми; а дещо оддалік

незграбно прочвалав ведмідь, з острахом скошуючи очі на люте обличчя Тіллі-Віллі.

Спостережливий велетень помітив страх ведмедя і згадав, що не тільки він, а й інші звірі, побачивши його, злякано втікали в кущі.

Тіллі-Віллі зупинився і покликав ведмедя. Той побоявся ослухатись і неохоче підійшов. Не наважуючись дивитися в страшні очі Залізного Рицаря, ведмідь понуро опустив голову.

— Слухай-но, друже, — лагідно звернувся Тіллі-Віллі до ведмедя, — ти, здається, боїшся мене?

— Н-ні, н-не б-боюся, — тремтячим голосом пробурмотів ведмідь, — чого це мені в-вас б-боятися?

— Ось і я так само думаю, — погодився гігант. — Як-не-як я маю заслуги перед країною. Так чому ж ти не хочеш дивитися мені в очі?

— Н-не м-мучте, відпустіть…

І ведмідь раптом прожогом кинувся в найближчі зарості.

Тіллі-Віллі дивився йому вслід ображено, нічого не розуміючи.

— І це їхня вдячність… — сумовито промовив він. Помітивши зажуреного Тіллі-Віллі, Страшило з властивою йому мудрістю вирішив пожаліти його.

— Не засмучуйся, друже, — м'яко сказав він. — Навпаки, тобі треба гордитися, що в твоїх очах закладена маг-не-тич-на сила…

— Ман-ге… Яка?

Страшило повторив.

— Ця сила дається не кожному, — пояснив він. — Ти бачив у когось з людей такі очі/як у тебе?

— Ні, — казав залізний велетень.

— Отож-бо. В твоєму обличчі й особливо очах закладена неповторна ін-ди-ві-ду-аль-ність, і в цьому твоя пе-ре-ва-га перед усіма живими і неживими істотами!

Зачарований довгими і лункими словами, простодушний велетень забув своє горе і весело вигукнув:

— Тепер я не звертатиму уваги на переляк цих диваків!

— І правильно зробиш! — підбадьорив його Страшило.

Подорожні пішли далі. Природа оживала просто на очах.

Кагги-Карр, яка долала шлях на плечі Залізного Рицаря, раптом схвильовано зірвалася з місця.

— Ні, я більше не можу! — закричала вона. — Я повинна негайно приступити до виконання своїх обов'язків!

— А які у вас обов'язки? — невинно запитав Тім.

— Хіба ти не знаєш, що я — Генеральний Директор зв'язку Чарівної країни? — роздратовано вигукнула ворона. — За свої заслуги я навіть нагороджена орденом, але оскільки я не хвалько, то не маю звички його носити.

І тут ворона іронічно глянула на груди Бориля, прикрашені двома орденами.

— Вибачте, ваша величносте, я тут пришелець і не знав про ваше високе звання, — мовив спантеличено хлопчик.

Улещена гучним титулом, Кагги-Карр розповіла компанії про свої наміри.

— Я зараз розішлю повідомлення по всіх напрямках, — сказала ворона. — Всі люди, всі звірі, всі птахи повинні якомога швидше дізнатися про те, що Жовтий Туман щез назавжди і вони можуть повертатися додому. Я надішлю гінців у Підземелля, до Жуванів і рудокопів. Я викличу всіх, хто ховався від Жовтого Туману у володіннях добрих Раміни і Стелли. Нехай швидше відновиться порядок у Чарівній країні!

Енні і Тім з повагою дивилися на цю розтріпану птаху, віл якої так багато залежало і яка прагнула принести щонайбільше користі жителям Чарівної країни.

А Кагги-Карр уже десь. далеко віддавала накази ластівкам і горобцям, які злетілися на її клич.

Кожен новий день подорожі приносив дивовижні переміни. Сніг і лід давно щезли, трава швидко піднімалася із землі, дерева вкривалися густим листям і манили до себе бджіл ароматом пишноквіття.

Енні, Тім і Чарлі Блек радо впізнавали мальовничі пейзана Чарівної країни. Вони самі воскресили цю красу, і тому їхня радість була особливою.

Подорожніх обганяли отари антилоп, бізонів, оленів; вогненно-руді лиси кралися хащами, виглядаючи: чи не потрапить їм на зуби

необережний кролик; ящірки виповзали з глибоких нір, де ховалися від морозу.

Кагги-Карр одержувала від своїх зв'язківців донесення по кілька разів на день. Усі вісті були втішні. Маррани вже залишили країну Балакунів, повернулися в свої долини і розпочали сівбу. Покидаючи володіння Стелли, Маррани запевнили гостинних господарів, що віднині вони стануть їхніми вічними друзями і їхні відносини ніколи не будуть затьмарені навіть тінню неприязні.

Жувани і рудокопи залишили сутінкову Печеру і повернулися до своїх затишних жител, зігріті промінням спекотного сонця. Звичайно, услід за ними пішли і ті звірі, що знайшли притулок у Підземеллі. Хитаючись від голоду, жмурячись від незвичного світла, люди, буйволи, антилопи, зайці, єноти розбредалися лісами, повертаючись на обжиті місця.

Турботливий Страшило поцікавився долею Урфіна Джюса. Як пережив колишній король тяжкі тижні снігового полону в своїй самотності? Чи не постраждало його здоров'я?

Чарівний ящик показав Правителю Смарагдового міста і його друзям затишну долину біля підніжжя Кругосвітніх гір, веселий, заново пофарбований будиночок Джюса, оживаючу зелень на садибі.

Городник копав грядки, перекидаючи землю сильними змахами лопати. Вираз обличчя був м'яким, миротворним, чого раніше за ним не спостерігалося. Попередньої похмурості в погляді Урфіна ніби і не було. Поряд на пеньку важно розсівся пугач Гуамоко, який, вочевидь, почав поправлятися після тривалого голоду.

— … Ось так, друже мій Гуамоколатокінте, — вів далі Урфін розмову з пугачем. — Згоден тепер, що я виявився пророком? Адже Арахни вже на світі нема…

— А як ти можеш довести це, господарю? — заперечив пугач, украй улещений тим, що Джюс назвав його повним іменем: адже це траплялося дуже рідко! — Можливо, чаклунка просто схаменулася і повернула людям сонечко з доброї волі?

— З доброї волі, ха-ха-ха! — розреготався Урфін. — Багато в неї доброї волі! Ні, мені абсолютно ясно, що Страшило Мудрий знайшов якийсь цілком незвичний спосіб розправитися з цією злочинницею.

Слова Урфіна Джюса втішили Страшила, його голова почала розпухати від похвал. А городник говорив:

— Справді, мене дуже цікавить, що він придумав. Я, мабуть, відправлю тебе в розвідку. Не заперечуєш, Гуамоколатокінте?

— Із задоволенням, господарю, все з'ясую, — бадьоро відповів пугач, безмежно задоволений нехитрими лестощами Урфіна.

Далі слухати їхню розмову Страшило не став і вимкнув телевізор.

— Я бачу, колишній у-зур-па-тор зовсім змінився, — сказав він. — Треба буде знову запросити Урфіна до Смарагдового міста. Він достатньо покараний за свої минулі злочини, нехай живе серед людей. Його поведінка під час усієї історії з Арахною вища од будь-яких похвал.

Караван продовжував свій шлях і нарешті вступив у межі Смарагдової країни. Страшило та його друзі вже не їхали в фургоні. Доручивши турботу про нього дуболомам, вони йшли пішки, радіючи відродженню природи.

Ось вони побачили перші ферми. Їхні мешканці встигли повернутися з міста, де рятувалися від морозу і Жовтого Туману. Фермери працювали в садах і на полях; люди були веселі, як колись, і тільки їхні змучені обличчя свідчили про те, який тяжкий час вони пережили. А з яким

ентузіазмом вітали вони своїх визволителів: Велетня із-за гір, Енні, Тіма, Страшила, Дроворуба і насамперед, звичайно, добродушного гіганта Тіллі-Віллі! Тепер його страшне обличчя вже нікого не лякало; всі знали, що це тільки маска, призначена для пострaху злої феї.

І ось показалися башти Смарагдового міста. Подорожні не могли відвести від них захоплених поглядів.

Смарагдове місто завжди вирізнялося пишнотою, але нашим героям здавалося, що воно стало ще прекраснішим, хоча це навряд чи було можливим. Смарагди на стінах, на баштах, на воротах і дахах будинків сяяли дивним блиском, ніби облиті дощем після пилу. Зелена і червона черепиця на дахах чергувалася в мальовничому безладді, і все Смарагдове місто здавалося незвичайною іграшкою, створеною рукою великого майстра.

Подорожні переправилися через канаву на поромі, який відновив свою роботу. А Залізний Рицар перейшов канаву вбрід, однак тепер він уже не спотикався: хода його була тверда, рухи впевнені.

Тіллі-Віллі влаштувався жити в найбільшому міському парку: в місті не знайшлося жодної споруди, де б він міг розміститися. І цей парк з ранку до вечора дзвенів дитячими голосами: міські хлопчаки і дівчатка так і тяглися до доброго велетня, трохи дивуючись лише з того, що він такий великий, але анітрохи не сахаючись його обличчя… І залізний хлопчик завжди охоче з ними бавився: у його віці ігри були найсерйознішою та найпотрібнішою справою.

Радісне потрясіння пройняло наших подорожніх, коли вони підійшли до міської брами. Брама, як завжди, була зачинена. Енні тричі вдарила в дзвін, віконце сторожа відчинилося, і звідти визирнув Фарамант. Він був у зелених окулярах! Виявляється, Вартовий Брами полишив караван годину тому, випередив супутників і зайняв звичне, за багато років обжите місце в сторожовій будці.

— Хто ви такі і чого прийшли до нашого міста? — суворо запитав Фарамант, хоча в кутиках його очей чаїлась усмішка.

— Я — Тричі Премудрий Страшило, Правитель Смарагдової країни, йду зайняти місце, яке належить мені по праву.

— Я — Залізний Дроворуб, Правитель Мигунів, іду погостювати у вашому чудовому місті на запрошення свого друга Страшила.

— Я — Велетень із-за гір, моряк солоної води, йду до вашого прекрасного міста відпочити після важкої боротьби з могутньою чаклункою Арахною.

Потім і інші подорожні відрекомендувалися за всіма правилами. Брама відчинилася, і Фарамант зустрів прибульців з кошиком, повним зелених окулярів.

— Смарагдове місто вітає вас, прибульці, — поважно сказав Вартовий Брами, — але ви повинні надіти зелені окуляри. Такий наказ Гудвіна Великого і Жахливого, і слово його — закон!

Подорожні, сміючись і кепкуючи з Фараманта, наділи зелені окуляри, і все довкола них заблищало різнобарвними відтінками зеленого кольору — від ніжно-бірюзового до темно-зеленого і аквамаринового.

Страшило, Дроворуб, моряк Чарлі і решта ввійшли в місто, і що тут почалося!

На ґанках будинків і балконах товпилися люди; дітлахи обліплювали дахи, тримаючись за труби, флюгери і різьблені окраси; з прочинених вікон визирали дідусі та бабусі. Від вигуків захоплення дзвеніло повітря, звідусіль летіли оберемки квітів...

І серед усього цього радісного гармидеру метушилася скуйовджена, охрипла від крику Кагги-Карр, головна розпорядниця урочистостей! Це вона ще напередодні з'явилася сюди, попередила жителів міста й околиць про прибуття Страшила та його друзів і влаштувала їм небувалу зустріч.

Процесія, супроводжувана тисячами тріумфуючих городян, пройшла по килиму квітів, що встеляли вулиці, і вступила на палацову площу. Посеред неї, як у минулі щасливі часи, клекотав і переливався веселковими барвами головний міський фонтан, а з басейну, пустуючи, вистрибували золоті і срібні рибки.

Палац Страшила з широко розчиненими дверима, з дзеркальними вікнами готовий був зустріти господаря та його гостей. Слуги до блиску натерли паркет, ні порошинки не залишили на стінах і стелях. Шовкові і оксамитні портьєри звисали з позолочених дверних карнизів, і всюди виблискували смарагди, смарагди, смарагди!..

їхній нестерпний блиск засліплював очі, і тричі правий був розумний Фарамант, коли примусив наших героїв надіти зелені окуляри. Біля дверей Тронної зали з колосальним тортом на золотій тарелі зустрів гостей кухар Балуоль у білому фартусі і білому ковпаку, а в самій залі були накриті столи з безліччю різноманітних, найвишуканіших страв.

У Тронній залі друзів чекав Сміливий Лев. Цар звірів постарів для довгих, небезпечних мандрівок, але він був безмежно щасливий зустріти Енні, і Велетня із-за гір, і всіх інших живими і здоровими. Він плакав від радощів і витирав сльози китичкою хвоста.

Та Енні надзвичайно вразило те, що до неї з шанобливим поклоном підійшов довгов'язий худий лікар Робиль у парадному вбранні, з орденами на грудях, і в руці в нього був срібний обруч, який, за словами Дроворуба, загубився разом з ручною ланню Ауною.

А все пояснювалося дуже просто. Коли на країну впав Жовтий Туман, невидимка Ауна прийшла до Фіолетового палацу шукати притулку у своєї хазяйки Фрегози, і срібний обруч був знятий з шиї втікачки. На жаль, це трапилося вже після того, як Залізний Дроворуб подався до Смарагдового міста, і коштовний талісман залишався в країні Мигунів до зникнення туману.

Зраділа Енні швиденько наділа прикрасу на голову, але їй, звісно, не спало на думку натиснути на рубінову зірочку, щоб стати невидимкою. Навіщо робити такі фокуси в колі друзів?

Тім сказав:

— Шкода, що ми не одержали цю річ раніше, до того, як пішли воювати з Арахною. Я проник би до неї в печеру і викрав би чарівну книгу.

Енні заперечила:

— Гадаю, з цього нічого не вийшло б. Книга була захована надійно, і без допомоги гномів знайти її не вдалося б. А якби ти її і знайшов і ми розчаклували країну від Жовтого Туману, то невідомо, що трапилося б далі. У злої феї могли бути ще страшніші заклинання, і вона наслала б на країну щось гірше, ніж Жовтий Туман.

Усі погодилися з Енні, що і так усе вийшло дуже добре. Чарівна країна і без допомоги срібного обруча назавжди звільнилася від Арахни, й віднині могутня чарівниця не погрожуватиме її жителям.

— А все ж таки я більше вам по залишу срібний обруч, — сміючись, мовила Енні. — Ви дуже недбало його зберігали. Але, друзі мої, я не бачу тут Раміни. Де великодушна Раміна, наша перша союзниця в боротьбі з Арахною?

Зніяковіла Кагги-Карр призналася, що це її упущення: в клопотах вона забула про королеву польових мишей.

— Цю помилку ми виправимо, — усміхнулася дівчинка і подула в магічний свисток.

І тієї ж миті на її простягнутій долоні опинилася Раміна в своєму парадному вигляді — в блискучій золотій короні на голові. Енні і Раміна ніжно привітали одна одну.

Учасники врочистого бенкету всілися за святковий стіл, а в прочинених вікнах палацу на фоні сяючих снігових гір бовваніла потворна голова дракона Ойххо. Вірна тварина чекала на рятівників Чарівної країни, готова відвезти їх на далеку батьківщину.